

5752

ప్రబుధాంధ్ర

డిసెంబర్, రెండవది

పత్రిక చందా రూపాయి

౩

జనవరి ౧౯౩౬

౦

నంబూరి పి.వి.

శ్రీపాద మల్లుభూషణశాస్త్రి

వి రా థ ము లు

నవవత్సరచందాలవల్ల మాత్రమే ప్రబుద్ధాంధ్రుని నిర్వహించడం కష్టం. ఈ సంగతి గమనించి ప్రబుద్ధాంధ్ర యెడల ఆదరం వున్న ఔదార్యవంతులు ఉత్సాహపరిమితాలైన విరాళాలు దయచేస్తున్నారు. ఈ నెలలో ప్రబుద్ధాంధ్రను సత్కరించినవారు.

- ౧ శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వర రావుపంతులుగారు. ఎం. ఎల్. ఏ. భారతి, ఆంధ్రప్రదేశ్ అధిపతులు. మద్రాసు ౨౫-౦-౦
- ౨ శ్రీ బెజవాడ రామచంద్రారెడ్డిగారు రెజిస్ట్రేషన్ కాన్సిలు ప్రెసిడెంటు. మద్రాసు ౨౫-౦-౦
- ౩ శ్రీ కలుబరగి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులుగారు లాండుల్డూ రాజమండ్రి ౧౨-౦-౦
- ౪ శ్రీ నావిల్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు ఫెడరేట్ ఇండియా, త్రిలింగ ప్రతినిధి సంపాదకులు మద్రాసు ౧౦-౦-౦
- ౫ శ్రీశ్రీశ్రీ గురునారాయణ ఏకాంగి న్యాయులుగారు సింహపురి పీఠాధిపతులు ౧౦-౦-౦
- ౬ శ్రీ వి. రామకృష్ణగారు ఎం. ఏ. బి. ఎస్. సి. ఐ. సి. ఎస్ పరిశ్రమల డైరెక్టరు మద్రాసు ౫-౦-౦
- ౭ శ్రీ రావుసాహేబు పింజల నుబ్రహ్మణ్యం శైలిగారు ఎం. ఎల్. సి. నమదర్శిని ప్రతిక సంపాదకులు మద్రాసు ౫-౦-౦
- ౮ శ్రీ వేదురుమూడి వేంకటకృష్ణారావు పంతులుగారు గవర్నమెంటు లెసుగు ట్రాన్స్ఫరేటరు మద్రాసు ౫-౦-౦
- ౯ శ్రీ. పి. వి. రాజమన్నగారు బి. ఏ. బి. ఎల్. అడ్వోకేటు మద్రాసు ౫-౦-౦
- ౧౦ శ్రీ వి. ఏ. కేశవచంద్రగారు చంద్రికా సంపాదకులు మద్రాసు ౫-౦-౦
- ౧౧ శ్రీ సామి వేంకటాచలంశైలిగారు ఎం. ఎల్. ఏ. మర్చంట్స్ మద్రాసు ౫-౦-౦
- ౧౨ శ్రీ కోవాడ రామకృష్ణయ్యగారు ఎం. ఏ. లెసుగునియర్ రిక్వర్. ఓరియంటల్ రిక్వర్ ఇన్స్టిట్యూటు మద్రాసు ౫-౦-౦

విషయ సూచిక

౧. తల్లిప్రాణం (చిన్నకథ) సంపాదకుడు ౧
౨. భగవంతుడు కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు ౧౦
౩. బ్రతుకు చీకటి (చిన్నకథ) శివభాషాప్రసాద ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు ౧౩
౪. ఒక సంభాషణ శకలము శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు ౧౪
౫. తీరనినమస్య (చిన్నకథ) చెరుకువాడ వెంకటరామయ్యగారు ౨౦
౬. శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులుగారు గప్పవరపు సుబ్బరామయ్యగారు. భారతి సంపాదకులు ౨౩
౭. వ్యాఖ్యానములు (౧. అకోసంపుటం ౨. నటులు పుస్తకం యెత్తారి ౩. ఆంధ్రనాటక శాసనము ౪. ఆంధ్రమహాసభలు ౫-౩౧
౮. హిందీవల్ల తెనుక్కి జరుగుతూవున్న అవకారం (౧. సంపాదకుడు ౨. కల్లాటక సాహిత్య పరిషత్తు) ౩. కృష్ణమూర్తి ౩౧-౩౬

విజయం కావాలను

ప్రబుద్ధాంధ్రప్రతికను విక్రయించడానికి ఈ కింది స్థలాల్లో విజయం కావాలి. మంచి కమిషన్ నీయబడుతుంది. చందాదారులకు ప్రతిక అందచేసే యెడల దానికి రేపే యివ్వబడుతుంది.

౧ కాశీనాథ	౧౨ వరసారావుపేట
౨ సామర్లకోట	౧౩ నంద్యాల
౩ పితాపురం	౧౪ కర్నూలు
౪ తుని	౧౫ కడప
౫ విశాఖపట్నం	౧౬ ఆనంతపురం
౬ బంగంపురం	౧౭ గుంటకల్లు
౭ ఏలూరు	౧౮ ఒంగోలు
౮ బెజవాడ	౧౯ కావలి
౯ బందరు	౨౦ తిరపతి
౧౦ గుడివాడ	౨౧ చిత్తూరు
౧౧ గుంటూరు	౨౨ మద్రాసు

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి

జీవామృతము (రిజిష్టరు)

సుప్రసిద్ధమగు యీ బలవర్ధకౌషధమును బలహీనతకు చిక్కన ఎల్లరు సేవింపనగును. ఏ కారణముచేత దేహము నిర్విర్యత, నిస్సత్తువకు పాలుపడినను యీ జీవామృతము చక్కని దేహమనోబలములను, ఉత్సాహమును, వీర్భవటుత్వమును, ప్రసాదించును. రెండు సైజులలో దొరకును. పెద్దది రు 3-4-0; చిన్నది రు 1-12-0

బాలిభాస్కర (రిజిష్టరు)

బిడ్డల లివర్ & స్టీను జాడ్యములకు అమోఘౌషధము దీనివాడొక జాడ్యము చేరకుండ కాపాడుట మాత్రమే గాక జాడ్యము ముదిరినను నిస్సంశయమగు గుణమిచ్చి మంచి ఆరోగ్యమును కలిగించును. కెమిస్టు లందరి యొద్దను దొరకును.

వి వ ర ము ల కు

ఆ యు ర్వే చా శ్ర మ ము

151. గోవిందపునాయక వీధి, శివాలపెట్టె 287,

మ ద రా ను

కొత్త సంవత్సరము
కొత్త పాకింగు
కొత్త నిబంధనలు

శుభగా ప్రార్థనలు
కేసరికుటీరం, ఎగ్గూరు, మదరాసు

సంవత్సర ఇంగ్లీషు - తెలుగు పాకెట్టు డిక్షనరీ

Saraswathi English-Telugu POCKET DICTIONARY.

సారస్వతి పబ్లికేషన్స్, రాజమండ్రి.

ప్రకాశనము-665 పేజీలు ముద్రా 17000

ఇంగ్లీషు పదములకు తెలుగు అర్థములు - తెలుగు పదములకు ఇంగ్లీషు అర్థములు - ఇంటర్మీడియట్ మరియు యువయోగము.

చక్క-పి కాగితముపై ముద్రించినది. కల ప్రతి 1కి రూ 1-8-0

“ప్రబుద్ధాంధ్ర”

(శ్రీ) కాశీనాథుని నా గవ్వరరావు చింతలుగారు

౬. నవపుటము

దామపాంసరము జనవరి ౧౯౩౩

౧ సంవత్సరము

తల్లి పాఠం

సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి—నామకావ్యం

7/1/33

“చెప్పిన మాటలను”

“నీవు విన్నవించు”

“అలాగే కాదు. కొంచెం ఆలోచిస్తే నీకే తెలుస్తుంది
యేమీ లాభం లేనిది”

“చదువుకోలేదు లాభం వుండ దని మీరు కనక
అనగలిగారు. పూర్వకాలం దివి”

“శిరోమణి వరీక్ష యిచ్చినా మొగ్గల్గే దిక్కు
దినాగమూ కూడా లేకుండా వున్న రోజు లివి.
అమ్మాయి విద్యా నయితే—”

“అయితే అని సందేహం యెందుకూ?”

“అవుతుందే అను. అయితే అది వుద్యోగం చేస్తుం
దా వూళ్లెలుతుందా?”

“చెయ్యకపోడానికి తెలివికక్కవదా, చురుకు
లేనిదా?”

“అది కాదు.....అవసరం—”

“అంటే?”

“అది తప్ప మనకి మరెవ్వరూ లేరుకదా, యిదంతా
అనుభవించక నాకరి కర్మం యేమిటి దానికీ?”

“.....”

“.....”

“లేతలాగా దాని కొడుకు విసికేశారు మీరు
మీ అమ్మనూ. మొగుడు చచ్చే చచ్చాడు పుడూపు
వున్నకా లని, పక్కకలసి, సభలని—అసంపత్తి
కాలం గడిచేనుకోసవ్వంకి దాన్ని”

“కావలసివచ్చి వ్రతాలు చేసుకోవచ్చు. కీర్తియూ
త్రలు—”

“బుర కూడా గొరిగించేస్తా నన్నాడు కారు నయమే
కొంతవరకు”

“.....”

“అమ్మాయి జొలి మీకక్కరలేదు. “మేసరికానికి
వాప్పకో”నని నేనంత మొత్తుకున్నా, “నాకీ మొగుడు
వద్దు మొగ్గ” అంటూ అదెంత యేర్పినా మొండి
పట్టు పట్టి యింతకు తెచ్చారు కావరిం. పుట్టిన వొక్క
బిడ్డా మాడయిపోయి—మీకు జాలి వుందా? కనికరం
వుందా? దుఃఖం యెరుగుదురా మీరు?”

“.....”

“అంత వక్కని పిల్లని మీ రెక్కడైనా చూశారా? నాని తిరిగి తేటలికి వచ్చు చెప్పగలరా మీరు? దాని హామీదా, దాని వొబ్బి, దాని నిదానం—ఇవన్నీ గంగలో కలిసిపోవలసినవే!”

“.....”

“మంకువట్టు కట్టా నని మీకు కోపం అక్కరలేదు. ఇది తప్ప మీరేం చెప్పినా—యిదివర కల్లా విన లేదూ?”

“.....”

“అడదాని మాట వినడం నామోషీ అనుకుంటూ గ్నారేమో, నల్లిమాటా, అక్కమాటా వినడంకంటే పుకాను పెట్టాం మాట వినడం”

“మరొకటి, నరొకటి అయితే—”

“ఇది మరొకటి కాక యింకేమిటి?”

“.....”

“అడల్ల కన్నులు మొగ్గల్లకి అర్థం కావు. గాపలేక బడివున్నాను నేను. ఏడవలేక కవుతున్నాను. మరొమ్మరిక అంబరిలాగ భరించడాన్ని నేను. గా కేం తెలుస్తుంది?”

“.....”

“వొక్కరోజు మీరింట్లో లేకపోతే—వొక్కపూట ముట్టాడే మొగాగో వుంటుంది నాకు. మొన్న నే కోహనేర్లు నింపిన పిల్ల. దానికి నైరాగ్యం పట్టబడంటే మాటలా?”

“.....”

“పోనీ, మీమాట చెప్పండి. మీరు నాకేసి రాక్షం మానేస్తారా?”

“.....”

“నాతో మాట్లాడకుండా వుంటారా?”

“.....”

“వొక్కదానికి జవాబు చెప్పకపోతే యేం చేతు మ్మా నేను?”

“ఇప్పుడే కాదూ నువ్వు వచ్చావు?”

“నడక”

భద్రమ్మ తీక్ష్ణంగా చూసింది. ఆచూపులు భరించ క రామబ్రహ్మం మొగం వక్కకి తిప్పుకున్నాడు.

ఇద్దరూ వొక్క నిమిషం వూరుకున్నారు.

తరవాత, భద్రమ్మ, మేజామీద వున్న తాంబూలపు పల్లెం వాడిలోకి తీసుకుని “ఇలా తిరగండి” అంది.

అతను మాట్లాడకుండా తిరిగాడు.

“దగ్గిరికి రండి”

“అతను జరిగాడు”

“నాకేసి చూడండి”

అతను చూశాడు.

“కోపం వచ్చిందా?”

అత సందుకు జవాబు చెప్పకుండా ఆమెనోటికి తమల పాకుల చిలక లందించాడు.

కందువా ముడత విష్ణుతూ రామబ్రహ్మం వీధినావడి లోకి వచ్చాడు. వెంటపోచెప్పు గుభీరంగా చూస్తూ “యే మాతోబించావు నాయనా?” అంది.

“ఇంకా యేమీ సిద్దయిందలేకయ్యా”

“ఎమీ అంటే?”

“చదువు చెప్పించడమా మార్పించడమా—”

“చప్పించడం యిదివరకే ముగుతోంది. ఇక నువ్వు తోబించవలసినద మార్పించడం మాట”

“.....”

“నాపై అయిదేళ్ల వాడవు, చిన్నాడవా, చితకాడవా? ఈపాటికి కాస్త పెద్ద తరహా నేర్పుకోవాలి”

“.....”

“నవ్విలాగ నీర్లు నములుతూ కూచుంటే—అప్రతిష్ఠ వచ్చిందంటే—”

“చదువుకుంటే అప్రతిష్ఠ యేమిటమ్మా?”

“.....”

“పోనీ, బడికి వెళుతో దేమా అంటే అది లేదాయె. ఇంట్లో కూచుని—”

“నువ్వు వచ్చి నన్ను తీసుకుపో” అంటూ కృష్ణ మూర్తికి రుక్మిణీదేవి వుత్తరం రాస్తుందిట. ఆపళంగా ఆవిడ కులదేవతకి మొక్కడానికి గుడికి వెళుతూ వుంటే అతిగాడు అడ్డం వచ్చి—ఇలాంటిదేనా యీడు వచ్చిన పిల్ల మొగాడిదగ్గర చదవ్వలిసింది?”

“.....”

“పైగా, పాతికేళ్లవాడు కళ్లు తిప్పుకుంటూ పాతం చెప్పడమా?”

“.....”

“నుందరి యేం చేస్తోందండీ అమ్మమ్మగారూ” అంటూ వస్తాడు గురువు నని పేరుపెట్టుకుని ఆపిల్లాడు. తాను నాకు కూతురి కొడుకా? ఇది కొడుకు కూతురా? వరిన యెలా కల్పించాడో చూశావా?”

“... ..”

“ఆహితాగ్నుల కుటుంబంరా మనదీ. అక్కడ అక్కా బావా యిది విని సిగ్గుతో కుల్లి చచ్చిపోతున్నా రుట్రా”

“.....”

“నీకు మాత్రం తెలవనక్కరలేదూ?”

“అమ్మాయి యేమంటుందీ?”

“మచ్చికపడింది, అది మార్గందా?”

“.....”

“ఇలాగే ఆపిల్లాడు వస్తే “మా అమ్మాయి యిక వడ్డవుకోను, పెళ్ళిపో” అని చెప్పివ్వనా?”

“.....”

“చూస్తూనే వేమిరా?”

“అయితే: అక్కడ బావో సిగ్గుందుకూ? కుల్లి చచ్చిపోవలసివచ్చింది—”

“అయ్యో! అయ్యో! కొడుకు చచ్చిపోయాక— ఈడు వచ్చిన కొడలు ఏధక్కి చూపుకుంటూ వంట— ఏమిట్రా, నీకింత మంచి చడ్డా తెలవకుండావున్నాయా?”

“మనం మాత్రం మన అమ్మాయి మంచిచెడ్డలు చూచుకోమూ?”

“చూచుకోవా లనే కాదూ నేను చెప్పడం?..... అల్లుడు చచ్చిపోయా డని నీపెళ్లాని కేమీనా—నుందరమ్మ కేనా దుఃఖం—అనలు నీపెళ్ళామే మార్చేస్తోంది దాన్ని”

“ఎలా మారుస్తోందీ?”

“ఏమో. నీమామగారు వీరేశలింగానికి స్నేహితు డని లోకం అంతా యెరుగుదురు”

“వీరేశలింగంగారు చచ్చిపోయారు కాదా?”

“నీమామగారు—”

“తప్పతప్ప. ఎవళ్లేనా వింటే బాగుండదు పూరుకో. నువ్వీలాంటి మాట అంటావు కనకనే నీకూ కోడలికి వడకపోవడం”

“నేను పోరి అమ్మాయిని కిష్టం కిష్పించా నని— అక్కడే బావో అప్రతిష్ట రావడంకోసం నీపెళ్లాం—”

“అప్రతిష్ట రావడంకోసం?”

“పిల్లమనస్సు—”

“పిల్లమనస్సు.....ఏమిటి?”

“మున్న వాక కోమల్లపిల్ల మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకుని యీవిధిలో పూరేగితే నీపెళ్ళామూ, అమ్మాయి సంబరపడతూ వీధి అరుగక్కి—”

“నువ్వు చెబుతూ వున్న వేదాంతం నాకు బోధపడ్డం లేదు. ఏమిటేమిటో కల్పించుకుపోతావు గాని అనలు సంగతి—”

“నువ్వు గ్రహించుకోవాలి; గాని యింతకంటే యేం చెప్పరు నేనూ?”

“చెప్పలేకపోతే పూరుకో. నువ్వు కోడలూ యేదో కుళ్ళు పెంచుకుంటూ మధ్య నన్నేడిపిస్తున్నారు. మీ కొడవలు నేను తిప్పలేను”

“పెళ్ళిపోతావుట్రా?”

“.....”

“వోర చచ్చు పెద్దమ్మా! ఇంచేతే—నీదగ్గర చేవ యింతగా వుండమట్టే ఆపీనుగు వొంటికాలి భరితం ఆడు తోంది..... అమ్మమ్మ నిట నేనీ ఫాజీకి. నామన మడు చచ్చి నేనేమిస్తూ వుంటే మధ్య యీదగాకోరు— రానియ్యి”

ఇలా రుంజుకుంటూ వెంకుసోదెమ్మ అక్కడే కణా యించుకూచుంది.

“చూశావుటే అమ్మా?”

“ఏమిటమ్మా?”

“శాస్త్రుల్లుగారు రాలేదుటే”

“ఎంచేతో?”

“నచ్చివెళ్లిపోయారులే?”

“ఎవరు చెప్పారు?”

“నాయనమ్మ!”

“రాలేసిని యెవరు చెప్పారు?”

“నాయనమ్మ!”

“వాకమాటు రాలేసిని, వాకమాటు నచ్చి వెళ్లి పోయా నని—”

“వుండకుండా వెళ్లిపోయినప్పుడు వచ్చినా రానట్టే కాదు అని నాయనమ్మ!”

“అలాగా?.....చూశావా?..... ఏవో పుల్ల విరుపుమంట అని అనిచే పంపేసి పులయింది!”

“ఎగ్గిలు దగ్గరికి వస్తున్నాయో, ఈసంవత్సరం అతి రుది కూడానా?”

“మీనాన్నా రానియ్యి కలుతానా?”

“..... ఇప్పుడు వాల్లి రామలక్ష్మికి పాఠం చెబుతూవుంటారు శాస్త్రుల్లుగారు. అక్కడికి—”

“అక్కడి కాదు. సోపశేఖరించూరుయ్యగారి యింటికి వెళ్లి, వాళ్ళు లచ్చిగాళ్ళ పంపి రిప్పించిపెట్ట మని అత్తి సడిగి యివాళికి అక్కడ చెప్పించుకో పాపం!”

“అలాగే?”

“రామలక్ష్మిగారి యింటికి వెళ్ళకు సుమా!”

“వెళ్ళను వెళ్ళను. మొన్న యెలాంటి మాటలందో చూశావా? నేను మరిచిపోతానెం?”

* * * * *

“మాబావ పుత్రం రాశాడు”

“ఏమనీ?”

“అమ్మాయిని చదువు మాన్పించ మనీ”

“కొడుకు చచ్చాక కూడా తమ పెత్తనం యేమిటి బోడిపెత్తనం?”

“.....”

“మీ అమ్మ యేవో రాసివుంటుంది పున్నవీ లేనివీ కల్పించి”

“పూళ్ళోవాళ్ళు! కూడా నన్నా తేపిస్తున్నారు”

“ఎందుకో?”

“చదువు మాన్పించడం యిప్పుం లేకపోతే మువలి పండితు డెవరూ దొరకలేదా—”

“చదువు చెప్పించడానికి తోప్పకున్నారు కదా?”

“వాల్లి నలహా యేమో మానిపించమనే”

“పనిలేని మంగలి పిల్లితల గొరిగాడుట”

“.....”

“వేంకటకీశీఘ్రులుగారి సోమిదేవు కాన్సికి బోడు తొడుక్కని, నెళ్ళిమీద గొడుగు వేసుకుని నన్నే చూసుకోం డంటూ దొరసానిలాగ మొగాళ్ళ పంకర్నీ రాసుకుంటూ బడికి వెళుతూ వస్తూ పుంల నోరెత్తిపో వాళ్ళు ము అమ్మాయికి చక్కల్లు పుంలని యె దుకూ?”

“యన వెళ్ళం అని చెప్పింది?”

“అ-లా-గా?”

“ఎ-చే-ప్పా-వా?”

“అయితే; మనం చెప్పే అని మనం చెప్పే చెప్పి మంటున్నా నుకదా, మీనాన్నా బోడు చూసే సేపే చదువుకోకండి—ప్రయోగశిల్ప పరీక్ష వున్నా దా యిరుచుకో?”

“.....”

“మీ అక్కలాగ గిల్లి, రిక్కి, యేళ్ళీ, వాళ్ళీ పుల్ల నెగ్గించుకునివాల్సేవన్నా పుట్టారా మీవంశంలోనా?”

“.....”

“పోనీ, మీఅమ్మ అమ్మాయిని “కాకినాడ వెడ దాం రి”మ్మందిట విన్నారా?”

“ఎందుకో?”

“వెధవకోడల్లూ, వెధవకూతుల్లూ పున్నవాళ్ళకి దా నీలూ, వంటలక్కలూ అక్కలేదుట కాదూ?”

“.....”

“రామేశ్వరం ప్రయాణం కూడా తలపెట్టిం దన్న మాటేనా మీ అమ్మ?”

“.....”

“ఎలాంటి ఆలోచనలు జరుగుతున్నాయో తెలుస్తోందా?”

“.....”
 “అయెందుకట్టని చూసుకుంటూనేనా బతకనిచ్చే
 టట్టు లేదన్నమాట కాదూ మనల్ని ?”
 “అలా అందా మా అమ్మ ?”
 “అమ్మాయి అబద్ధం చెప్పిందనే ?”
 “.....నవ్వు మాలమ్మా వేసే యెత్తులు చూస్తే
 కంగారెత్తిపోతోంది నాకు”
 “అయితే నేను కూడా యెత్తులు వేస్తున్నా నన్న
 మాటే. అవునా ?”
 “.....”
 “అమ్మాయి మీద కూడా యేదో తుట్ట పడేసె
 య్యండి”
 “.....”
 “అర్థాయవ్యపు—కొంకనక్క మొగుణ్ణి కట్టిపెట్టిన
 మీకు సందేహం వుండదు కాని—”
 “అమ్మాయి యేం జవాబు చెప్పిందో ?”
 “దాన్నే అడిగండి మీరు”
 “.....”
 “వెడతారేం ?”
 “.....”
 “కాఫీ వేసి అవునోనండి”
 “మేడమీద వుంటాను”
 “అయితే, నేనా వస్తాను పదండి”
 “కాఫీ చెయ్యవూ ?”
 “అమ్మాయి చేస్తోంది.....“ఇక నే నెలాగా అత్త
 వారి యింటికి పోవలసిన దాన్నే కనక, వున్న నాలుగు
 వూటలేనా కాఫీ నేనే చేసి యిస్తాను నాన్న గారి” కంటూ
 అది సిద్ధపడింది నన్న దూరంగా కూచో మని”
 “...చేతులు కాల్తాయేమో పాపం, నవ్వు తేవడ
 మేనా చెయ్యరాదూ ?”
 “దాని ప్రాణాలకే యెసరుపెడుతోంది మీ అమ్మ
 చేతులు కాలడం అంతకంటే యెక్కువా ?”
 “శూలాలతోటీ, యీలెలతోటీ పొడిచేస్తున్నావు”
 “ఇలా చూడండి !.....నేనే ?”
 “.....”
 “.....”

“పైని వుంటా మని చెప్పేనా రా పాపం”
 “దానిమీద మీ కంత జాలేవుంటే. అది వున్న
 చోటికే వెడదాం రారాదూ ?”
 “అయితే పద”
 “నేను పాన్ దాను తీసుకువస్తాను మీరు ముందు
 నడవండి”
 “.....”
 “మీ రెండుకూ పైకి ?”
 “నవ్వు నేనూ కలిసే వెడదాం .....”
 “.....నాకొద్దుబాబూ !”
 “ఊ, హూ”
 “నేనొప్పుకోనండి”
 “.....”
 “వల్లకాదు.....వినండి.....వదలండి.....మెట్ల
 మీద కట్టకట్టుకు నడిస్తే.....అబ్బ.....వమో....
 ...అమ్మాయి !”
 “.....”
 “వోమా టిలా—పిలిచెయ్యనా ?”
 “ఇప్పుడు చేసిం దేమిటో ?”
 “లేక పోతే మీరు మరీసి.....అలాగ.....
 అలాగ...వొట్లూ వొట్లూ తిగుల్తూ నడిస్తే చాలదూ ?”
 “నవ్వు చిన్న పిల్లలాగ—ముద్దొస్తూ—”
 “నుంచోండి వొకమాటు”
 “ఎందుకూ ?”
 “ఇంకా యేళ్ళ నుంచి కాపరం చేస్తూవున్న మనమే
 యిలాగ—”
 “మొగుడికీ, పెళ్ళానికీ యిరవై యేళ్ళేమిటి ముప్పు
 య్యేళ్ళేమిటి ప్రే—”
 “అయితే మొగుడు లేనివాళ్ళ గతి యేమిటి?”
 “.....”
 “జవాబు చెప్పరేం ?”
 “.....”
 “మాట్లాడ రేమండి ?”
 “పైన చెబుతాను రా”
 “నాకక్కర్లేదు”

“బంగారపు బొమ్మవు కాదూ ? రత్నాల సొమ్మవు కాదూ ?”

“ఏమో ?”

“.....”

“గడ్డంపట్టుకు బతిమాలితే నాకు వారిగిందా యేమిటి ?”

“.....”

“నాన్నగారిండి !”

“అదిగో. అదిగో.....వలకరేం ?”

“.....”

“అమ్మా ! ఎక్కడున్నావే ?”

“ఇద్దరమూ చెట్టాపట్టాలు వేసుకుని వొక్కమాటే పలుకుదాం ఏం ?”

“అడగక్కరలేదు. మీరు పదండి ముందు..... వెళ్లండి”

“.....”

౪

“నువ్వు ఆడపిల్లలకే గాని మొగపిల్లలికి పాతాలు చెప్పలేవా యేమిట బాబూయీ ?”

“చెప్పకేం ?.....ఇలా అడిగా రేం ?”

“తెలవక అడిగానులే”

“నాకు డబ్బెవరిస్తే వారి కందరికీ చెబుతాను చదువుకోడానికీ, చదువు చెప్పడానికీ అదా మొగా భేదం యేమిటండి అమ్మమ్మగారూ ?”

“నేను అమ్మమ్మనా నీకు ?”

“.....”

“నాయనమ్మా” అనకూడదూ ?”

“అప్పుడు, మాత్రం యీ ప్రశ్న రాదూ ?”

“అసలు నన్ను వరసపెట్టి పిలవడం యెందుకూ నువ్వు ?”

“వద్దంటే—మాట్లాడడం కూడా మానేస్తాను”

“మానెయ్యి. శుప్తకుండా మానెయ్యాలి”

“విధిగా మానేస్తాను. మిమ్మల్ని వరసపెట్టి కాదు నూరికే పిలవడమూ—వలకరించడమూ కూడా నా కేమీ అవసరం లేదు”

“.....”

“.....నుండరీ !”

“...నుండరమ్మా” అనలేనూ ?”

“.....”

“మాట్లాడవేం ?”

“.....”

“నిన్నే”

“.....”

“.....అలా నుంచో దిమ్మచెక్కలాగ.....”

ఇలా ధుమధుమలాడుతూ లోపలికి వెళ్లి తలుపులు బిగించుకుంది ముసలమ్మ.

* * * * *

“ఎక్కడికో వెళుతున్నారు కామోసు”

“అవును”

“ఇనప్పెట్టి తాళం తీసి వెళ్లండి”

“ఎందుకూ ?”

“అమ్మాయికి బట్టలు కావాలి”

“ఏమాత్రం కావాలి సొమ్ము ?”

“రెండుపందలు”

“.....”

“పులిక్కిపడనక్కర్లేదు...మీ అమ్మ మల్లుపంచెలు కట్టిదామనుకుంటోంది కాని సాగనివ్వను నేను. ఇప్పటిదాకా పుప్పొడిచీరలతో సరివుచ్చుతున్నాను ; గాని యివాళ డబ్బీదాచీరలు కొంటాను రెండు”

“లోకం—”

“.....”

“కుల్లి చావనియ్యండి”

“మీ రాలోచిస్తూ కూచుంటే యిది తప్పిది కాదు. తొరగా లేవండి”

“మరోమాటు కొంధువుగాని”

“పెల్ల కాదు”

“.....”

“పెట్టి తీస్తారా తియ్యారా ?”

“పదిరోజుల్లో నేను చెన్నపట్నం వెడతాను కాదూ? అక్కడ తెస్తానులే మంచిరకం”

“ఇవాళే కట్టబెట్టాలి అమ్మాయికి. నాలుగుగంటల వేళ మంచి దని చెప్పివెళ్ళారు వేంకటాచార్యులుగారు.

బజారుకి వెళ్లడానికి నొక బండికూడా తీసుకురావాలి నాకు”

“.....”

“పెట్టి తియ్యండి ముందు”

“పెట్టిలో మూడువందలే వున్నాయి. రెండువందల యాభైరూపాయలు చేబడు లిమ్మంటూ కొడుకుని పంపించింది మాలక్క”

“అందుకా దీక్షితులు రాకా? ఏమన్నారు మీరు?”

“అలాగే అన్నాను”

“వల్ల కాదు...నాకు రెండువందలూ యివ్వాలి”

“ఇప్పుటికి వొక్క వంద వుచ్చుకో”

“పెట్టి తియ్యండి చెబుతాను”

“.....”

“.....”

“.....”

“ఈరెండువందలూ అమ్మాయి బట్టలికి. ఈపాతికా శాస్త్రుగారికి జీతం. ఈపాతికా నాకు కావాలి. ఈవదీ చాలవాడికి. మిగిలినవి—”

“ఇక సలభై మిగిల్చావు”

“నేతిమనిషీ నూనెమనిషీ రేపు వస్తారు. ఆసలభయూ వుండి నివ్వండి...అన్నట్టు కాఫీగింజలూ, గోధుమనూకా అయిపోయాయి. అవి కూడా యిప్పుడే లేవాలి”

“.....”

“నేనూ అమ్మాయి బజారుకి వెళ్లివస్తాం, మీరెక్కడికీ వెళ్లకండి మేము వెచ్చిదాకాను”

“.....”

“తాళం వేసేయ్యండి మరిచిపోక.....”

* * * *

“ఈచీర కట్టుకుంటే బాగుందా నాన్నగారూ?”

“సిగ్గేపంలా వుంది...ఎంత చెప్పాడు ధర?”

“ఏనబై ఆరురూపాయలు వుచ్చుకున్నాడు...వణ్ణం పెడతాను పాదా లివ్వండి నాన్నగారూ!”

“.....ఎంత సేపుతల్లీ కళ్లకద్దుకోడం?”

“.....”

“ఏంచెయ్యనమ్మా నేను? పూరుకో. ఇంతే పెట్టి పుట్టాం మేము. మాలమ్మవు కాదూ?”

“ఏ-ర-భద్ర-పు-రం-వె-ళ్ళ-లి-నాన్నగారూ!”

“వాళ్ల జానకమ్మ కూతుర్ని తొట్టిలో పెడతారండీ”

“రాత్రికి వస్తావా?”

“చెప్పలేను”

“అయితే—మీఅమ్మకూడా వస్తుందా?”

“రాదుట”

“ఎంచేతా?”

“ఆవిడ మన స్నేమీ బాగాలేదుట”

“ఏం?”

“నాయనమ్మా, ఆవిడ మాటా మాటా అనుకున్నారండీ”

“ఎందుకూ?”

“అత్తయ్యగొడుగు రూపాయలకోసం వచ్చాడుట కాదూ?”

“అవును”

“నాకూతురికి పంపకుండా చేస్తావా” అని ఆవిడా, “నాకూతురికి లేకుండాచేద్దా మనుకొన్నావా?” అని యీవిడా అందుకున్నారు”

“ఇప్పుడు చల్లారిపోయింది కదా?”

“నాయనమ్మ పెత్తనాలకి వెళ్లిపోయిందిరెండీ”

“.....”

“బండి తెచ్చిపెట్టరూ నాన్నగారూ!”

“రాత్రికి తప్పకుండా వచ్చేయ్యి తల్లీ!”

“ఎందుకండీ?”

“నువ్వు బంతిలో లేకపోతే నాకు భోజనం నయించడమ్మా!”

“అలవాటు చేసుకోండి నాన్నగారూ”

“ఏం?”

“నేనత్తవారింటికి—”

“మాలమ్మవు కాదూ? మాతల్లివి కాదూ? ఇక ఆమాట యెత్తకమ్మా. మరిచిపో”

“.....”

“వస్తావా?”

“.....”

“వస్తానను”

“ఏడున్నర లోపున రాకపోతే మాత్రం మీరు
భోజనం చేసేయ్యండి”

“ఎనిమిది గంటలదాకా కనిపెట్టుకుని వుంటాను.
ఇవాళ రెండో ఆటకీ సిసిమాకీ వెడదాం: ఏ?”

“అలాగే లెండి”

“జట్కూ తీసుకురానా?”

“ఊ”

“రానూ పోనూ అక్కల్లేదు కాదూ?”

“అక్కడ మరో జట్కూ పిలిపించుకుంటాను లెండి
వచ్చేటప్పుడు”

“సరే”

గి

రాత్రి పన్నెం డయింది. రామబ్రహ్మం సిసిమాకీ
వెళ్ళి అప్పుడే వచ్చాడు. భద్రమ్మ యింకా మేలుకునే
వుంది; కాని మంచంమీద అటూ యిటూ దొర్లుతూ—
ఏదో పోగొట్టుకున్నదానిలాగా, ఏదో కట్టళ్లలో వున్న
మనిషిలాగా అటమటించిపోతోంది. మొగుడు లోపలికి
రావడం చూసింది; కాని లేవలేదు. పలకరించనూ లేదు.
అతనిమీద దృష్టి వున్నట్టే లేదు. ఇదంతా చూసి
దిగాలుపడి అతనే దగ్గరికి వెళ్ళి వొంటిమీద చెయ్యివేసి
పలకరించాడు.

“.....అలా పడుకోండి”

“ఎందు కిలా వున్నావో చెప్పవూ?”

“.....”

“నన్నేడిపిస్తావా?...చెప్పవూ?”

“మీ కేం యేడ్చిదాకానూ?”

“నీకు మూత్రం యేం వచ్చిందిప్పుడూ?”

“పుట్టిన వొక్కపిల్లా మోడయిపోయి వుచూరు
మంటూ కళ్లయెదుట తిరుగుతూ వుంటే తల్లిపీనుగు
కడుపెంత తరుక్కుపోతుందో మీకేం తెలుసూ?”

“నిజమే; కాని యివాళ కొత్త యేం వచ్చిందీ?”

“దీనికి పాతి అంటూ వుందా?...పురిటిలో చచ్చి
పోతే వాకటే యేడుపయిపోవును. ఇప్పు డేమిటాని కా
మీరం గొంతుకోత. నాకళ్ళు పోతే బాగుండిపోను”

“.....”

“ఆచీర కట్టుకుని, ఆనగలన్నీ పెట్టుకుని, అద్దం
ముందు నుంచుని నవరించుకుంటూ వుంటే—చూడ
లేకపోయాను. కళ్ళమ్మట నీళ్ళు వచ్చాయి”

“.....”

“ఇక అక్కడ నుంచోలేకపోయాను. “అమ్మా వెను
తున్నానే” అని అమ్మాయి చెబితే ఎదురుగా నుంచుని
“వెల్లిరా” అనలేకపోయాను”

“.....”

“దీపాలు పెట్టాక తలనిండాపెట్టి మెడనిండా దండలు
వేసి యేడుస్తూనే కళ్లనిండా చూసుకుందా మనుకుని
బుట్టెను మల్లెమొగ్గలు కొన్నాను. అంతట్లో వీరభద్ర
పురంనుంచి పార్వతమ్మనిన్నీ ఎచ్చి పిలిచింది. ఆదరా
బాదరా చిన్నదండ గుచ్చి తలలో పెట్టుకుని చక్కా
పోయింది మాలమ్మ. పువ్వు లన్నీ అలాగే వుండి
పోయాయి”

“.....”

“అది శుభ కార్యంకోసం వెనుతూ వుంటే “నేనమ్మా
తల్లి” అని చెప్పుకుంటూ కూడా వెల్లిలే యింటో
మగ్గిపోతున్నాను. నాబాధ మీ కేం తెలుస్తుందీ? కలా
సాగా సిసిమాకీ వెళ్ళాను, నిద్రవేళకి కూచిరాగాలు తీసు
కుంటూ వచ్చారు—”

“నే నెంత యేడుస్తున్నానో—”

“అమ్మగో కలిసి దాన్నేడిపించారు. నాకడుపులో
రాయి పడేశారు. ఇదంతా చేళాక మీరు మాత్రం
యేడవకుండా యెలా వుండగలరూ?...పోనీ, యిప్పుడి
కేనా “అయ్యో బుల్లెమ్మ” అని దానిమీద యేమేనా
ప్రేమ వుందా?”

“.....”

“చదువు కూడా మానిపించాలని—అప్పుడే మరువు
వస్తుందా?”

“.....”

“అకేకమంది తమ వేధవకూతుళ్లకి మళ్ళీ పెళ్ళిచేసి
అనందిస్తున్నారు. మీరు—”

“కొంప ములిగిపోదూ?”

“పోనీ, దానిదారి నది వెళ్ళిపోయి పెళ్ళిచేసుకుంటుంది. వాళ్ళకుంటారా ?”

“వాళ్ళకుంటారా అంటే—”

“ఇంటికి తీసుకురానక్కరలేదు. దాని యింటికి వెళ్లినా మీరు చూడనక్కరలేదు. దానికేమీ—వాక్క దమ్మడికూడా పెట్టనక్కరలేదు. తన కిష్టంవచ్చిన పిల్లాణ్ణి పెళ్ళాడి కలోగంజో తాగుతూ దాని బతుకు అది బతుకుతుంది. అలాగేనా యేర్పాటుచేస్తారా ?”

“.....”

“మంచివయస్సు వచ్చింది. ఎక్కడలేని రూపమూ వచ్చింది. చదువు పెంటబట్టింది. అందిచందా అన్నీ—మంచి గ్రహింపు శక్తి కలిగింది. అలాంటిపిల్లని మూలబడి యేడుస్తూ వుండి మనడం పాపం కాదూ? మనకి వుట్టగలకు యింకానూ ?”

“.....”

“నూటూ కేండ్లీ ?”

అతను జవాబు చెప్పలేదు.

దూరాన బాబులచెప్పుడు.

“పనికి లేమండీ ?” అంటూ భద్రమ్మ అతని రెక్కపట్టుకుని కడుపుతూ అడిగింది.

“అమ్మాయిని చూడాలేనూ. లోకనిండ సహించాలేనూ”

“అది యింకో వుంటే చూడడం మున్నంచా ?”

“నే నెంతి యేడుస్తున్నానో—”

“నీజండా ?”

“.....”

“మీఅమ్మ చచ్చిన మనమడికోసం యేడుస్తోంది; కాని బతికున్న మనమరాలికోసం యేడవడం లేదు. తెలుసునా మీకు ?”

బాబుల చప్పుడు దగ్గిరందగ్గిరకు వస్తోంది. భద్రమ్మ లేచి పక్కన కూచుని అతని చెయ్యి పట్టుకుని “అది మునపటిలాగే యింకో తిరుగుతూ వున్నానా మనకి యేడుపు తప్పదు. మనకి కనపడకపోయినా సరే యెక్కడో సుఖపడుతోందంటే మన కదో ధైర్యమూ, అనందమూనూ. ఏమంటారూ ?”

“బాగానే వుంది కానీ—”

“ఇక కానీ యెందుకూ మరీ ?”

“అమ్మాయిని విడిచిపెట్టివుండగలమా మనము ?”

“అది కుమిలిపోనూ వుంటే—మిగిలిపోనూ వుంటే చూడగలం. కదూ ?”

“.....”

“దేనికీ జవాబు చెప్పకపోతే యేం చెయ్యనండీ ?”

“ఇప్పటి ధోళి యేమిటి నీకూ ?”

“సింగారించుకుని యెదుట నుంచుంటే పెళ్ళికూతురులా కనపడిందండీ పిల్ల! పెళ్ళికళ—”

“నీనూటలు సరిగా విసపడ్డం లేదు. బాబులు వెళ్ళిపోనియ్యి”

భద్రమ్మ మొగంమీది వుత్సాహం అంకితమయింది. కాని అది ఆతినికి కనపడకుండా ఆమె మొగం పక్కకి తిప్పుకుంది.

అతను యాదాలాభంగా కిటికీకేసి చూడగా వీధిలో పట్టపగలులాగ వెలుగు. ఆస్తిని మనస్సుని ఉద్రూత లూపుతూ చుట్టని సన్నాయిపాట.

“ఏదో వున్నానం మన వీధిలోకే వచ్చినట్టుంది. చూద్దామా ?” అన్నాడతని. ఆమె జవాబు చెప్పలేదు; కాని జ్యోతిషస్వ కంఠం సెట్టింది. అతను నుంచు నీ ఆమె పొదిపిపట్టి దింపాడు.

ఇల్లూ అలాగే వుండి చెరో అడుగు ముందుకి వేశాడు.

సరిగా యీసమయంలో “అబ్బాయోయ్! నాయనోయ్! కొంప ములిగిపోయిందిరోయ్! నుండరమ్మ గొంతు కోసేసిందిరోయ్!” అంటూ యేడుపు, తిలుపు చప్పుడూ వినవచ్చింది.

భద్రమ్మ మొగం నుంచుకుని అక్కడే అలాగే నుంచుంది. రానుబ్రహ్మం కంఠాడు పడుతూ నలుపు తియ్యగా గుమ్మంలో లబోలబో మని మొత్తుకుంటూ తల్లి.

“ఏమిటమ్మా ?”

“ఇంకేం వుంది నాయనా ? నుండరమ్మ—అయ్యో! కిప్పచ్చా”

ముసలమ్మ యేడుపు మాసలేదు. రానుబ్రహ్మనికి నోట మాట రాలేదు.

భద్రమ్మ యేమీ చలించలేదు.

ఒక్క ఊణం అలా వుండి శరవాణ రానుబ్రహ్మం ముసలమ్మతో కూడా కింకరి పెట్టిపోయాడు.

చూడగా వీధిలో వొకమోటారు. మోటారులో డ్రైవరుపక్కన హాతికారిణీహైన్సులు హెడ్ మ్యాస్టరు, నెనక వేపున వొక పెల్లికూతురూ, పెల్లికొడు కూడూ పైగా ఆపెల్లికూతురు నుందరమ్మా, పెల్లి కొడుకు ఆమె గురువు కృష్ణశాస్త్రినీ.

రానుబ్రహ్మం కొయ్యయిపోయాడు.

ముసలమ్మ మోటారులోకి వురకపోయింది; గాని మోటారువక్కనే వరసగా చేతులు కలుపుకు నుంచుని వున్న విద్యార్థులు ఆమెని పట్టేసి ఆసేశారు.

వొక్క ఊణం సన్నాయిపాట నిలిచిపోయింది. అప్పుడు పెల్లికొడుకూ పెల్లికూతురూ చిరువవ్వుతో మేడమీదకి చూస్తూ నమస్కారాలు చేశారు. వెంటనే వొక లక్ష మల్లెపువ్వులు మోటారులో ఈచివరనుంచి ఆచివరికి వొత్తుగా పడ్డాయి.

పెల్లివారి కరతాళధ్వనులతో ఆకాశం చిల్లులువడి పోయింది. ఉత్తరక్షణంలో మోటారు మెల్లిగా కదిలింది.

భగవంతుడు

కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు

భగవంతు డున్నాడా లేదా అనే ప్రశ్న అర్థం లేని ప్రశ్న. అటువంటిప్రశ్న ఎవరైనా వేస్తే నీకు భగవంతుడితో ఏమైనా ఐనుందా అని వెంటనే ఎదురుప్రశ్న వెయ్యాలి; భగవంతుడివల్ల కాగలసిన ఏమిటని శరవాణ ఆలోచించుకోసమ్మ! ఉన్నాడని గాని లేడనిగాని మీమాంస చెయ్యటం మరీ అన్యాయం; తెలియని విషయాలను గురించి ఖండితంగా మాట్లాడటం అనాలోచనపరుడి లక్షణం. ఉన్నాడని వాదించేవాళ్ళల్లో చాలామంది తమ బాధ్యతలన్నీ ఆతడి నెత్తిన వెయ్యి వలచినవాళ్లే; భగవంతుడియందు సమ్మతం లేనివాళ్లు తమ స్వేచ్ఛాస్వార్థం యావత్తూ తామే చక్కబెట్టుకోగల మనే ధైర్యంతో ఉన్నవాళ్లు.

భగవంతుడి ప్రకృతి జనసామాన్యం నృప్తిలో మారుతున్నది! భూమి అపసుముద్దగా ఉండి జీవకోటి యావత్తూ జలచరంగా ఉన్నప్పుడు సమర్థత గల మత్స్యం ఒకటి భగవంతుడని పించుకుంది. అట్లాగే అవతారాలన్నీ. విచిత్రమేమీ అంటే ఈ భగవంతుడు మన కవ సరమైన రూపంలో వస్తేనే దణ్ణం పెడతాం కాని అంత

కన్న హెచ్చుమహిమతో వస్తే నాకిది మొహానము ద్దులే. మత్స్యవతావం కాలంలో ఏ రాముడో వచ్చి ఉంటే ఆ జలచరాలన్నీ వీడ్కుతినేవే! అయినా ఇప్పటికి అయిదువేల సంవత్సరాలు క్రితం దేవుడనిపించుకున్న శ్రీరాముడి కింకా మర్యాద జరుగుతున్నది. శునోజుల్లో ఊరికో రాసుకుండటాని కవకాశం ఉంది సరేకదా ఈ నాగరికతలో రాముడల్లే ప్రసర్తించేవాడు చోకంచేత తక్షణం బహిష్కరింప బడతాడు. ఈ పరిస్థితుల్లో మనం రాముణ్ణి ఇంకా దేవుడుగానే భావించటం అజ్ఞానం కాకపోతే తప్పకుండా ఎకతాళే! కొందరు మేధావులీ విషయమై నిజానిజాలు కనుక్కున్నవాళ్లు నిరాకారాన్ని అనుల్లోకి తెచ్చారు. అటువంటి నిరాకారుడు ఉన్నాడని భావించటానికైనా కారణం కనిపించదు. ఆ నిరాకారంతో మానవుడి కేం పని! పనిలేకుండా ధ్యానం చెయ్యటంలో అర్థమేమిటి! ఏదో పొందుదామనేగా! ఏదో అవుదామనేగా! ఆ కావటానికి పొందటానికి సహాయభూతుడయ్యే భగవంతుడు సాకారుడు కావటం లేదా! ఒకవేళ సాకారుడు కానక్కర్లేకపోతే

ఆ పొందే దేమిటో అయే దేమిటో ఆ భక్తులకే స్వప్నం గా తెలీకన్నమాట ! ఆ భ్యానం ఒక భ్యానం !

భగవంతుడనే మాటలో అర్థం ఏదైనా ఉంటే సాకారమైన భగవంతుడి యందే ఉంది. ఎవడైనా విపరీతమైన ఆపదలు ఉన్నప్పుడు మరోడు వాణ్ణి కాపాడితే రక్షించబడే వాడి ఆవత్తుయొక్క ఎక్కువ తక్కువలను బట్టి ఎక్కువ తక్కువలుగా రక్షించేవాడు భగవంతుడి ఆకారం పొందుతాడు. ఒక్కొక్కసమయంలో నడివీధిలో రక్షించబడ్డ మనిషి రక్షించినవాడి పాదాలమీద పడి అంతా మరిచిపోయి భ్యానం చెయ్యటం మొదలుపెట్టినా ఆశ్చర్యం లేదు. అంత మాత్రానికే మనం ఆ రక్షించిన మనిషే భగవంతుడు వాణ్ణి మనం కూడా భ్యానం చేద్దామనే బుద్ధి వుండుతుందా? ఆ మనిషికే తెలీ దాతనకే ఏ భగవంతుడన్నా అర్హతవలసిన ఇక్కట్లు రావచ్చునని? ఆపదాకా ఎందుకు? ఏ ఒకవ్యక్తి అయినా శాశ్వతంగా ప్రపంచంలో యుద్ధాలులేకుండా చేస్తే అతడు భగవంతుడుగా పరిగణించబడతాడు—తిరిగి జన సంఖ్య పెరిగి నెలకొని మహాసంగ్రామం అనవరం అయే వరకూ! చూడరామా ఏశావతారాల్లో ఒక మనుషుడైనా మానవతానం ఒక మృగానతానం, ఒక వాచనావతారం అని నిర్ణయింపతాం. భగవంతుడు శివలింగంలో నిలిగి తానువుట్టుకు !

మనం నిశ్చయించుకు భగవంతుడిమీద ఆధారపడితే. ఎవడిచేతనో చాకిరి చేయించుకుని, నా పొలంలో పంకిం ముని తినే భోజనానికి, ఇంకో దేశాన్ని దోచితెచ్చుకు తినే రొట్టెకు, ఓ భగవంతుడా నా అరుదైనమైన భోజనాన్ని (లేక రొట్టెకు) నా కిమ్ము అనటం భగవంతుణ్ణి ఎగతాళి చెయ్యటమో నన్ను నేను ఎగతాళి చేసుకోవటమో తెలవటంలేదు. ప్రతివని చేసి కృష్ణార్పణంనటం, ప్రతివని మనచేత భగవంతుడే చేయిస్తున్నాడనటం బొట్ల కబుర్లు—భగవంతుడికి మనచేత పెథవపన్నన్నీ చేయించటమే పనయివట్టు ! ఇక న్యాయస్తానా లెండుకు, శిక్ష లెండుకు, ఒకరొకరు వేలుపెట్టి పొడుచుకోతూ లెండుకు? భగవంతుణ్ణి స్మరించని జన్మవ్యర్థమని భగవతాది

గ్రంథాలు మొదటినించీ చివరవరకూ ఒకటే ఘోష. హింద్యకళిపుషికంటా సమర్థుడికి భగవంతుణ్ణి స్మరించవలసిన అవసరం ఎట్లా కలుగుతుందో ఎవరైనా చెప్పగలరా? భగవంతుడే లేడని సమ్మాదం టీ వాడి తప్ప! వాడు భగవంతుణ్ణి సమ్మక చచ్చాడనటం మరోఘోషం! అనారోగ్యం వల్ల చావనివాడు ప్రమాదాలవల్ల చచ్చి నట్లు సహజమైన చావు చావకుండా కట్టుదిట్టాలు చేసుకున్న జీవి అసహజమైన చావు చావటంలో వింత నాకేం కనపడటం లేదు. కాకపోతే వాడు లోకకంటకుడు కనక వాణ్ణి చంపేసిన మహమ్మదం ఏదైతే ఉందో అది ఏకగ్రీవంగా భగవంతు డనిపించుకుంది. ఆ ఆకారం ఇప్పుడు దిగివస్తే దాన్ని తక్షణం చూసి వినోదంగా బ్రిటిష్ మ్యూజియంలో పెకతారు. ఎటూలుపెట్టి గుళ్ళకట్టి దస్తాలుపెట్టి మహాభక్తులే ఈ వాస్తవిని సంశోషిస్తారు.

భగవంతుడి ఆవశ్యకతను గురించి ఆలోచిద్దాం. మరకు చావనయిర పనికి భగవంతుణ్ణి ఎప్పుడూ పిలవదు. గతేంద్రుడు—మొకటి జన్మలో ఎవడైనా కాని—సామాన్యపు అడివేయకు. మొదలిచేతులో చిక్కింది. యుద్ధం చేసింది. బాధం లేకపోయింది. దాని మనస్సులో ఒకవిధమైన ప్రార్థన ప్రాసంభవమయింది. రోజుకు నూరుచావులు తప్పుచునునే జీవికా ప్రార్థనరారు మానసికంగా గతేంద్రుడికే ఆవిర కల్లోసూచా తలచుచుంది. ఇటువంటి చావుకది అంగీకరించలేదు. అందులో స్వార్థం చాలాఉంది. చివరకు దాని మోక్షంలో ఫలితాని కొచ్చింది. ఆ స్వార్థమే. మొదలిచి జయించేక్కి జనలో సంచి రావని తేలిపోయింది. ఇక అది ఎక్కణ్ణించన్నా రావాలి. ఆ వచ్చేవ్యక్తి మొదలిచి చచ్చి కృష్ణగా కొట్టగల ఆయుధాలు అనేకం తీసుకురావాలి. అట్లాగే వచ్చాడు. ఆ సమయాన ఏ పట్టుగను కొట్టేవాడు వచ్చి మొదలిచి చూపినా ఆతణ్ణి గతేంద్రుడు భగవంతుడుగా గణించటానికి సిద్ధమే !

అన్న నానా చేసిన భగవంతుడి కన్న ప్రాణవానం చేసిన భగవంతుడు సహజంగా ఎక్కువనామగా ఉంటాడు. శరీరాన్ని కాపాడుకోటానికి భగవంతుణ్ణి ప్రార్థ

యడచే కాలం క్రమంగా నశిస్తున్నది. మనస్సుకు కలిగే బాధలు వారించే దేవుడు సహజంగా శరీరాన్ని కాపాడే దేవుడికంటే తెలివిగా ఉంటాడు. మనస్సులు క్రమంగా నాస్తికులు కావటానికీ భగవంతుడు వాళ్లకు దూరం కావటానికీ కారణం సులభంగా ఉహించవచ్చు. ఏ కష్టాలు మనకు పాశబడి పోతవో వాటిని గురించి భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించటం క్రమంగా అనవసరమై పోతుంది. ఎప్పుడూ చచ్చేవాళ్లకి ఏడిచేవాళ్లెవరన్నట్టు హమేమా ఉండే బాధను చూస్తే భయం తగ్గటం, ఒకటి, భగవంతుడిది తీసేయ్య లేడనే నమ్మకం, రొండు! అందుకనే అప్పుడప్పుడూ వచ్చిపోతే ప్లేగు మొనలైనవి దేవతాస్వరూపాలు. ప్రకటనవచ్చేసరిం ప్లేగుతో బాధపడే వైజాం దేశ మంతివోల ఎంతకాలం ప్రార్థనచేస్తూ కూర్చుంటారు? ఇవాళ భగవంతుడివల్ల తప్ప కాని వసి రేవుమనం స్వయంగా చేసుకుంటాం! గతేంద్రుడు మరి రొండు మూడు సార్లు మొనలిచేతులో చిక్కితే భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించటం అనుమానమే అవుతుంది. ఒకవేళ ప్రార్థించినా ఆ ప్రార్థన నాలికమీదనించి రావలిసిందే! వేల సంవత్సరాలకింది మనపూర్వుల హృదయాల్లోనించి వచ్చిన ప్రార్థన మనం ఎట్లావేసి, అర్థమైన చేసుకోకుండా, మన విధి మనం నిర్వర్తించినట్లు సంతృప్తి చెందుతున్నాం. అటువంటివి మనకు మామూలే. కానీకి నిప్పుపెట్టే చిక్కేయూ రోజుల్లో సత్యాగ్ని హోత్రీ అనే మిషమూని గౌరవం పొందుతూన్నవాళ్లు లేరూ? మనపూర్వులు వేటికో సంప్రార్థించారో వాటికోసం మనం కూడా ఎదుకు ప్రార్థించాలని ఎవరికీ ఉండదు—భజనపరుల్లో. అసలు ఉత్తభజనలో అర్థం ఏమిటి?

భగవంతుడనే వాడుండి మన అందరి మొగలూ వింటున్నాడనే గ్యారంటీ ఎప్పుడూలేదు. అనేకమంది మాకు ఇంకా బతకాలనుందో అంటూ చస్తున్నారు. అంత మాత్రాన మనస్సులు ప్రార్థించటం మానకు. అది అసంభవం. నిజమైన ప్రార్థన మనస్సులోనించి అప్రయత్నంగా వస్తుంది. అది ఎవరు వింటారు, కోరిక నెరవేరుతుందా అనే ప్రశ్నలుండవు. భగవంతుడు

నిజంగా లేకపోయినా చెయ్యటంతప్పదు. కనక ప్రార్థన చేసినంత మాత్రాన భగవంతుడంటూ ఒకడున్నాడని రుజువుకావటంలేదు. కాని మన కోరిక నెరవేరినప్పుడు మన కోరిక ఏకైక నెరవేర్చిందో ఆశక్తే భగవంతుడుగా నమ్మి ధాన్యంచెయ్యటంలో ఏమీతప్పులేదు. ఎందుచేతంటే మన కోరిక ఏదైనా తెలిసినప్పటికీ నెరవేరేదైనా, దానియొక్క అవశ్యకత మనకు అంత ఎక్కువైనది కాకపోయినా మనలో ప్రార్థన బయలుదేరుకుంది. ప్రార్థన అందరూ ఒకదానికే చెయ్యటం సరేకదా ఒకరి కొకరు విరుద్ధంగాకూడా ప్రార్థిస్తారు. ఒకడు కొత్తగా విశంతువులైనవాళ్ల శలగొరుగుడు పడుకుండా చెయ్యమనీ, ఇంకోడు విశంతువులజట్టు దానంతట అదే రాలిపడేట్టు చెయ్యమనీ! ఒకదేశం మమ్మల్ని యుద్ధంలో గెలిపించి విరోధులను చంపమనీ, ఆ దేశస్థులు కూడా అట్లాగే! అదీ ప్రార్థన, అదీ ప్రార్థన! దుర్భాషలు ప్రార్థనా ఫలిస్తున్నది కలిగించేస్తున్నాయి! ఇంట్లో బిడ్డదే దేవుణ్ణిపట్టి, ఇన్నెనిలూ వాడే చెప్తున్నాడనా?

భగవంతుడికి సంబంధించిన నిర్దిష్టమైన విషయాల్లో భగవంతుడియందు ప్రేమ, లేక భక్తి, అమ్మాయీల సంగతి తెలియకకాలం హాస్యమొక్కట అమ్మాయిని ఉహించుకుని ప్రేమించటం ఎంత సులభమో భగవంతుణ్ణి ప్రేమించటం అంత సులభం; అమ్మాయీలను గురించి తెలుసుకోదగినదంతా తెలుసుకున్న తరువాత అమ్మాయీలను ఉహించుకుని ప్రేమించటం ఎంత కష్టమో భగవంతుణ్ణిగురించి తెలుసుకోటం అసంభవమని తెలుసుకున్న తరువాత భగవంతుడిమీద ప్రేమ అంత అసంభవం. “ఓ భగవంతుడా! నీతో ఆడతాను. పాడతాను. నిన్ను కొగిలించుకుంటాను. ఓ నాథా! ఓ అదా! ఓ ఇదా!” అనే మనస్తత్వం నాతలకు మించినది.

“భగవంతుడున్నాడని సంచరిద్దాం? ఉన్నాడా? యేబ్బందిలేదు! లేదా? (హుళా ఇక్కడ కన్ను కొట్టాకో!) నష్టంలేదు!” ఇదో ఆభిప్రాయం!—వ్యాఖ్యానం అనవసరం.

ఈమధ్య బెర్నార్డుమా భగవదన్వేషణ చేసిన ఒక నీగ్రోపిల్ల అనుభవాలను గురించి చిన్న గ్రంథం రాశాడు. బాగానే ఉందికాని ఎందుకు రాశాడో తెలీ లేదు. దానిమీద ఎవరో మరో పుస్తకం రాసి అంతి ఖరీదుకే అమ్ముతున్నారట. చదవలేదుకాని బహుశా ఆకారణానికే (బెర్నార్డుమా ఎందుకు రాశాడో అందుకే!) అయి ఉంటుంది.

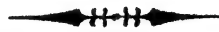
నేను మాత్రం ఈ వ్యాసం రాసిన కారణం దాచ దలుచుకో లేదు. మన జీవితంలో దేనితోనూ చేయబ డని చీకటికి స్తానం ఉన్నట్టే అగమ్య గోచరంగా ఉన్న ఈ భగవంతుడికి స్తానం ఉంది. ప్రతి దాన్ని గురించి విజానిజాలు తర్కించటం ఎంత అవసరమో దీన్ని గురించి తెలుసుకోవటం కూడా అంత అవసరం. ప్రకృతి మానవునికి చాలా శక్తి నిచ్చింది కాని దాన్ని మాన వుడు చాలా దుర్బునియోగం చేస్తున్నాడు. భగవంతుడి వది ఆకారాలు కల్పించి ఒక్కొక్క ఆకారం చుట్టూ ఒక్కోమతం అల్లుకొచ్చారు. చాలాభాగం మనిషి యొక్క ముశ్యక్తి ఎవరి మతాన్ని వారు నమ్మించు కోవడంలో సరిపోతున్నది. భగవంతుడు లింగాకారమా లేక భగవంతుడికి పంగనామా లున్నయ్యా అనేదాన్ని

గురించే ఎంతారాయ బడ్డదో చూస్తే కడుపు తరుక్కు పోతుంది. దీన్ని గురించి అభిప్రాయ భేదంవల్ల రొండు మతాలు! మత మేమిటో తెలీకుండా ఈ విధంగా ఒకరి తలకాయ ఒకరు పగలగొట్టుకుంటుంటే అందరూ ఆలోచించవలసిన అనేక విషయాలు అట్లాగే ఉండి పోవటమే కాక ప్రమాదం జరుగుచున్నది.

మన ఆరోగ్యం, మన విశ్వర్యం, మన బుద్ధివికాసాలు, ఒకచెంప సారస్వతం, ఆర్థిక స్థితి, కళలు, శాస్త్రాలు, విద్య, నాగరికత ఇవన్నీ సృష్టయే మార్గం ఏమిటి? ఈ ౧౯౩౬ లో మన కన్న ఈవిషయాల్లో ఎన్ని దేశాల వాళ్లు ఉన్నత దశలో ఉన్నారు! మనం చెయ్యవలసిన ప్రయత్నం ఏది? అది మన చేతులో ఎంతవరకుంది? భగవంతుడిమీద ఎంత భారం వేద్దాం? దానివల్ల ఎంత ఫలితం కలుగుతుంది? మనకు కావలసింది మోక్షమా? అభివృద్ధి? మోక్షం వచ్చేటంత అభివృద్ధి భగవద్భ క్తితో నస్తుందని నమ్మి ఊరుకోవాలా? దాన్ని గురించి కూడా ఆలోచించి మన ఆలోచన ప్రకారం నడుచు కుందామా? ఉన్నట్టుండిడం చాల సుఖం. అభివృద్ధి కేవలం భజనతో కాదేమోనని నాభయం.

“బ్రతుకు చీకటి”

ఉభయభాషా ప్రవీణ—ఇంగ్లీషుకంటే హిందీమచ్చాస్త్రిగారు.

ఆ మహావల్లభమంతా అసంతోషానికి మెరపు దీపాలతో వెలిగిపోతున్నది. కాని ఆ పాడుమేడ అంతే-మూడం మైలలోను మిణుగురంత దీపకలికలయినారేదు. వినిశ్చల సమాధి-నిబిడయోగముద్ర- ఆ తమోమయ వ్యాద యంలో ఏమేమి తలపోసికొని- కలవరించుకొని వెచ్చగా నిట్టూర్చుతుందో పాపం! ఆశిధిల సౌధం.

దానికి ఎదురుగా పెద్ద వేపచెట్టు కొమ్మలకు తగులు తూన్న చిన్న మేడ మూడి. మా మేడగదిలో ఉంటే ఆ పాడుమేడ ఆపాద మస్తకం కనిపిస్తుంది.

ఒక జరిందారు ఒకప్పుడు ఆ మేడను దివ్యముగా అలంకరించి అందులో మహాభోగముల్ని అనుభవించా డట. అదే మేడలో ఇప్పుడు గుడ్ల గూబలు యధేచ్ఛగా నూళ్లు కట్టుకొన్నవి.

కింది అంతస్తు ఎడమచేతి వెంపు మూలగదిలో కళాకి చీకటి కోణంలో అతడెవరో ఒక్కడూ మూర్తిభవించిన ఆశాభంగంవలె నివసిస్తున్నాడు. అతనికా నిరంశరి సమాధి ఎందుకో తెలియదు. అతని కోమల జీవితం ఇంత దుఃఖభరితం చేసి ఎవరు పాపం కట్టుకొన్నారో-

అతని అపవృత్తికి మోక్షంలేదు. అతని మనస్సుచకు శాంతిలేదు. అట్లా తన యావనం వికాసం-ఆశ్మశక్తి-వృద్ధి మే పోతూకింటే శృణుప్రాయంగా లెక్కచేయక ఒక గంభీర విపాక గీతికవలె ప్రపంచానికి అర్థం కాకుండా అందులో బతుకుతున్నాడు.

— ఒకనాడు—

బహుళపక్షపు వెన్నెల రేక రేకగా అతని గది కిటికీ మీద పడుతున్నది. ఎప్పుడూ తెరచి ఉంచని ఆ కిటికీ తెరచి ఉండిఉండవల్ల వెన్నెల గదిలో చీలికలుగా లేత మొగలిపూలవలె చెదరి ప్రాక సాగింది. జన్మభైదు అనుభవిస్తున్న భై దీవల కిటికీ ఊచలు పట్టుకొని తెల్లని మబ్బు తిప్పలను చాటుతున్న అర్థచంద్రుణ్ణి— వెండి తలలలో గాలికి కవంత ఊగుతున్న కొబ్బరిచెట్లను చూస్తూ—

“ఇల్లో ముంగిలియో అనంగు చెలులో

ఈడైన చుట్టంబులో

ఇల్లాలో కొడుకో తరింప వశమే

యే పోడుముల్లేక—”

అని ఆవృధా భరితమైన హృదయం చీల్చుకొని పాడుకుంటున్నాడు.

రాత్రి 11 గంట అవుతుంది. బాటలో మనుష్య సంచారంలేదు. దూరంగా సినిమా ఇంజను చప్పుడు. ఆవేళ ఏదో ఇంగ్లీషు ‘ఫిలిం’ట ఆయన వెడతూ “ఎద్దా! ఈ ఫిలిం ఎంతో బాగుంటుంది. నువ్వూరా” అని ఎంతో పట్టు పట్టారు గాని ఆపాడు ఇంగ్లీషు నా కర్థం కాదని నే వెళ్లేలో

సినిమా క్షేంద్రవ ఆట ముగియడాని కింకా గంటన్నర పైమంది. ఏమీ తోచకపోతే సిలవుటద్దం దగ్గర నిలుచుని బర్మాజడలో అర్థ చంద్రాకారముగ అమర్చిన సన్నబాజి పూలదిండ వంకరలు—కేంబో సిలుకు బాకెటు ఉగ్గులు—లేతమబ్బురంగు చీర ముడతలు పొళ్లపైటపిన్న పద్ధతి నర్దుతున్నాయి. తాంబూలరేఖా రంజితమై తేనె పెటవలే మాధుర్యం చిమ్ముకొనే నామెత్తని పెడవులు ప్రైత్రి మానవు తియ్యమామిడి చిగుళ్లవలె నిగనిగలాడే

నా చెక్కిళ్లు నాకేదో ఉత్సాహాన్ని పురికొల్పినవి. నా సౌందర్యాన్యుతముచకు నేనే అప్పరసను. అంతే— ఆయన గంధర్వుడు కాదు. ఈ ఊర్వశీ విలాసములకు విచ్చిత్తి విశేషములు చూపలేదు. ఈనందన పారిజాత మును కళ్ల కద్దుకొనలేదు. ఇట్లా ఏదో ఆలోచనలో అక్కడే నిలుచున్నాను.

* * * * *

“ఓ సవనీత కోమల వయోరుచిరాంగి యనుగ్రహింపు”

వెన్నెల వెండి పూసిలో మెరిసే సశృద్ధ విశ్వాన్ని చీల్చుకొని నన్నని కేదారశాళ రాగంలో ఆ గీతం అతని గది కిటికీయండి వస్తున్నది. ఉలికిపడి కిటికీదగ్గర తొంగిచూశాను. వికసించిన పారిజాతం తీవ్ర వాననకి మల్లే ఆరాగనాహిని నన్ను అరికట్టింది.

“కట కట నా చరితము కర్మకరోగము ఎటుల బ్రోతువో తెలియ”

అతని జీవనభారం ప్రతిపాట మధువులోను తొణికి పోతున్నది.

‘లావాక్కింతయిలేను’ అనే ఆ కోశధ్వని అక్షరం అక్షరంలోనూ ఖంగున మ్రోగుతున్నది.

అతని ప్రమాదకిరమైన బ్రతుకులో నాకేదో బీభత్స దృశ్యం పొడికట్టింది. ఇక ఒక్కనిమిషం ఆలస్యం చేస్తే అతడు ఆశ్మహత్యకు సిద్ధంగా ఉన్నట్టు తోచింది. అయ్యో! పాపం అతని చుట్లులు పడిన హృదయానికి ఎవరు అభయం ఇస్తారు! అతని కారుబ్రతుకుచీకటిలో ఎవరు దీపం వెలిగిస్తారు?

కొండ లోయలోని మధుర వేణుగానంవలె అతని హృదయ మాధుర్యం ఎవరికీ కొఱగాక సెళించి పోవల సిందేనా?

నా శరీరం ఆపాదమస్తకం ఉడికిపోయింది. అతని దగ్ధజీవితంలో మంచు జమలు కురిపించాలి అనే నిశ్చయం నా చెవులలో రింగుమంది. గది తలుపులు మూసి గబ గబ మేడమెట్లు దిగాను.

పెరటిగుమ్మాన్ని అతనిగది తలుపు దగ్గరకు వచ్చి వణుకుతున్న వేళ్ళతో తలుపుమీద కొట్టాను. అతడు మెల్లగా పాట ఆపి తలుపుతీసి నిర్భాంతపోయాడు. సల సల కాగే అతని హృదయ కటాహంలో ఒక్కసారి హిమ బిందువులు చిలకరించు—కొంతసేపటికి అతడు తేరుకుని ఈ సంవిధానం నిజమా—కాక నిదుర యెరగని నా వేడిరెప్పలకు ఇంత అమృతస్వప్నం కలగడం మాత్రం సంభవమా! అనుకున్నాడు. ఏదీ సమృద్ధి అతడు ఉప్పెత్తుగా తన జీర్ణ తల్పంమీద ఒరిగి పోయాడు ఆ తొందరలో అతని కుడిచేతిలో దాచుకున్న చురక కత్తిటక్కున కిందపడింది. వెంటనే నాగుండెలు నిలిచిపోతాయనుకున్నాను. ఇంత దారుణానికి ఇతడెందుకు పాల్పడుతున్నాడు, ఇదీనా తీరనివశ్య. కత్తి దూరంగా పారవేసి అతని దగ్గరకు వెళ్ళి “మీఎంటి పురుషులే ఇంతటి హేయమైన పనికి పూనుకుంటే స్త్రీలమాట చెప్పవలెకా—ఇంత తిరుణ నియస్సులో మీఎంటి యువకులు దేశాల్లాటమునకు — జాత్యుద్ధాంశమునకూ పూనుకోవాలి గాని ఇట్లాంటి అవమాన కరమయిన మరణాలకు పాల్పడవచ్చునా? చావునకు మాత్రం గౌరవం అక్కరలేదా? దేశాంతర యువకులు శత్రువుల గుండెలలో గ్రుచ్చే కత్తులు మీరు మీ హృదయాలమీదే పరీక్ష చూస్తున్నారా? ఇట్లాంటి పనిలు జాతిసంతతిని నీచ పరచవా, అన్నాను గుక్క తిప్పకుండా, అతడు కన్నులు తెరిచి కూరుచున్నాడు. వెన్నెల కాంతిలో స్పష్టంగా కనిపించే నా ముఖం నిదానించి మాసి త్రుళ్ళిపడి ‘పద్మావతి’ అన్నాడు—ఎవరతడు అయ్యా! మా, వేణు—వేణునీవు— నీవేనా—ఇట్లా సాహసించి చచ్చిపోదలంచింది! వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ అతడు నా చేతులలోకి నాలిపోయాడు.

ప్రపంచాన్నంతటినీ ఏదో అడిగి అడిగి మోడువారిన చేతులతో నన్ను గట్టిగా కాగలించుకొని తల్లిలేని బిడ్డవలె నా వక్షస్థలానికి అంటుకుపోయాడు. ఒకప్పుడు శాశీమనోహరం తీగల్లో దాగుకుని ఒకరి జట్టులో ఒకరం పువ్వులు పెట్టుకుని ఒకరిమీద ఒకరు ఒరిగి నిద్ర పోయిన రోజులు జ్ఞాపకం వచ్చాయి. నాకు గూడా

ఏప్పు అగలేదు. తెగిన ముత్యాలదండవలె దొంతరగా రాలే కన్నీళ్లు చిమ్ముకొని “వేణా! భగవంతుడు మన ఇద్దరికీ సంతోషంగా ఆజన్మాంతమూ అనుభవించమని ఇచ్చిన నిబిడ దుఃఖం దుర్వ్యయం చేసుకోవద్దు. ఈ ఆశాభంగాగ్నితో శాలి నుసి ఐపోదాం. చచ్చిపోవద్దు. అది చేతకానిపని. నా భర్తను ఎరుగుదువు గదా—కలెక్టరాఫీసు గుమాస్తా, ఆస్థాలకాయం—కళ్ళజోడు—సేలంఖండ్వా—ఏమైనా పవిత్రముద్రలతో మా అమ్మ అన్నయ్య, మొదలైన నా శ్రేయస్సాములైన పెద్దలు ఆ ‘ఒరాంగుటాంగు’తో నాకు శాపురం విధించారు. అంతే అడేమిటంటే?—అవినీతి—పంకజనం—వ్యభిచారం—ఇన్ని తలమీదకి సిద్ధం—అయితే నేను ఆడదాన్ని అన్యశంతురాలను. నీవు మగవాడవు స్వశంతుడవు. అన్యాయ్యం ధిక్కరించగలవాడవు. నీకీ ఆశాభంగం ఏమిటి? నీకీ గుడ్డగూబ బతు గెక్కడ దాపురించింది,” అన్నాను. అతడు గొంతు సరిచేసుకుని చూపు సవరించుకొని ఇట్లా అన్నాడు. “పద్మా! తెల్లని చుక్కలు కుట్టిన నల్లని ఆకాశం క్రింద మనం కథలు చెప్పుకుంటూ ఒకే మంచంమీద పండుకొన్నప్పుడు నేను చెప్పిన మాటలు తలుచుకుంటే సిగ్గుతో కుంగిపోతాను. అప్పటి ధైర్యం—చొరవ—ఉత్సాహం—నాలోక్రమంగా పోయినవి. పెద్ద చదువు చదివాను—ఎన్నో ఉపన్యాసా లిచ్చాను. ఎన్నో పత్రికల్లో నేను వ్రాసిన వ్యాసాలు, గీతాలు, దేశమంతా మారుమోగాయి. కాని ఏదో అసంతృప్తి—వేదన—చెప్పకోలేని బాధ — చంద్రుణ్ణి—పువ్వులనూ—గోదావరినీ—ఆకాశాన్నీ చూస్తూన్నప్పుడల్లా ఏదో ఉద్రేకం—అశాంతి—ఇట్లా ఎన్నోరోజులు గడిపేశాను. ఒకనాడు మా పెరటిలో అరటిచెట్టున్న జామిచెట్టు గుబురుగా ఉన్నచోట సాయంత్రం ఏదో పాడుకుంటున్నాను. నా కూర్చున్నచోటికి కుడిచేతివెంపు మల్లెపొద దగ్గర ఎవరో కదిలినట్టయింది. నేను వెనుదిరిగి చూసేసరికి ఆమె ఒక యువతి. చేతిలో బిందె ఉన్నది. ఒకటి రెండు మల్లెపూవులు మాత్రమే కోసి ఆమె జాట్టులో పెట్టుకుంటున్నది. నాపాట వింటూ అక్కడ ఎంతో సేపటినుంచి నిలిచి ఉంటుంది. నేను నిదానించి ఆమెను

చూచి ఆమె మెత్తని మనస్సును నొప్పింపదలచుకోలేదు కాని ఆమెయే నావైపు వస్తున్నది నూతిదగ్గరకు. ఆమె వయస్సు సుమారు పదైవిమిది కావచ్చు. సౌందర్యవతి. వెళ్లుతూ దీనంగా భయంగా ఆడలేడిపిల్లవలె నావైచీ చూస్తూ నూతివెంపు వెళ్లింది. ఆచూపులో నా కేదో ఆహ్వానం గోచరించింది. నాకళ్లముందున్న పొర ఏదో చారిపోతున్నట్లుపించింది. సిగ్గుతో నేనే తలవంచు కున్నాను. అన్యాయ మేమో అనిపించింది. ఇట్లా చాలా రోజులు ఆమె నీళ్లకు వచ్చేవేళ-నేను అరటిపొదలదగ్గర పాడుకోనేవేళ.

నాగస్వరమునకు చొక్కి తలఊపే నాగకన్యక వలె ఆమె నేపాడినంతనేపూ ఆ నీలిగోరింటపులవంటి కళ్లను కదల్చకుండా నివ్వెరపడి పొదచాలున నిలుచుని నాపాట వినేది. ఆమెను చూచినప్పుడు నా రాగవాహిని మందాకినీవలె ప్రవహించేది. ఆప్రయత్నంగా ఒకరిని చూచి ఒకరము నవ్వుకొన్నాం. ఆన్నేహము నిబిడమయి పోయింది. ఆప్రేమ గాఢమై నాగింది. నే నంశికాలమూ ఎందుకోసం దిగాలుపడి కూచున్నానో తెలియవట్టింది. నాకేమి కావాలో అర్థమయింది. నా గుంపోయే అంశికాత్మకు ఆలంబనం దొరికింది. అంతటినుంచి నాముఖములో ఒక కొత్తవికాసమూ నామాటలో ఒక కొత్త మార్దవమూ, నావ్రాతీలో ఒక కొత్త ఆర్జవమూ ఉప్పతిల్లినవి. అంతటినుంచి చెప్పి నదే ఉపన్యాసమూ. అప్పటినుంచి వ్రాసినదే పద్యం. ఆ ఉత్సాహంతో, దేశమునకు, వాఙ్మయమునకు వీరేశలింగంవలె అనితరసాధ్యమైన నేనచేసి ఉందును. జగన్నాథరావు సరనుడు. ఆయన చెల్లెలు అధర్మంగా ప్రవర్తించడంతో ఆయన నిశ్చయం. ఆమె వితంతు వయి వప్పటినుంచి ఎంతో చదువు చెప్పించాడు. సంగీతం చెప్పించాడు. నేనంటే ఆయనకు అయిదు ప్రాణాలూను. ఊర్మిళ నాతో మాట్లాడితే-వాదిస్తే-ప్రశ్నిస్తే ఆయనకు బ్రహ్మాండం. మా ప్రేమకు ఇట్లాంటి స్వేచ్ఛానాతా వరణం కూడా దైవకృపవల్ల లభించింది. కాని-ఒక నాడు మా యిద్దరిమీద పిడుగు పడింది. అగ్నిపర్వతం అనంతజ్వాలలతో మా మీదకు ఒరిగింది.

మా పెరడులో మల్లెపొదలదగ్గర నించుని ఊర్మిళ పచ్చని ఆకాశం వేపూ తొగరుమబ్బుల వేపూ చూస్తున్నది వరాకుగా. నేను వెనక్కాలే వెళ్లి కట్టుమూసి ఎవరువారు? అన్నాను. నామ్మడువాస్తస్వర్పకు ఆమె కరిగి నా వక్షస్థలం మీదికి ఒరిగింది. నేను గాఢంగా నామ్మదయానికి అదుముకున్నాను. వెంటనే మాదాబా మీదనుంచి “బాగుంది నాయనా కొంపకు ప్రతిష్ఠ లేచ్చే పనులే చేస్తున్నావు”. ఇద్దరమూ దద్దరిల్లి పోయాం, ఆమె ఆ అపమానంతో తల వంచుకుని తిరిగి చూడకుండా ఇంటికి వెళ్లిపోయింది. నేను నిర్విఘ్నమయిపోను నాగదిలోకి పోయాను. పద్మావతీ నీవు పెద్దింటి బిడ్డవు. నీ కిల్లాంటి కథలు కంటకంగా ఉంటాయి-అనవ్వాలి కూడా-కాని అభిప్రాయానికి రావాల్సిన ఒక ఉత్తమ వ్యక్తి ఎట్లా సంఘం కోసిన కోరికవల్ల-పెట్టిన వాణిజ్య క్రొంగి పోయిందో అర్థం చేసుకో.

కడవున పట్టిన అడవిల్లల్ని ఎంతటవంటిలోకి అమ్మ జూపితే తప్పలేదు-గొడుగు నీనుపెట్టి, కళ్ళ నాలికలు, గొడ్డు కొవ్వలు నీన్నా మన దే-తొర్చిపెట్టడానికి ఎవరికీ వస్తుంది-వీరేశలింగువ్రాసి ఆగలేక...ఎన్నో భూమిపాఠ్యాల చేసినా ఏకాశి-ఏకాశి, ఉపవాసం ఉంటే కాస్తే న్నానాలు చేస్తే శుద్ధి. అంతే గాని-స్వప్నంగా ఒక యవతి, యువకుడు ప్రేమించుకుని వెళ్లి చెయ్యమని అడిగితే-వల్లకాదు. అది, కాని పసి-వేదంలో చెయ్యమనిలేదు. అడ్డమైన మాలకూళ్లూ నీని వచ్చిన అల్లుడు సాలగ్రామ తీసిం తీసుకుని సహాంక్తిని కూచోవచ్చునని వేదం చెబుతుంది. కాదా? ఎన్నాళ్ళకైనా ఈసంఘం కుంకటివేళ్లతో సజించిపోవాలి. సంఘం ఎలా ధ్వంసం అయిపోడానికి పీలులుందో ఆనూత్రాలు వెశికాలి యువకులు.

నీతీ జాతీ మల్లా కృతయుగంనాడే మొదలు పెట్టాలి. ఏమైతేఏం-ఊర్మిళకి నాకూ-మధ్య నల్లతాచుపాములు బుసకొట్టాయి మా కన్నక కన్యక నాతో జోగల్గు అనే అమ్మాయిని పట్టబట్టి ఇది రోజులలో చేయించింది. పెళ్లి అయిదురోజులూ నాకు 104 డిగ్రీల స్వగం. నాకు స్మృతి లేనప్పుడు ఏది ఎలా జరిగినా అంతిబాధగా లేదు. అయిదోరోజు రాత్రి కొంచెం జ్వరం తగ్గింది.

ఒంటరిగా పెళ్లివారి అరుగుమీద కూచున్నాను దేన్నో తేరబడి. జోగమ్మ నన్ను చూడకుండా వచ్చి అక్కడే వెనుదిరిగి కూచుంది. ఇలాయిబుడ్డి భగభగ వెలుగు తోంది. ఆ వెలుగులో ఆమె చింతాకులవంటి కళ్లు, అంగుళన్నర జడ-అందానికి ఆమడదూరంలో ఉన్న కోతిమొహం-చూసి ఒళ్లు భగ్గున తగులడిపోయి ఒక్క తావుతో శ్రీవారిని కిందికి దింపుదామనుకున్నాను. ఈమె నా భార్యట. ఛీ! ఛీ! ఈ అవమానం భరించను. అగ్నిపర్వతపు 'లావా' తాగమంటే ఇంతకన్న సంతోషంగా 'కప్పు'లకొలది తాగుదునే. కాని-తప్పెవరిది??? పాపం ఎవమిదేళ్లపిల్ల ఏ మెరుగును? ౨౨ ఏళ్లవాడవు నీవే అధర్మాన్ని డీకొనడానికి వెగచి ఒరిగితే ఆపనిపాప ఏమి చేస్తుంది అని అంశరాశ్రి బోధించింది జాలివేసింది ఆమె మీద - "అయితే జోగమ్మా! ఆ యిలాయిబుడ్డిని ముద్దెక్కికోగలవా. అన్నాను గంభీరంగా. జోగమ్మ త్రుళ్లిపడి 'ఛీ అసాయం' అని తిప్పుకుంటూ లోపలికి వెళ్లిపోయింది.

నాకు మొగలు ఉపన్యాసవీతం ఎక్కలేదు. కలం కాగితం కనుకోలేకు. ఎవ్వరితోనూ నవ్వుతో మాటాడలేదు.

నాకు ఈ ఊరిలో ఒక స్నేహితుడున్నాడు. అతనికి నా రిచీలమీద చెప్పలేనంత ఆదరం. నా ప్రమాదకరమైన అవస్థచూచి, నా పరితేజస్వితనం చూసి జాలిపడి అశిడవుడవుడు నన్ను చూస్తూ, కావలిస్తే డబ్బూ, మొదలైనవి ఇస్తూఉంటాడు. అతడు ఈవేళ ఇక్కడికి వస్తానని చెప్పాడు. కాని అతనికి యజమానులు లేకపోవడంచేత అప్పివనులూ తినే చూసుకోవాలి. ఏ పని తొందరలోనోఉండి రాలేకపోయాడు. అతని చక్కని నవ్వు మొహం చూసినప్పుడు ఈ ప్రపంచంలో ఉండడంలో ఏదో సుఖలేశం ఉన్నట్టనిపిస్తుంది. ఎదుటి మేడమీద మెరుపుతీగలాగ, ఉపమృందరిలాగ, కుణాని కొకలాంటి విలాసంతో శిఖుక్కున మోసే నిన్ను చూసినప్పుడు చచ్చిపోతే ఎలాగనిపించి నాలోకునికీపోయే ఉత్సాహ కక్తి విజృంభించి, సౌందర్యదాహం నలిగివేస్తుంది. వద్దా! ఇక నేనెందుకు బతకాలో నాకర్థంకాలేదు.

నాబోటు ఖాళీచేసి ఒక ఉత్తమన్యక్తికి అవకాశం చూపుతాను. భగవంతుని విశ్వకోశంలోని ఒక నిర్దిష్టవదాన్ని తుడిచివేస్తాను. అని ఉవ్వెత్తుగా వెక్కిరిస్తూ ఏడుస్తూ ముఖం తిప్పేసుకున్నాడు. నాకప్పుడు సౌందర్యవయువకుల స్థితి సోదాహరణంగా అర్థమయింది. వార్తాపత్రికల్లోని 'ఒకయువకుని దుర్మరణము'లకు వ్యాఖ్యానం కనపడింది. ముందతనిమీద జాలివేయుటకు మాయగా కోపం వచ్చింది. అణచుకొని అతనిముఖం నావైపున్న 'వేణా! భారతదేశంలో యువకుడనేమాటకు యువతి అనే అంతరార్థం అని ఇంతవరకూ నాకు తెలియదు. నిత్యేపం లాంటి ప్రతిభను ఒక్కసారి గంగలో కలిపేశావోయి! నీ జాతీయవ్యాసాలు, విమర్శనలు చూసి ఆహా నా స్నేహితుడు కొంచెంరోజుల్లో గోఖలేఅంతవాడవుతాడని ఉప్పొంగిపోయి ప్రసంగం నచ్చినప్పుడు ఇది నా స్నేహితుడినిచెప్పి గర్వంగా చూసేదాన్ని. ఎప్పుడూ అయోమయప్రణయగీతాలు అడ్డుమైన ప్లీకలలోనూ వేశావో దానితో మనవాడు పిట్టశిల వేశాడని గంభీరంగా పోయాను. ఏమైనా ఈ "ప్రణయజుబ్బు" పట్టుకుని చాలామంది తెల్ల మొహాలు వేశారోయ్ పెట్టిలనుకు కని. ఇంతమందిలోనూ నిజమైన ప్రేమయాతనలో 'ధనభూతిలాగ--దేవత' లాగ ఉప్పులై పద్యాలు వ్రాసిన వాగ. నిత్యేపం లాగే ఉంటాడు. మధ్యవాళ్ళవే వెర్రి మొహాలు. ఇన్నెందుకు-ఒక్కటి చెబుతాను-విన వేణా!-ఆయన సినిమానుంచివచ్చే వేళయింది. స్వస్థ్యా దినంచే ఇంగ్రియినిగ్రహమునకు- మనస్థైర్యమునకు వెళ్లి క్రిస భారతిభూమిలో పుట్టి అందని ప్రేమకోసం చెయి చాచి బ్రతుకింతా బూడిదపాలు చేసుకోకంటే. ప్రేమ దొంగికపోతే పవిత్రమైన బ్రహ్మచర్యం, అవలంబించు దేశానికో, వాఙ్మయాభివృద్ధికో దాస్యవిముక్తికో ఉపయోగించు అని లేచి నించున్నాను. అతడు వాతాత్మకంగా నా వాచములమీద వాలి 'అమ్మా! నేను నా బ్రతుకు చీకటిలో విద్యుద్దీపం వెలిగింది. నా తమోమయవృద్ధికి దివ్యమార్గం అగుపడింది. శ్రీ, తల్లిగా తోబుట్టువుగా భార్యగా భగ్నజీవితం ఉద్ధరస్తుంది. అన్నాడు గంభీరంగా.

[శీరంజం శ్రీనివాసరావుగారు [కవితాసమితి]

“అయితే కవీ ! నీ ఋషులెవ్వరు ?”

“Charles Bandelaire, guy de Maupassant Edgar Allan Poe !”

“వీరేనా ప్రపంచంలో కల్లా నీకు కనపడ్డవారు ?”

“నా కళ్లకు, ఇతరులు, మహాత్ములు కలరన్నమాట యధార్థం. కాని నా కావ్యజీవితాన్ని ప్రోదిచేసి, నా ఆనందాలను ముంచి ప్రసూనులుచేయి.”

“ఏం అంటున్నా, నిన్నా కర్మించే మహత్తేరుతో చెప్పు తావా ?”

“పోయట్టి. కవితయొక్క సరమ స్వరూపము. విశ్వ రూపము వారిరచన. కాబట్టి వారు నాకు ఋషులు”

“సురి షేక్స్పియర్ ? తిక్కన ?”

“వందనార్థులు. కాని నా కక్కరలేని బోలెడుచెత్త వ్రాశారు. పెళ్లిని కూడా ఇందుకే నా ప్రవృత్తి స్వీకరించదు. నిజంగా కేవలం కవి అనడానికి శిగ్గవృత్తి ఎవడేనా ఉన్నాడా ఉంటే మనలో శ్రీనాథునివలె వ్రాశాడు త్వులలో పెళ్లియే కనిపిస్తాడు. కాని పెళ్లిలో కవిత్వమే కాకుండా మరేదో కూడా ఉన్నది. ఇది చాలా మందికి కావలసినవే అయితే. నా కక్కరలేదు. ఉదాహరణ : అశిని కొన్ని జీవనసిద్ధాంతాలు.”

“అన్నట్లు శ్రీనాథుడో ? అతడు నీ ఇష్టదేశాధికారి!”

“కానలేదే. ఇష్టదేశాధికారి ఋషికి భేదం ఉన్నది. అక్కడ ఆరాధన. ఇక్కడ అవలంబన, నా ఆశ మూలలో శ్రీనాథుని ప్రోద్బలం ఎక్కడాలేదు. అంటే యుగాల నుండి పంచుకున్న ఆంధ్రరక్తం మాట అటుంచి, మరి నా ఋషిశ్రయం వల్ల కవిత్వం యొక్క విశిష్టస్వరూపం నా కనగాహన అయింది.”

“ఇది ప్రమాదపు సిద్ధాంతం కాదా ? దీనివల్ల తేలేదేమంటే వీరిదే కవిత్వమని తదితరమంతా కాదని కదా ?”

“వీరిది మాత్రమే అని నేనంటున్నా అది. కాని నేననలేదు కదా ? ఇంతవరకు నా నంస్కారానికీ, ఉపాధి విధానానికి గోచరించిన కావ్యరూపానికి ప్రోక్తలు వీరు. మున్నందు వైశాల్యమూ వికాసమూ హెచ్చి క్రొత్త ఋషుల పరిచయంగాని, ఉన్నవారి రచనలే క్రొత్త

దృక్పథంలో గోచరించడం గాని జరిగితే అప్పుడు నా గీతం వేరుశ్రుతిలో వస్తుంది. నేను చెప్పినదంతా ‘ఇప్పుడు’ లో జీవిస్తుంది కాని దీనికి భవిష్యత్తు బాధ్యతలేదు.”

“అయితే కవిత్వం అంటే ఏమిటి నీ ఋషుల ప్రకారం?”

“అతని మూడుమాటలూ కలవకు. కలిపితే ‘వారు వ్రాసిన వ్రాత సమస్తం’ అని జవాబు చెప్పవలసి ఉంటుంది. నాకు నిజమైనా నీకు మాత్రం అది పెడనరంగా కనబడవచ్చు.”

“అదుగో నీలో ఒకటికంటే చూపు బయల్పడింది. అది కూడదు, ఇంగ్లీషులో గొప్ప నవలలు మూడింటిని చెప్పమంటే ఒక విమర్శకు డన్నాడట “any three novels by Joseph Conrad” అని, ఏ క్లిక పక్షాచారం అది. మరో ప్రక్కకు చూడనివ్వదు, వాస్తవంలో అట్టి మతాభినివేశం పనికిరాదు.”

“నన్ను bigot అని ఎవరూ అనలేదు. ఎవరు ఏది ఎలాగు వ్రాసినా దాన్ని నేను అంగీకరిస్తాను. కాని అభివ్రాయాలూ సమస్యకాలు ఉండకపోవడం ఎలాగు ? అభిసరిచి నె శివ్యం అంటే. ఆంధ్రం అననచ్చురా ?”

“దారి తప్పిపోతున్నాము. ప్రస్తుతం విశిష్టమూర్తి చర్చ, ఏదీ Edgar Poe కవిత చూడాలి. Raven, Helen, Annabel Lee శివు చెప్పినో డగ్గడేమున్నది అతినిరచనలో, Bells అనే చప్పుడు వ్రాత మినహాయిస్తే ?”

““Heard melodies are sweet, but those unheard are sweeter!” జీవితపరిస్థితులు వ్యతిరేకించి కథలు వ్రాసుకోవలసి వచ్చింది కాని లేకుంటే నా అభిమానమైన కావ్యజీవనం చెయ్యవలసిన వాడినని ఒక చోట వ్రాశాడు Poe. అతని సిద్ధాంతాలన్నీ ఇప్పుడిప్పుడు లోకం గ్రహించ గలుగుతున్నది. వాటి దృష్టిలో చూస్తే అతని గీతాల్లో ప్రతివగం రస బంధురం. నిజానికి ప్రతి అంగుళం కవి యెవరంటే Poe అని నేనంటాను. అతడు వ్రాసిన జెంత లేజో మయమో తెలిసిన పిమ్మట అనుకూల పరిస్థితులలో ఇంకా ఏమి వ్రాసి పోయే వాడో అన్నది

యోచించుకుంటే గుండెలుజల్లుమంటున్నవి. వాటికోసమే నా శహాశహ! Poe గీతాలునీవు పేర్కొన్నవి గొప్పవే. Anthologist కి కావలసిన ఉపజ్ఞతో ముఖ్యమైనవి ఏకలిగావు. కాని ఇంకా Ulalume, Eulalie, (ఈ పేరులు నాలుకపై కరిగిపోతాయి!) To Annie ఇవన్నీ పరిగణించావా? నీవన్న Annable Lee లో ఒక్కతుది శ్లాంజా మాత్రం మహిమగలది. దానికంటే Annie గీతంలో సమగ్రతర సౌందర్యం ఉన్నదంటాను. మొత్తంమీద Poe కావ్యరచన లన్నింటిలో ఒక అతీత మహిమన్నది. దాన్నందుకోదగిన ఇంద్రియాలున్న వారికి అందులోని గంధర్వ సంగీతం అచ్యుతానుభూతం”

“Verbal music కి Swinburne నే చెప్పాలని యెన్నడో అన్నావే. మరి దేమిటి?”

“ఓహో, సంగీతపుహాయి చెప్పవలసినప్పుడు Swinburne నీ స్మరిస్తాను. ఇది నువ్వు కొట్టి పారేస్తున్నట్టు కేవల Verbal music కాదు. భావసౌందర్యములేని కృత్రిమదాల కూర్పుకాదు అతని సంగీతం పదాలలోంచి ఎలాగైతే భావాలగానం. నిజానికి నా ఋషుల్లో Bandelaire ని మాని Swinburne నే చెప్పిఉండును. కాని సన్ధ్యంకంటే అవేద్యపు నుఖం నన్నాకర్షిస్తుంది. Bandelaire ని శిష్టమాలో చనవడంచేత వ్యక్త్యావ్యక్తిగా అవిగాహనమయ్యే అతని ప్రతిభ, దానివల్ల జనించే ఉత్సాహం ఒకవేళ తెరవడలితే పోతుందేమో. Swinburne గురించి ఎంతో తెలుసు. Too much కూడాకేమో! (టూమచ్ అన్నది నా శక్యంలోనే లేదుకాని) అతని ఆకారం స్పష్ట ప్రతిమ. Bandelaire మాత్రం మాఘపూర్ణిమలో మంచుతెరల సోయగంతో నన్నూరిస్తాడు. అతని కవిత్వం నేను లొంగినకారణం అది”

“అంటే నీకు ఫ్రెంచిరాకపోయినా దబాయ్తున్నా వన్నెమాట”

“ఏంశిమాత్రం కాదు. ఫ్రెంచి నాకురాదు వాస్తవికమే! కాని ఇదివిను. సంస్కృతంకూడా నాకురాదు. అయినా కాళిదాసు శాకుంతలం ఇంగ్లీషులో చదివేను. మేఘసందేశంలో, కుమారసంభవంలో వ్యాఖ్యానాల వల్ల పిండబడ్డ కవిత్వమంతా నారక్తంలో ప్రవహిస్తు

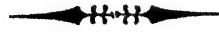
న్నట్లు నా సమ్మతం. అలాగే Bandelaire “అపూప్ర నూనా” (Fleurs du Mal) అను శిష్టమాలోనే అదైనా పూర్తిగా కాదు, చదివాను. ఈ అనమగ్రత లోనే ఒక ఆకర్షణ ఉన్నదని నేననడం మరిచి పోయావా?”

“సరే. ఇక మిగిలినతను De Maupassant. ఇత డెలాగ ఆకర్షిస్తాడో నిన్ను?”

“అదుగో అప్పుడే నీలో ఒకవేళాకోళం వివరకు తోంది. నా ఋజుత్వాన్నే నువ్వు శకించి మాట్లాడు తున్నావు. అందుకే ఇది చర్చించనంటే పైకి లాగేవు నన్ను.”

“నీ పట్ల నాకు శారవమే లేకపోతే నీతో సమాన స్థాయిని మాట్లాడనని తెలుసుకదా నీకు, నీ ఊహల పరిణామం జాగ్రత్తగా గమనిస్తూ నిన్నెంతో మన్నిస్తున్న వాణ్ణి నేను. సమగ్రపాండిత్యం ఉంటేనే కాని నోరువిప్ప కూడదని యెవరన గలరు! చిన్న బుచ్చుకొనక Maupassant గురించికూడ మవ్వెలాగ ఫిలవుతావో చెప్పు.” ‘I’ll be very brief. ఒకటి; Maupassant ని కూడా తిష్టమాలోనే చదివాను. కాని చాలా, అరగా కొన్నిసవలలు ఎక్కువ కథలూ చదివాను. రెండు: అతనిది మహోన్మాదం లోని సుహృదవిత్వం. గద్యం పద్యం అనే సరిహద్దులకు అతీతమైంది. సద్యాలేవి ప్రాయశఃపోయినా నా కవి! వింశ sensations చెరికి కవిత్వం చేసినవాడు. నాడుల మీదుగా విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహింపిస్తాడు. నే నెవరిని గురించి superlatives లో మాట్లాడను కనుక ఇది మాత్రం చెప్పుతున్నాను; కథా సకంలో అతనిది ప్రపంచరచయితలలో ప్రవధమశ్రేణి. short story కీ Lyric కీ భేదం లేచిన్ని నా ఉత్సాహంలో ఒక్కొక్కప్పుడనేస్తుంటానే దాని కీతిని కథలే కారణం. అసలా రెండింటికీ technique లో సమీప సాజాశ్యం ఉన్నదితే, కవిత్వమనే spirit ని కుంభించు కున్న దివ్యసృష్టి అతని రచనలో కొన్నిభాగాలు, కవిత్వం అనగా ఏమిటని నేను వేరుకున్న ప్రశ్నకు జవాబుగా అతనిలోంచే చాలా సామగ్రి ఏరుకోవలసి ఉంటుంది.

“వాళ్ళది పాతకేలలో ఉంది ఇల్లు. మేము కొత్త పేటలో ఒక అద్దెయింట్లో ఉండేవాళ్ళము. హైస్కూల్లో ఫోర్తుఫాదము చదవతూండేవాళ్ళము. ఎట్టగా పొడగ్గా ఉండేవాడు. నాకూ అతనికి చాలా స్నేహము. ఇస్కూల్లో ఉన్నప్పుడు యింటికివచ్చినప్పుడు బజారుకి వెళ్లిసప్పుడూ ఎప్పుడూ కలిసే వుండేవాళ్ళము. నా కథ నిజో స్నేహ మయ్యేటప్పటికే అతనిపెళ్లాము కాపురానికి వచ్చింది. తల్లి తనూ పెళ్లామూ ముగ్గురూ ఉండేవా రాయెంటోను. సాలుకు రెండమూడుపేల రూపాయలు వచ్చేవి అతనికి భూములమీద. కేమము లోనూ శిండిలోనూ చాలాదిర్గాగా ఉండేవాడు. మాలో కిరిగేటప్పుడూ అన్నడూ చాలాసరదాగా ఉండేవాడు గాని యింటికి వెళ్ళేటప్పటికి మాత్రము మొఖము మటవట లాడ్చుకునేవాడు. ఏంచేతిచెప్పా అనుకుంటూండేవాళ్ళు.

ఇల్లా ఉంటూండగా మేము కాపురమున్నయింట్లో యింతోవాటలో ఉన్నవాళ్ళంటికి యెన్నలో చుట్టా లొచ్చారు. నచ్చినవాళ్ళలో వొకాడిది అయెంటోఉన్న ఆవిడతో యేమిటో చెబుతోంది. ఆమాటలు నాచేని ఎడ్డాయి. “వాళ్ళజానికిరాముడు పెళ్లాముమొఖము చూడనే చూడట్ట. అత్తిగారికి కోడలంటే అసలే పడదట. దానీదాన్ని జూసిపట్టు చూస్తుందట. ఆమెగుడు యింటికి రాట్ట. వస్తే పదిమంది స్నేహితులతో వచ్చి పిచ్చాపాటీ మాట్లాడుకుని చదువుకుంటే చదవుకుని వెళ్ళేవాళ్ళొట్ట. డబ్బుచూసి యిచ్చాడు ఆమామ గారు. ఆశిల్లికొక్కసే కూతురు”

జానికిరాముడు అనేసరికి మావాడే అనుకున్నాను.

“ఊరింతా పెళ్లినాడే అనుకున్నారు పరిహీనం వరహీనము.”

వీడిమొఖంమటమట నా కర్ధమయింది. అర్ధమయి చేనేడేమిటి. అయినా స్నేహితులమయివుండి వీడదో పరితాపంలో ఉన్నప్పుడు కారణము తెలుసుకుని ప్రతి

క్రియ యేమన్నా వుంటే చేస్తే బాగుంటుందని మాత్రము అనుకున్నాను. తరుచు వాళ్ళింటికి వెళ్ళేవాణ్ణి గాని వాడి పెళ్లాము ఆట్టే కనుపడేదికాదు. ఇంకాకూ సావిత్రి చాటి లోపలికి వెళ్ళేవాళ్ళము గాము ఆవిడమాత్రము మా యింటికి అప్పుడప్పుడు పేరంటానికి వచ్చినప్పుడు చూసీ చూడ్డంగా చూసీవాణ్ణి చక్కగానే ఉండేది బొద్దుగా ఎట్టగా. చదువుకుందిట కూడాన అందచందము నీషయములో నీకు అసహ్యించుకో నవసరము కనబడదు. ఇంక అత్తారు యిన్నడము వాచుకోడాల్లో యేమన్నా తేడా వచ్చిందంటే అదీ యెన్నడూ విచలేదు. వాకికూ వాళ్ళు చాలా బాగావున్నవార్లు అదీకాకి వొక్కసా ఆడపిల్ల. మనేమిటిగా వీడికి సంపాదించి తేకపోవడానికి కారణము ఏం తెలుసుంది కిర్రాల్లినిం పెళ్లవాళ్ళలో మాట్లాడి విషయముకాదు. నాకు యేమిటో అనిచి కాదు వాణ్ణి అడుగిందామనిచిని యేమిటో అనిచి పాప మని ఊరుకునేవాళ్ళు.

కొన్నిన్నకి ఆవిడవట్టింట యేదో శుభ కార్యము వాళ్ళివాళ్ళెవరో వచ్చి అడిగిని తినిపిల్లా. ఆవిడని వెళ్ళింది యెన్నన్నకి రానేలేదు. వాళ్ళింటిట వాళ్ళు తినిచి రాలేదు సరేగాదా వీడేనా వెళ్ళిగాని ఉత్తరప్రవాసగాని తీసుకురాలేదు.....

ఓనాడు వాళ్ళమేడమీద కూర్చుని ఉండగా ఓవా బుట్రోతు ఒకవరు త్తరము యిచ్చాడు. పైకినా చూడ గానే అడవాళ్ళ దస్తూరీలా తోచింది. మెలనే,

“ఏమిరా వదెన్ని తీసుకొచ్చేవేకావు”

“.....”

“నిన్నే”

“ఇదిగో ఈజాబడే విప్పు చదువు” అన్నాడు.

“నేదదినితేం నువుచదివితేం చదివి సంగతేమిటో చెప్పరాదూ”

మామూలుగా యెంతస్నేహితుడు ఉత్తరమైనా చదవడానికి యెల్లాగో ఉంటుంది. వాడు చదవమన్నాడు

అనుకుందాము అయినా వాడి భార్య వ్రాసిందికూడాను. చదవడానికి నంకోచ మేసింది. చాలాసేపు ఊరికే కూచున్నాను. వాడు యేమీ మాట్లాడలేదు. జబ్బు చదివేడుకాదు. కూచునికూచుని చివలునలేచి చక్కా వచ్చాను యింటికి. ఆ వుత్తరప్రశంస మల్లీ మేమిద్దరము యెప్పుడూ అనుకోలేదు.

ఎవళ్లు తీసుకుని వచ్చారో జ్ఞాపకము లేదు గాని ఓనాడు ఆవిడ వచ్చేసింది.

రెండుమూడురోజు లయ్యాక మా ఆవిడ కెదో జబ్బుగా ఉండిట, ఆడానుపత్రికి తీసుగెడదాం ఎస్తావా అన్నాడు. అల్లాగే అన్నాను. ముగ్గురమూ వెళ్లాము. దొరిసాని చాలాసేపు పరితృప్తి చెసింది. ఏదోజబ్బు అని చెప్పింది కాని (Pregnant) ప్రెగ్నెంటులా తోస్తుంది అంది. ఆ సంగతి ఆసినికే ఆవిడకీ తెలియాలి నా కేమి తెలుస్తుంది. అతిథిమాత్రము ఈమాట విసగానే కొంచెము తెల్లబోయి మల్లీ నిల్చొక్కుకుని, “సరే మంద. కేపు ప్రాంబిద్దా” మని దొరిసానితో చెప్పి వెడదాము పదండి అన్నాడు. ఇంటికొచ్చేసాము.

ఈవిడ యేడనిమిది నెల్లాయె ఊరికెళ్లింది. కడువే మిటి? ఊరి! దొరిసాను: మాటలు నిజమా యేమిటి. కడుపులో బల్లపెరిగితే కడు పంటారు. కడుపు వస్తే బల్లంటారు. పట్నములో యిల్లాగే వోనాయుకుగారి భార్యకి కడుపొస్తే దొరిసానులంతా బల్ల బల్ల అన్నారు తరువాతి ఆవిడ నీళ్లాడింది. కాకపోతే బల్లకోసము చేసినవైద్యాలు కట్టువల్ల పుట్టినపిల్ల చాలారోజులు సీరసంగా ఉండిగాని. ఇల్లాగే వాళ్లభిషాయాలు తారు మారుగ ఉంటాయి కడుపులేదు కాలులేదు. కాప రానిగొచ్చిన పడేల్లికి అసలు కడువేమిటి అనుకున్నాను నేను. వా డేమనుకున్నాడో నా కేమితెలియదు.

మా పెద్దక్కయ్యకూడా అప్పుడు కడుపుతోంది. వాల్లింటికి మా యింటికి కూడా రోజూ యెవరో నూడి దలు తేవడము. చెపితే సమ్మతారో లేదో గాని ఆ రోజుల్లో మితాయీ జంటికలూ రానిరోజే లేదు. లడ్డూలంటే ఆరోజుల్లో చాలాగొప్ప. చాలాఖరీ

దుండేది. మణుగు అయిదారు యింకా యేడనిమిది రూపాయలకూడా ఉండేది. పంచదారదై తే చెప్పనే అక్కరలేదు. ఇప్పు డేమిటి మణుగు రెండురూపాయలు. అయితే అప్పుడు యీవాలాజానూనెలూ అవీ లేవు. పప్పునూనెకూడా యెక్కడోగాని దొరికింది కాదు. అంతా నెయ్యి, పైగా యిన్నిదుకాణా లెక్కడ యేషికాయి. మార్కెట్టుదిగ్గిర వొకటుండేసి. బజారులో మధ్య రెండో మూడో తెలగపిండి మితాయిదుకాణాలుండేవి. అయితే స్టేషనుదగ్గిర వొకమారువాడి దుకాణ ముండేది. అక్కడ అన్ని వస్తువులు పచ్చగా ఉండేవి పను పేసినట్టు. ఖరీదులు మండిపోతూండేవి. ఆ దుకాణములో వస్తువులు తింటూరో ఆడుకుంటూరో బొమ్మలబీరువాల్లో పెట్టుకుంటూ రో కూడా తెలిసీదుకాదు. మణిసి మహాసుభ్రంగా ఉండి వాడు తెల్లనిచొక్కా చిన్న గుండ్రని తెల్లటోపీ. బట్ట మాత్రము అనవ్యంగా ఉండేది. అక్కడ పన్నీరుగడ్డా అని వొకటుండేది. జానికిరాముకు అత్తారు అదే కొన్నా రు, ఊల్లో పెంచిపట్టడానికి. ఇంట్లోవాళ్ళకి జంటికలు వండించారు.

వాల్లింటిదిగ్గిరో మాయింటిదిగ్గిరో రెండుచోట్లానో మేము మితాయి తిననిరోజులేదు. మా యింటివద్ద తిన్నప్పుడు సరదాగా కబుర్లు చెబుతూ తింటూండేవాడు. వాల్లింటిదిగ్గిర తినవలిస్తే వినుగుదలగా నాకోసముతిన్నట్టు తినీవాడు.

ఒకనాడు మధ్యాహ్నము ౧౨గంటలబండిమీద వొంటి గంటకి ఆపిడతమ్ముకు పురిటికి తీసుకెళ్లడానికి వచ్చాడు. జానికిరాముకు తీసుకెళ్లమన్నాడు గాని అత్తగారు,

“అప్పుడే యెందుకు యేడోనెల నిన్ననేగా వచ్చింది”

“ఏడోనెల కనక నే తీసుకెడదామని భచ్చాము”

“తొమ్మిదోనెల్ని తీసుకువెళ్లొచ్చు. నేను పెద్దదా న్ననునాను వొక్కటిని చెయ్యాలేనూ పెట్టాలేనూ”

“అదేమి లమ్మా తొలిసారిపురుడు మాకే అచ్చటా ముచ్చటా జరగక్కలేదూ? తరువాతి నిండుగర్భిణీ మీద ప్రయాణముకూడా ప్రయాసా ప్రమాదముకూ డాను”

“మీ యిష్టము మీ బావిష్టము నా మాట నేను చెప్పాను”

“ఏ మంటావోనో”

“ఆవిడ అల్లా అంటూంటే నేను కంటిపై యేం బాగుంటుంది. తొమ్మిదోనెల రాగానే తనకువెద్దగాని లే” అన్నాడు. మే మెవ్వరమూ కాలేజీ వెళ్ళిపోయాము.

మధ్యాహ్నము వాడూ నేనూ మాయింటిదగ్గరే భోంచేశాము. సాయంకాలము కాలేజీ విడిలిపెట్టగానే పుస్తకాలు యింటిదగ్గరే పారేసి వాల్లెంటి కెళ్ళాము. మూడుగంటలు బండికి తమ్ముడూ ఆవిడ వెళ్ళిపోయారని వాళ్ళమ్మ చెప్పింది. ముందుకీ అత్తగారికి కూడా యిష్టము లేనప్పుడు యెల్లా వెళ్ళిందో అనుకున్నాను. గొప్పవాళ్ళాడబడుచు లయితే యిల్లాగే కామాన్ను అనుకుని ఊరుకున్నానుగాని మొదట, చివరికి ఉండబట్టలేక.

“ఏమిరా యిల్లా జరిగింది అల్లా వెళ్ళిపోవడమే”

“.....”

“నీ వెదోజవాలు చెబితేగాని ఊరుకోను. మునుపూ యిల్లాగే ఊరుకున్నావు. స్వవామంటే నీకార్దుతరగడమూ నీకోడిలు తినడముతోసరా! కష్టసాక్షాల్లో వొకరి కొకరు సాయపడవచ్చా? ఆర్తులతో చెప్పుకుంటే సంతోషము ద్విగుణ మవుతుందని విచారము సగ మవుతుందని అంటారు. మాతో ఎంతో కులాసాగా తిరుగుతావు చేస్తావు. ఇల్లంటే హెల్లా (Hell) చూస్తావు. ఏదెనకి నీమీన యిష్టము లేదా! నీకు ఏదీనమీన యిష్టము లేదా! రెండూ కాదా! నాకేమీ తెలియడము లేదు నీధోరణి, నీడబ్బుకోసమూ నీకండికోసమూ యెదో ఆశ్మలాభము చూసుకుని చేరేవాళ్ళగాని యీన్నహితులంతా అపవరణికి అక్కరకొస్తారా? భార్య అంటే యేమిటో యెరిగవా అధ్ధాంగి: హరీ అన్నదాకా అన్యోన్యము ఎంత ఎల్లా ఉండాలి? నీ వాపిషయమేమీ ఆలోచిస్తున్నట్లే లేదు. చూస్తూ ఊరుకోడము నాకూ బాగాలేదు” అన్నాను.

విసివిసి నాలెక్కురు, కూర్చున్నవాడు కూర్చున్నవాణ్ణి కళ్ళంట నీళ్ళెట్టుకున్నాడు. ఇదేమిటా నిజేష

ములా నవ్వుతోఉన్నవాణ్ణి యేడిపించాను అనుకుని కాస్తేపు కూచుని తిన్నగా యింటికి చక్కావచ్చాను. వాడితో చెప్పుకుండా కూడాను.

కొద్దిరోజులకే వృత్తరము నచ్చింది పిల్లాడు పుట్టాడని. నక్షత్రము వగయిరా వాళ్ళేమి అందులో వ్రాయలేదు. వారమూ పైమూ మాశ్రము రాళారు. ఏడు కూడా నక్షత్ర మేమిటో చూద్దా మని వ్రయత్నము చెయ్యలేదు. నేనుమాశ్రము చూసి శాంతినక్షత్రమే అనుకున్నాను. స్నేహితులతోటి వాళ్ళతోటి యీసంగతేనీ అంత చెప్పలేదు ఏడు. అత్తవారికి జవాబూ రాయలేదు.

రోజులు గడిచాయి వారాలు గడిచాయి చతులూ నెల్లూ అయిపోతున్నాయి. భారసాల చేసినోనుని అన్నప్రాశనని యేమిటేమిటో నేను వలసివడని కమ్మని ఉత్తరాలూ కభుల్లూ నస్తూండేవి. ఉత్తరాలు ఏమి పారేస్తుండేవాడు. ఆయేమిటికి ఫేలయ్యాడు. నిశ్శ్రమూ యెదోమనోవ్యాధిచేత బాధ పడుతున్నట్టుండేవాడు. చిక్కిపోతున్నట్టుకూడా ఉండేవాడు, స్నేహితుల మొత్తం హెచ్చరిక చేసినా ఆకాస్తేపూ యెదోహుషారుగా కనబడేవాడు గాని మొత్తముమీన దిగాలుపడి ఉండేవాడు. పోయినపనికి పోనేపోయిన మళ్ళీ చదివించ్లానే కదా చదివేసి తీరుబాటు యెక్కువ ఉంటుంది. యేదైనా జెవరల్స్టడి చెయ్యవచ్చు సరి భగవద్గీతోకటి కొన్నాడు. అంటే ఆనివి సెలబ్బుగారి ఇంగ్లీషుట్రాన్లేషను మూలము నాగరిలిపి. నాగరిలిపి రాకపోయినా యింగ్లీషుతర్జుమా చదువుకోవచ్చుగా? సంస్కృతము అనలురాదు. తెలుగు బాగారాదు మనవాళ్ళకి దాంతోపాటు స్వామివివేకానందని వాట్యాములు రెండు కొన్నాడు. తోచనప్పుడు అవి చూస్తూండేవాడు.

ఏది నెల్లూ గడిచాయి.

ఒకనాడు హఠాత్తుగా, పెత్తల్లిని వోచాకలాణ్ణి నాయము తీసుకుని పిల్లాణ్ణితీసుకుని ఆవిడ నాయంకాలపు బడిమీన దిగింది. పెత్తల్లి పుణ్యస్త్రీ చాలాపద్దది అయిదారురోజులుండి వెళ్ళిపోయింది. ఆ అయిదారు

రోజుల్లోనూ మూడోనల్ని చేసే ముక్తగుడుములూ గడన దాటేటప్పుడు నండేగాల్సూ అడుగువేళేటప్పుడు వండే అరిశెలూ అత్తవారింటికి సంపేటప్పుడు చేసే చొంగ చక్కిలాలూ (అప్పటికప్పుడే బాగా అన్నమే తింటున్నా దుపిల్లాడు) ఏమిటేమిటో చేసింది ఆవిడ. ఎంచిపెట్టారు. వీడు ఆపిల్లాణ్ణి యెత్తుకోలేదు. ముద్దెట్టకోలేదు. చూశాడో లేదో కూడాను. మేమంతా పిల్లాణ్ణి చూపించరా అంటే, కొత్త నాదగ్గర, యింకా అలవాటు కాలే నీవేవాడు ఆఖరికి వోమాటుగామాన్ను తీసుకువచ్చి చూపించాడు. పిల్లాడికి నీళ్ళేపములా గున్నాడు. చచ్చుకుంటున్నానంటేనిండా పంటిడునగలు తుమ్మెన రెక్కల్లాగ మొఖం మీదికిపడుతూ చుట్టెంటికలు. సీతాకాలమో యేమిటో ఎట్టదీ చారలన్నానలజబ్బి తోడిగారు, బాగున్నాడంటే బాగున్నాడనుకున్నాము - మోలోవొకడు

“వారేమిటో?”

“.....” మరియొకడు

“ఆ, వారేమిటో వాళ్ళనాన్నగారిపేరే?”

మరియొకడు

“మామగారిపేరేమోసి?”

నేను

“దేవుడు పేరు పెడతాము ఏదన్నా తెలిపలేదు తాళలేదు. కొత్తిగా ఉండేది చిన్నదిగా ఉండేదీ?”

అన్నాను పిల్లాడు కార్మని యేషించాడు యింట్లోకి తీసికెళ్ళాడు. బారసాల చెయ్యలేదు పేరుపెట్టలేదు. ఏమీ లేదూ.

రెండుమూడు నెల్లకి.....కాకినాడలో యెదోపని ఉందనీ జానికిరాముడు రెండురోజుల్లో వస్తాననీ సాయం కాలము స్పెషలుకి వెళ్లాడు రెండురోజు అయింది. మూడు అయింది. నాలుగు గింది. నేను యెప్పుడూ వాణ్ణి విడిచిపెట్టి ఉండలేదు, నాకు పిచ్చెత్తినట్లుంది ఉత్తిరమేనా రాశాడు కాదు. చూసిచూసి నేనే కాకినాడ వెళ్లాను. వాడాపూరే రాలేదన్నారు వాళ్ళవాళ్లు. ఏమయినాడు? నాకు కంకా రెత్తింది. నిలువునా నీరైపోయినాను. తల తిరిగి నట్లయింది. సరే; కొంతసేపటికి

తట్టాకుని వాల్లింట్లో ఆపూట భోంచేసి యింటికివచ్చేళ్ళాను. వచ్చానంటే సరా వాల్లింటికి వెళ్లి చెప్పాలి! ఎల్లా వెళ్లను. యేమని చెప్పను? నాకేమికోచలేదు. చివరికి వెళ్లాను. వెళ్లి యేంచెప్పానో తెలియదు. వాళ్ళమ్మ పెద్దపెట్టున యేమనసాగింది. ఆయేమని విని కోడలు పిల్లాణ్ణి తుకుని వాకిట్లోకి పచ్చింది. “మోనాన్న దేశాంశరం పాలైపోయాడు బాబూ! మీ అమ్మ...” అంటూ పిల్లాణ్ణి లాక్కుంది. నేనున్నానని కాబోలు ఆమాట పూర్తిగా అందికాదు ఏమన్నో? కోడలి మొగం మీద యేలక్షణమూ నాకు కనుపించలేదు. అత్తగార్ని ఊరడించాలేదు. ఇంట్లోకి వెళ్లిపోయింది.

ఆనాడు కొన్ని చోట్లకి తెలిగ్రామలూ కొన్ని చోట్లకిజాబులూ కొన్ని చోట్లకి మనుష్యుల్ని పంపి జవాబుల కోరము కాచు కూచున్నాము. బాడాజవాబూ యెక్కడా పికర్లేదు. నాకు మతిపోయింది. వాళ్ళమ్మ సంగతి చెప్పనే అక్కరలేదు. నా కప్పటికే కనిశ్చిము పచ్చు, భర్త్యుహరీ—

పెక్కుదవియలున్న జక్కపచలియన్న

రిక్కరాయ దున్న జక్కలున్న

చిన్ని లేడిచూపు చేలియ నెడబాయ

పెళ్ళి డంధకార మయ్యె జగము.”

అని తనభార్య వియోగమునుగూర్చి వ్రాసుకున్నాను. స్నేహముయొక్క-మజా వాడికేం తెలుసు మహారాజుకి అని అనుకుని ౩, ౪ పాదాలు “నిష్కళంక హృదయు నెచ్చెలి నెడబాయ నన్ను డంధకార మగుచు జగము”

అని మార్చుకున్నాను. అప్పుడు యింకా స్నేహము మీద చాలాపద్యాలు వ్రాశాను కాని యాపత్రికలో వెయ్యి రేమో తీరా యాకథ అని యిక్కడ యెక్కించలేదు.

డబ్బుకి వాళ్ళకు లోపములేదు. ఆలోచనకు నాకు లోపములేదు. డబ్బు విరచిమ్మి కాశీ రామేశ్వరాలు వెతికించాము. యేమీ ఆవోకి తెలియలేదు. మా

కాయశక్తులా తంటాలు పడ్డాము. లాభము లేక పోయింది.

* * * * *

నేను మధ్యాహ్నము కాలేజీనుంచి వచ్చేటప్పటికి నాద్రాయరుమీద కవరుత్తిర మొక టున్నది. కవరు కొత్తమోస్తరుగా ఉంది టపాముద్ర చూస్తే బాగా కనపడడమే లేదు, ఎప్పుడూ టపాముద్రలు అల్లాగే ఉంటాయి. అవసరములేక చూడముగాని చూస్తే యెప్పుడూ యింతే. భూశిర్డము పెట్టి చూడండి యేమి చెయ్యండి చస్తే తెలియదు. చింపి జాబు చదివాను. ఇంగ్లీషున వ్రాయబడినది. భాష జానికిరాముడిదే వ్రాత మరొకడిదిలాఉంది బాగా పరకాయినే అక్కడక్కడ అక్షరాల్లోకూడా వాడిఅక్షరా పొల్లి ఉన్నట్టింది. విషయ మేమి టంటే ?

ఈజాబు నా పరిచయిస్తుడొకడు వ్రాయమంటే వ్రాస్తున్నాను. అతడు మీకు చాలాన్నేహితు డట. తాను కొన్ని కారణములచేత సస్యసింఛనానని తనవారి కెవరికీ తనవిషయమైన యాశ యింక యీ ప్రపంచము లో ఉండ నక్కరలేదనీ దీనికంతకు కారణము నూతనశిశు వనీ, యీ సంగతుల నాకు కూడా కొంత తెలుసుననీ యింతే. క్రింద సిరీషకుమార్ అని సంశిక మేదో ఉంది. స్వేషను తారీఖు వగయిరా యేమీలేవు.

బ్రతికున్నాడుగదా పోనీ అనుకున్నాను. కాని నాడు కాకినాడలో తిరిగివెళుకన్నా యెక్కువగా నాతల తిరిగి పోయింది.

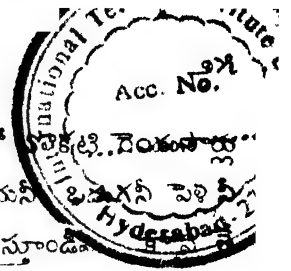
“సరే బాగానే ఉంది సస్యసింఛాడు ఈపుట్టినపిల్లాడి వంగతి నాకేమి తెలుసు. తెలిస్తే తనకు తెలుసును కాబోను. నాతో చెప్పాడా యేడిశాడా. వీడు తననం తని కాదన్నమాట. ఈలేచిపోవడమూ యీసన్యా సమూ వీడిమొఖం చూడలేకే వీడిదిగులుకి యేదో గృహశిల్లోలమనీ భార్యసంబంధమనీ అనుకుంటూవచ్చి వాణ్ణిగాని యిందాకా ఆలోచించలేకపోయినాను. ఎంతటి వాళ్లయినా ఉంటారు. “ప్రీతి మశిషీతపటుత్వ మమా నమీష సందృశ్యతే కిముతయా ప్రతిబోధవత్” అన్న

కాళిదాసు పెట్టివాడా! అనుపత్రిలో దొరసాని గర్భిణీ అనుకుంటా నన్నప్పుడు వీడు నిర్హంతపోయాడుమొదట మొఖముమీద కత్తివాటేసినా నెత్తురుచుక్క లేనట్లయింది. కాని వెంటనే నిల్చొక్కకున్నాడు. ఏమిటి చెప్పా అనుకున్నాను. ఏం తెలుస్తుంది మనుష్యుడు సర్వ జ్ఞుడా యేమిటి. ఏమయితే యిప్పు డేమి చేస్తాము” అనుకుని గొంతుక ఆర్పుకుపోతే కొంచెము మంచినీళ్లు తాగి ఉత్తరము జేబులో పెట్టుకుని వాల్లింటికి వెళ్లాను. గుమ్మాని కెదురుగుండా తల్లి మడిగట్టుకుని వల్లి విడ దీస్తోంది. కొంచెము దూరింగా ఉత్తరముఖముగా చిత్రా సనముమీద పురాణంచెప్పేబాహ్మడు కూచుని వ్యాస వీరముమీది పుస్తకంతోనుంచి యేవోశ్లోకాలు చదివి అర్థము చెబుతున్నాడు. ఆశ్లోకాల్లో మో మనే మన్నానో. వినేది యీవిడ వొకత్తే గాని ఆయన శిష్టా చెబుతున్నాడు. నన్నంతా చెమాట బట్టినట్లయింది కన రతు చేస్తున్నట్లు విరిగి పుక్కలవుతున్నాను. వొకరికి చెబితేం ఊరందరికీ చెబితేం ఆయన కది అలవాటు. కమారుడు లేచిపోయినప్పుడునుంచీ తల్లికి రోమీయాతోచక కాలక్షేపకుకోసము నాకి పదిహారాయి లేర్పాటు చేసుకుని యీబాహ్మడిచేత పురాణంపించింది

సన్ను చూడగానే ఆయన ఛప్పున పురాణము ఆపు చేసి దయచెయ్యండి పంతులుగారూ అని అక్కడున్న భద్రాచలము తుంగచాప కొంచెము తనదగ్గరగా లాగాడు. చిత్తము అని కేను కూచుని కానియ్యండి అన్నాను. కానియ్యడానికి ఆయన యొక్కడ ఆపాడో ఆయనకి తెలిస్తేగా? నేనైనా చెప్పాలి పోదీకైనా వెళ్లాలి. దగ్గరనున్న పొడుంకాయ తీసి చిటికెడుపొడుము వీల్చి చెయ్యి గోడకురాసి ఉద్ధరిణెడు నీళ్లు వేళ్లమీద పోసుకుని కొల్లాయితో తుడుచుకుని పత్రాలు తిరగేస్తున్నాడు.

“ఏమిటి విశేషాలు బాబూ పిల్లలుక్షేమమా” అంది ఆవిడ.

విశేషా లేమున్నాయి? ఆదివారము సెలవుగదా మల్లీఆదివారముదాకా తీరుబడే ఉండదు. చూసిపోదా

మని వచ్చాను. అని కాస్తేపు పురాణం పని యింటి కొచ్చాళాను.

ఏమీ లోచించికాదురాత్రి భోంచేసి మళ్ళీ వెళ్లాను. అవిడ ఫలహారము చేస్తోంది. కోడలుతమ్ముడు యిక్కడ ఉండి చదుకుంటున్నాడు. ఈజా బతనిచేతి కిచ్చి “చదివి మీలత్తకి అక్కయ్యకి అర్థము చెప్పు. నేను పొద్దున్నే వస్తాను” అని జాబిచ్చి చక్కా వచ్చాను. నాకు తెల్ల వాస్తూ నిద్దర పట్టనే లేదు.

ఉదయాన్ని లేచి వాల్లింటికి వెళ్లాను. తల్లికి ఫెళ్లు మంటూ జ్వరము. తెల్లవాస్తూ వేలాపేట ముందు పూజారి కారయ్యకి కబురంపి చెయ్యి చూపించి మందు తెప్పించి వేయించి కాస్తేపు మంచందగ్గర కూర్చున్నాను గాని నాలో మాట్లాడడానికి వీలేనంత తాపంగా ఉంది అట్టిడి. రెండుపూట్లా వెళ్లి చూచి వాళ్ళ గుండు కనుపించకము లేదు. వైద్యుణ్ణి మారుద్దా మంటే, ఆకారయ్యమాత్రలే గాని అవిడ మింగడు. జ్వరము అంతకంతకు యెక్కు వైంది. సంధించింది. చివరికి ౧౨ రోజునో ౧౩ రోజునో జ్ఞాపకంలేదు హతాత్తుగా తెలివి వచ్చినట్టు లేచికూర్చుని “అడుగో నానాయన ఇల్లారమ్మంటే రానంటున్నాడు: నేనే వాడి దగ్గరకు వెడతాను. బాబూ! సుబ్బారావు! ఇల్లు బాగ్రత్త. నేను వాడిదగ్గరకే వెడతా” అంటూ వెనక్కి వాలిప్రాణములు విడిచింది. జ్ఞాతులూ చుట్టాలూ చాలా మందున్నారు ఉత్తరక్రియలు యెల్లాగో జరిగాయి. ఆగు తాయా యేమిటి!

ఆజాబుకి జవాబు రాద్దామంటే విలాసము తెలియదు. ఆవైపులకు వెడదామంటే ధనమూ కావాలి, తీరుబడి కావాలి. ఇంతకీ నాకోసముగాని తల్లి యెల్లాగా చచ్చింది. ఏమీ చెయ్యలేక ఉరుకున్నాను. ఆపైనంప త్వరమే గామాన్న నేను మాన్వగ్రామము వెళ్లిపోయినాను.

పదిపదహా రేళ్లయింది. ఆపూ రాట్టే వెళ్లనూ లేదు నా కాకుత్తాడు ఎక్కడా కనుపించనూ లేదు. కనపడ్డాడేమో ఆనవాలు పట్టడానికి వాణ్ణి యెరిగంటేగా!

ఏడాది యేడ్వర్థ మప్పుడు యెప్పుడో నాకట్టి దెండుసార్లు చూశాను. ఏదో అక్షరాభ్యాసమని అడుగిన పెళ్లిని యేవో శుభలేఖలుమాత్రము వస్తూండే సేనప్పుడూ వెళ్లలేదు. వెళ్లడానికి యెల్లాగో ఉండింది. ఇంతకూ స్నేహమనేది ఆవ్యక్తితోనే ఉంటుందిగాని చుట్టరికములాగా ఆవంశమంతటితోనూ ఉంటుందా. వాకప్పుడు కొంచెము ఆమనిషినుండి వాసలన్నదమ్ముల చాకానూ పెద్దవాళ్లుగాఉంటే సంతాన్నముదాకాను పాకచ్చు గాని ఈకత్తాడి జన్మమీదే అనుమాన మాయెను.

ఏదోకోర్టుపసిమీద ఆపూరు వెళ్లాను. మాచుట్టా లింట్లో బస. ఆరాత్రి యేదో టాకసినిమాలంటే వెళ్లాను. తెనుగు కాదు. నేను వెళ్లేప్పుడే ఆట ప్రారంభ మయింది. ఆచీకట్లోనే యేదో కర్పిమీద కూర్చున్నాను. పార్టు అయిపోగానే గప్పున లైటు వెలిగింది. అంతట్లోనే, నాపక్కనుకూర్చున్న వాడు యథాలాపంగా కనపడ్డాడు. లై టూరిపోయింది. ఈమనిషిని యెక్కడో చూచినట్లుంది యెక్కడ చూశాను చెప్పా సరే మళ్ళీ లైటువేస్తారుగదా చూద్దా మనుకున్నాను. లైటు మళ్ళీ వెలిగింది బాగా చూసినమొఖంలా వుంది. ఆట చూడడం మరచేపోయాను. హతాత్తుగా మాజానికిరాముడు జ్ఞాపకం వచ్చాడు. లాపూ పొడుగు ఆనన్ననిముక్కు అంతా అచ్చంగా జానికిరాముడే. వాడే వచ్చుంటాడా అనుకున్నాను. వస్తే రావచ్చు గాని అంతయవ్వనములో యెల్లా వుంటాడు ఉంటే వుండొచ్చు కొన్నాళ్లు సన్యాసిగా ఉన్నాడు గనుక దేహాన్ని యవ్వనములో ఉంచుకో గలిగాడేమో అనుకుంటూ ఏదో ఆలోచిస్తున్నాను. ఆట అయిపోయింది లైట్లన్నీ వెలిగాయి ఆమనిషి వెనకాలే వీధిలోకి వచ్చాను కొంచెము ముందుకి వెళ్లి.

“ఏమండీ మీదేవూరు”

“మా దీవూరే”

“మీపేరు”

“జానికిరామారావు”

“మాయింటి పేరు”

“కరావారు”

“మీరు నన్నెరుగుదురా”

“ఎఱగ నండి”

“నా పేరు నుబ్బరాజు అంటారు లెండి. ఎక్కడైనా చూసినట్లుగాని కేగువన్నట్లుగాని ఉందా”

“అన్నట్టు చూడలేదుగాని మావాళ్లు మీ పేరు తీరుచు చెప్పుకుంటూంటే విన్నాను.

“మీ వాళ్లంటే?”

“మా బాబయ్యా మా అమ్మ వాళ్లూను. మీకూ మాశిండిగారికి చాలాన్నహమట. నేను మిమ్మల్ని చూడడము తిలస్తిచలేదు.”

అప్పటి కప్పుడే హైరోడ్లమీదికి వచ్చాము.

“మీ రాయింట్లోనే వున్నారాదూ”

“ఆ బాగుచేయించి అంతా మార్పుచేశాము లెండి”

“మీ అమ్మగారు బాగున్నారా?”

“ఆమె నిగుడిరోజుల్లోనే చనిపోయిందండి.”

“అయ్యో పాపము”

“మీరు తప్పకుండా లేవు మాయింటికి దయచెయ్యాలి బన యెక్కడ చేశారు తప్పకుండా రావాలి నుమండి. కాఫీ కక్కడికే రావాలి”

“ఆ కాఫీలు గీఫీలు మాకు అలవాటు అవలేదు నాయనా. ఇప్పుడు పెద్దలేదు పిన్నలేదు మంచిలేదు చెడ్డలేదు అగ్రజాతిలేదు అంత్యజాతిలేదు అందరికీ వాకటే కాఫీ. మా పానోహితుడూ తాగుతాడు మా వాలు పితికే గొల్లూడు తాగుతాడు. ఇంతకూ కాలమహిమ”

“చిత్తము. పోనివ్వండి, తాగితే తాగొచ్చు మానితే మానొచ్చు మీరుమాత్రము రేపక్కడికి దయచెయ్యాలి

మా నాన్నగారిని నే నెఱుగనే యెరుగను మిమ్మల్ని చూస్తే ఆయన్ని చూసినట్లుంది. బన యెక్కడో చెప్పారుకారు. కనిపెట్టికుని వుంటాను. సెలవు”

“నేను వస్తానుగాదూ. నీ కెందు కాశ్రమ”

ఇద్దరము చెరియొకదారిని ఎవరింటికి వాళ్ళము వెళ్లి పోయాము నా కారాత్రి నిద్ర వట్టేలేదు “ఏమిటి చిశ్రము మొదట జానికిరాముడే అరుకున్నాను. తీరా అడిగితే పేగుకూడా అదే. పేరు పెట్టకమునుపే శిండి లేచిపోవడముచేసి ఆ పేరు పెట్టారు గామాన్ను. వీణ్ణి చూస్తే వాణ్ణి చూడక్కరలేదు. అచ్చంగా వాడిఫోటా మేము పొరపాటేపట్టాము పాపము. నేను పొరపడవచ్చు నుగాని జానికిరాముడు యెదురుకు పొరపడాలి ఆవిడ చిశ్ర పాపము సిద్ధోపమే. స్త్రీజాతి ఎంతచురుకైన అయి పోయింది. ఇన్నాళ్లు ఎడెనాభిప్రాయము మార్పుకో ఎలసి వచ్చిందే. వాడేమైనాడో అతీ గతి లేదు. ఇంతకూ యిన్నాళ్ళనుంచి అయిష్టంగా చూచినచోటికి వెళ్లడమా వెళ్లకపోవడమా. వెళితే నప్పేమిటి యెన్ని చోట్లకి వెళ్లడములేదు.” అని అనుకుంటూ ఓరుచుకు తీసాను. తెల్లారింది. కార్యకృత్యాలు తీర్చుకుని వాళ్లింటికి వెళ్ళాను. నాలుగింట్లదాకా అక్కడే నుంచిచెడ్డా మాట్లాడుకున్నాము. శిండి ఫోటాగ్రాఫు ఎన్నార్ని చేయించి వాకట్లో యెదురుగుండా పెట్టాడు. అంతా తాగానే ఉంది. వాడికో కొడుకు. వాడిచేతిలో ఓరుపాయిపెట్టి ఎప్పుడైనా వస్తే కరువడుతుంటానే అని బనలోకినచ్చి ఆమర్నాడు మా పూరొచ్చాశాను. అప్పుడప్పుడు ఆ పూరు వెళ్లినప్పుడు కలుసుకుంటానే వుండేవాళ్ళము తరువాత, కాని అప్పటికి యిప్పటికీ నా కీనమస్య విడనే లేదు.

నుబ్బరాజు”

గన్నవరపు సుబ్బరామయ్యగారు

భారతి సంపాదకులు

పదునయిదు పదునా తేండ్లకు మునుపు కావలయు నొక నాడు నూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు నిర్మాణకార్య నిర్వాహకసంఘ సమావేశము జరుగుచుండినది. ఆ సమావేశమున నవరిచితుడు, తేజస్వి యగు నొకవ్యక్తి కాన వచ్చెను. ఆవ్యక్తి శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారిని యచట నెవ్వరో యచుకొనుచుండిరి. అది తొలిచూపు. ఆయనరూపమునను, వేషమునను సామాన్యముగ తెలుగువారి 'కింటను ఒంటను' అంటుని విలక్షణములుకొన్ని కానవచ్చినవి. అంతకు మున్నామ నను గూర్చిన నినకలియయినను లేదు. ఆనాటి సూదూరపు తొలిచూపున నాయనరూపము హృదయ ఫలకమున నచ్చొత్తినట్లు హత్తుకొనిపోయినది.

౧౯౨౨-వ సంవత్సరమున నాయనతో నల్పమాత్రముగ పరిచయము కలిగినది. క్రమముగ నది యనుబంధ మయినది; తరువాత ౧౯౨౪-వ సంవత్సరము నారంభమున జీవితమహాభాగ్యముగ తిదీయాను జీవిత్యముగ పరిణమించినది. నాటనుండియు పంతులుగారికి సత్వనన్నిహితృడ నయితిని. మది కెక్కిన మానిసివయి యాయుత్తము పురుషుని మున్నవకు పాత్రుడనయితిని.

ఒఖండమగు నైశ్వర్యము—నిరాడంబరమగు వేషము, అపరిమితమగు దాత్రిత్వము—సహజవినయ సమంచితమగు స్వభావము; స్వార్థవిస్తారకమగు న్యవసాయము, సార్థ సంపాదనాసక్తమగు జీవనము నాంధ్రులలో నొక నాగేశ్వరరావుగారియందే సమవృత్తి నొప్పినవి. ఉత్సాహము, ధైర్యము, సాహసము, కార్యదీక్ష మొదలగు మేలిగుణముల కాయన మనికీపట్టు.

ఆగుణశీల సంపన్నుని 'పుట్టుపూర్వోత్తరముల' దడవుట యిట ననావశ్యకము. అది యపరిచితమును. ఆయనది కారణజన్మము; ఆయన యాంధ్రదేశ జనని యమృతప్రసవము.

తొలిచూపున దోచిన రూపమున పంతులుగారియందమరిన సుగుణములన్నియు ప్రతిబింబించుచుండినవి.

నాడు నాటి కవి యింకను అభివృద్ధి కందుచున్నవి. పదునొకండేండ్ల యనుభవమున బాగుగ పరికించి చెప్పిన మాట యిది.

న్యాసార రంగముననుండి వెలువడుచుండిన నమృతాంజనముమెరు గానాటికే జాతీయ రాజనీయరంగముల కెగ్రబాకియుండెను; సాంఘిక సారస్వత రంగములయందును ప్రసరించియుండెను. నేడది యాంధ్రదేశము నలుమొగముల నన్నిరంగములయందును వింతవెలుగుల వెదచల్లుచున్నది. ఆ వెలుగుల వెల్లువ ఆంధ్రదేశము నలమిన ఆంధకారమును మాయించుచున్నది. ఆ వెలుగున నాంధ్రులు తమ్ములు, తామున్న ప్రపంచమును చూచుకొన గలుగుచున్నారు; తమలోపముల దక్కనిద్దుకొనగలుగుచున్నారు. ఇతరజాతులలో దేశములలో పలుకుబడిని, శాసనమును సంపాదించుకొనుచున్నారు. ఆ యుదారచరితుని కాంధ్రు లాశ్చుటుంబమువారు. వారి సర్వతోముఖాభ్యుదయ మాయన నీతిమునకు పరమార్థము. దానిని సాధించు సుపాయముల నామన యెల్లప్పుడు నారయుచుండును; మదికినచ్చినవానినెల్ల చేపట్టును; చేపట్టిన వానిని ఫలోన్ముఖముల నొనరించును.

స్వాస్థాప్తిదనుక ప్రారంభపరాఘ్నికుశకాని కార్యశూరుడాయన. న్యయ ప్రయాసముల పరిగణింపని గట్టిగుండె ఆయనది. తానుసాధించిన కార్య ముక్కయంగు శమేని యాంధ్రులను ముందునకు దేగలుగునేని ఆయన పరమానందభరితు డగును. ఆయనచేయి కలియని ప్రజాహితకార్యము లాంధ్రదేశమున మృగ్యములు. దీని కసంఖ్యములగు నిదర్శనములు కలవు. అవి యాబాలగోపాల మాంధ్రలోకము నెరుక కందినవి.

ఇప్పుడు పంతులుగారికి ప్రాయము మరలినది. ఆరున్నరపది నందుకొన్నది. ముదిమి పయికొనినది. ఒత్తుతరిగిన నెరవెండ్రుకల నమరిన ముండల, లోతువారిన రేకల నుదురు, చిటిలిన బోమముడి, కడలువ్రాలిన కనుబొమలు, నడలి తరులుదేలిన చాడలు, ఆయన వయస్సు

వరిణాని ప్రకటించుచుండును. ఉభికి మొనగుండ్రనయిన నిడుముక్కున దగిలిన సులోచనములను దూసికొనివచ్చు వాడిచూపులు, ప్రకాంతరమణీయమగు ముఖము నాయనజ్ఞానవార్ధక్యమును చాటుచుండును. కాని ఆయన భావములు, చేష్టితములు నిత్యయావనమునకు నిలయములు. అవి సవ్యమార్గముల వెంటనడచునవి.

ఆయనధరించునవి తెలిఖద్దరుపుట్టములు. తలను బైటునది కుళ్లాయి, పలుచని యొడల తొడలుదిగబార తొడుగునది యంగరేకు, పయి నలవోకగ వలెనాటు వయిచునది యుత్తరీయము, అడుగులపయి జీరాడగట్లు నది దోవతి. ముంగొంగు కుచ్చెళ్లను చేసిబట్టి నిటారున వడిమిార నడచు నాయనయాకృతి రమణీయదర్శనము.

అందుతాహ ముట్టిపడుచుండును.

నిరంతరకర్మాచరణవ్యగ్ర మాయనయతాహము.

అది మనశ్శరీరములపయి సధికారము చలాయించును.

అది పినుగును దరిజేరినీయదు; విశ్రాంతిని కోరదు; శాఖ్యము నాశింపదు.

ఆయనహృదయము స్నిగ్ధము. అందు ద్వేషమునకు చోటులేదు. అది స్వాతంత్ర్యప్రియము. కాని మోమోటమి కష్టపడప్పుడు తలయొగ్గుచుండును. అది యరయమికాదు; పరోపకారజీవముల కది తొలగద్రోసికొనరానిది.

ఆయనచిత్తవృత్తులు ప్రసన్నములు. అవి యింశల సంతల పొంగునవికావు. వెలువలియొత్తిడిచేత నొక్కచోనవి పొంగబారినను, లోని ఆర్ద్రత వెంటనే వానిని క్రుంగదీయును.

కార్యమునకుగాని మాటల నాయన సహింపదు; బూటకపుమాటల మన్నింపదు; స్తుతికి చలించినను నిండకు చలించడు.

దరిద్రులు శ్రీమంతులు, అజ్ఞులు ప్రాజ్ఞులు, కొంచెపు వారు గొప్పవారు, పరులు ఆత్మీయులు, ననుభేదమును అవశ్యకమయినను ఆయన పాటించడు. ఆయన కందరు నొక్కతోయమువారే. ఆయననకలజనసులభుడు; అన్ని జాతులవారిని, అన్ని మతములవారిని ఒకేతీరున నాదరించును.

ఆయన అడిగిన లేదనడు; అడుగక యాయడు. అడిగిన నిచ్చుట ఆయననియమము. ఆయన యీవికి పాత్రా పాత్రవిచారము పనికిరాదు; ఈ కారణమున తరచు దురాశాపీడితులగు నర్థులసంతృప్తులగుటయు, ఆయన తన్నిండకు పాత్రమగుటయు కలదు.

ఆయన అధికారమును సహింపదు. దాని దౌర్బల్య మాయనకు చక్కగా తెలియును. తప్పుచేసిన తాబేదారులనయిన దండింపనొల్ల డాయన. ఎన్నడయిన, మాటలతో మందలించుట కలదు. ఆమాటలయినను కొన నాలుకవి; తాత్కాలికములు. అవి హృదయముననుండి వెలువడునవి కావు; చిరముండునవి కావు. ఇది యుత్తమపురుషలక్షణము.

ఆయన సంస్కారులలో సంస్కారి; ననాశనులులో ననాశనుడు. ఉభయపక్షములవారును స్వార్థసంపాదనమున కాయనయండజేరుదురు.

ప్రభుత్వాశ్రయ మాయనకు సరిపడదు. కావున ప్రభుశ్యముతో సంబంధ మాయన యేనాడును కలిగించుకొనలేదు.

ఆయనకు పేరుగన్న దేశనాయకులలో పెద్దతేను వచ్చినది.

ఆయన యుత్తమగుణములు, సకలసంపదలు ప్రజా హృదయమును విలిచికొనినవి. ఆయనకీర్తి దేశమున నిండుకొన్నది.

ఆయన నేడొక్కటే యెత్తున, అఖిలభారతశాసన సభలో సభ్యుడయినాడు. కారణము ప్రజాసేవాభిలాష కాని ప్రభుత్వాశ్రయవాంఛకాదు. ఆదేశము కాంగ్రెసుది; విజయము ఆయనది.

వంతులుగారినిబోలిన సంపన్నులు పలువు రాంధ్రదేశమున నుందురు. కాని గుణవంతులు మాత్రము కానరారు. నేడేకాదు. వెనుకకూడ నెన్నడునుండినట్లు తెలియరాదు. ముందుమాట సంజేహింపవలసినదే.

ఆయన ఆంధ్రజాతి కలంకారము. ఆయన పవిత్రచరిత్రము బంగరునీట లిఖింపదగినది.

వ్యాఖ్యానములు

ఆరో సంపుటం

ఈ సంచికతో ప్రబుద్ధాంధ్రకు ఆరో సంపుటం ప్రారంభమయింది. ఇందులో చిత్రపటాలు ప్రారంభించాను. ఒకటి రెండు నెలలలో వాటిని బాగా పోషిస్తాను. కొన్ని శారణాలవల్ల పత్రిక పరిమాణం పెంచాను.

౧౯౩౪ జూలైలో నేను హిందీదురాక్రమణానికి ప్రతికూలంగా ప్రారంభించిన ఆందోళనం కన్నడదేశండాకాచాకింది. తెనుగునాట కూడా హిందీప్రచారకులు నావాదంలోవున్న సత్యం కొంతవరకు గ్రహించారు. వారు కొద్ది రోజుల్లోనే సంపూర్ణసత్యం గ్రహించి మాతృభాషయెడల నిర్లక్ష్యానికి బదులు ఆదరమూ, నిరసనానికి బదులు అభిమానమూ పెహించి ఆంధ్రజాతీయవిశ్వాసానికి అడ్డంకులు లేకుండాచేస్తారని నమ్ముతున్నాను.

జాయలు పార్లమెంటులో కమిటీరీపర్టు ఒక్క చదువుచేసి ఆంధ్రజాతీయ మేలుకొలిపింది. మనవారి కీవేడి యింట్లో చల్లారిపోకుండా వుంటుందిని ఆశిస్తున్నాను.

ప్రబుద్ధాంధ్ర ఆంధ్రజాతీయసేవకోసం పుట్టింది. దీన్ని సఫలం చేసినట్లయితే బాధ్యత దేశీయాలమీద వుంది.

ఈ చిన్న ప్రశ్నకు మునపటిలాగే ఆర్థికపుష్టి కలిగించవలసిందిని సంపన్నులనూ, భావోన్నతి సమకూర్చవలసిందిని వ్యాపకర్తలనూ ప్రార్థిస్తూ, చక్కని చిత్రాలు రాసి యిచ్చి ప్రబుద్ధాంధ్రకు నూత్నశోధ సంఘటించిన శ్రీవజ్ర బాబూరావుగారిక, ఎస్. వి. ఎస్. రామారావుగారికీ నా కృతజ్ఞతను విన్నవించు కుంటున్నాను.

పాతచందాదారులు మళ్లీ చందా లిచ్చి, శమ మిత్రులచేత కూడా యిప్పించి సాయపడతారని ఆసిస్తూ శ్రోత్రసంపత్తిరపు శార్యక్రమం ప్రారంభిస్తున్నాను.

నటులు పునర్జన్మ యెత్తాలి

మున్నటి డిశంబరు ౩౦ వ తేదీ సాయంత్రం మదరాసు మిడ్లండు థియేటరులో ఆంధ్రనాటకరంగయొక్క పతిత దృశ్యం ప్రదర్శించబడింది.

ఆవేళ ఆడబడిన నాటకం వేనరాజు అనేది. ప్రదర్శనం రక్తికట్టే సన్నివేశాలందులో వున్నట్టు లేదు. అయినా రచన బాగానే—జటిలంగానే వుంది. ప్రదర్శనంకూడా చక్కగానే సాగిపోతోంది. నిర్వాహకులు రంగప్రసాదనంలో కొన్ని లోపాలు చేసినా ప్రేక్షకులున్నూ చక్కగానే వింటూ చూస్తూ వున్నారు. ఆంధ్రనాటకకళకి ఏదో కొత్త తేజస్సు అంకితం అవుతూ వున్నట్టు కనపడింది.

కాని సగం అయేటప్పటికి అల్లరి ప్రారంభం అయింది. మరో అరగంటకి అది దుర్భర మయిపోయింది. నటులు రంగస్థలంమీద నిలవడానికి ఏమీ కాలేదు.

గ్రంథకర్త స్వయంగా చెప్పబోయిన మాటలు ప్రేక్షకుల పివిపించుకోలేదు. మరికొందరు చేసిన ప్రార్థనలు కూడా చెవిని బెట్టలేదు. చివరికి స్థానం సరసింహారావుగారు మెత్తమెత్తగా చేసిన హితోపదేశమున్నూ కొరగాలేదు. చేసేది లేక నటులు తుంచేసిసట్టు నాటకం ముగించేశారు.

“పాటలు పాడండయ్యాయ్!”

ఇదీ గోల. నాటకంలో పద్యాలు దండిగానే వున్నాయి. నటులు వాటిమీద సంగీతాన్ని అతిమాత్రంగానే ప్రయోగించారు. ఏ మయితే యేం? పాటలు లేవు. సంగీతరసకులు ఇక సహించలేకపోయారు. ఈలలు, చప్పట్లు, కేకలు, అరుపులు—వాకటే గోల.

అల్లరి చేసినవారు కొద్దిమందే; కాని గొప్ప ప్రయత్నం—అనేకులు అనేకవిధాల చేసిన నేవ బుగ్గి అయి పోయింది.

గ్రంథకర్త విఖ్యాతాంధ్రకవులయిన విశ్వనాథ సత్యనారాయణ ఎం. ఏ. గారు. ప్రదర్శనం యేర్పరిచినవారు అఖిలాంధ్రదేశానికి సంబంధించిన నాటకకళాపరిషత్తు వారు. నటులు స్థానం సరసింహారావుగారు, డాక్టరు జి. వి. సుబ్బారావుగారు, మాధవపెద్ది వేంకటరామయ్యగారు, నండూరి శేషాచారిగారు మొదలయిన హేమాహేమీలు.

కవిత్వంలోనూ, చిత్రలేఖనంలోనూ మొన్న మొన్ననే ఆంధ్రకళాపరిషత్తువారివల్ల బహుకరించబడ్డ అడివి బాపిరాజు బి.ఎ., బి.ఎల్ గారు విశేష పరిశోధన చేసి ప్రత్యేకమూ యానాటకంకోసం పూర్వకాలపు మాదిరిగా చాలా విలవమున దుస్తులూ, ఆభరణాలూ తయారుచేయించారు. నటులనుకూడా చక్కగాదిద్దారు.

ప్రేక్షకులలో మద్రాసుఆంధ్రప్రముఖులలో అనేకులున్నారు. స్త్రీలు—నారీమణులున్నూ చాలామంది వున్నారు. అంతా చక్కగా అమరింది. కాని యీ నన్ని వేశం సంగీతరసీకుల ఉన్మాదాన్ని అడచిపట్టలేక పోయింది. మరిన్ని ఆంధ్రనాటకకళా చరిత్రలో వాక పెద్ద సిరామరక పడకుండా ఆపుచెయ్యలేకపోయింది.

ఏం! ఇలా యెందుకు జరిగింది? ఇది తమించతగ్గద కాదు. అయితే: మననటులేతెచ్చి పెట్టినపుట్టిముసక యిది.

భాషాజ్ఞానం లేకపోవడంచేత భావప్రదర్శనం చెయ్యలేక, అసలు భావం గ్రహించనే లేక, కూనిరాగాలు తియ్యగలగడంవల్ల ఎంత గొప్పకవులు రాసిన నాటకాలలోనూ గూడా అనమద్ధులూ, అనద్ధులూ అయినవారి చేత దిక్కుమాలిన పాటలు రాయించుకుని, నటులు, నాటితో రంగస్థలంమీద పట్టిలుకొట్టడం ప్రాగంభించడం వల్ల ప్రేక్షకులకానికి నాటకంఅంటే యేమిటో, నాటక ప్రదర్శనంలో తన కెలాంటి బాధ్యత వుందో గ్రహించే శక్తి చచ్చిపోయింది. పాటలు లేనిది నాటకమే కాదను దురుద్దేశం వుట్టిపోయింది. అదే ఆవేళ వేనరాజు ప్రదర్శనలో చిందులు తొక్కింది.

ఏది యేమయినా దేశీయులలో యిలాంటి దురలవాటు ముదరడం జాతికి గొప్ప కళంకం.

దక్షిణభారతదేశంలో ఆంధ్రనాటకరంగానికి గల శారవం మరిదేనికి లేదు; కాని మన సంగీతాన్యామలు యితరజాతులతో సవర్కం గల మద్రాసులో దాన్ని పూబిలో పూరదొక్కేళారు.

ఏతావతా: ఇదంతా నటుల దోషం. ఇప్పుడు ఆంధ్రనాటకరంగం బాగుపడా అంటే కవుల చేతుల్లో యేమీ లేదు. పరిషత్తువారి అధీనంలో కూడా యేమీ లేదు. పూచీ అంతా నటులమీద వుంది.

అయితే నటులు మళ్ళీ కొత్తజన్మ యెత్తాలి. అంతే.

ఆంధ్రనాటక కళాపరిషత్తు

ఇది మొన్నటి డిసెంబరు చివరి వారం అంతా మదరాసులో జరిగింది. తెనాలి నివాసులూ, విభ్యాతనటులూ అయిన డాక్టరు జి. పి. సుబ్బారావుగారు అధ్యక్షత వహించారు. కొన్ని చర్చలూ, కొన్ని ప్రదర్శనలూ, కొన్ని తీర్మానాలూ జరిగాయి. సాంఘికనాటకాలు రాయించి, పరీక్షించి, వెయ్యిన్నూటపదహార్లు బహుమతి చెయ్యడానికి మళ్ళీ నిశ్చయం జరిగింది.

ఉడుకురక్తం గల యిద్దరు ఆంధ్రయువకులు—గూడ వల్లి రామబ్రహ్మచందరి, నీలంరాజు వెంకటశేషయ్యగార్లు పరిషత్తు యొక్క యీ నాలుగో సమావేశం చక్కగా నిర్వహించి శాస్త్రీయ మైన నాటకీకరణి పుర్ణ రించే ప్రయత్నంలో దృఢమైన వునానులు వేశారు.

పరిషత్తుసమావేశంలో గోపాలు స్ఫుటంగానే జరిగాయి; కాని యీ ప్రారంభావస్థలో అలాంటివి శిష్టపు. మొదట్లో యెన్నో శిష్టాలు చేశాకే కార్యశూరులకు చెయ్యితిరిగి విజయం దొరుకుతుంది.

దక్షిణదేశీయులలో నాటకకళాపరిషత్తు ప్రాగంభించడంలో మనమే మొట్టొక వార మని తలచుకున్నాము; కాని యిందుకు గర్వించా మంటే భాషాజ్ఞానాన్ని సిద్ధాంశం విషయంలో లాగే మనం కూలబడిపోతాం.

రామబ్రహ్మచందరి, వెంకటశేషయ్యగార్లలో నుంచి నిర్మాణశక్తి, దృఢ మైన నిర్వహణాసామర్థ్యమూ వున్నాయి. వారు నాటిని నాటకకళాపరిషత్తు విషయంలో మాత్రమే వినియోగించాలని కోరుతున్నాము.

ఇకొక్క విషయం ఇక్కడ జరుగుగా చెప్పవలసి వుంది. ఆంధ్రనాటకకళాపరిషత్తు ఇక ముందు ఎప్పుడూ మద్రాసులోనే జరిగాలి. ఇప్పటిలాగ జట్టల మైన కార్యక్రమం నిర్వహించబడా అన్నా, నిర్వాహకులకు తిగినన్ని పోకర్కాలు జరిపడా అన్నా, రాయలసీమవారికి కూడా యిది అందుబాటులో వుండా అన్నా, ముఖ్యంగా ఆంధ్రులకు మదరాసులో పెలుకబడి యేర్పడా అన్నా యిది మద్రాసులో జరగడమే చాలా అవసరం.

అయిదో సమావేశం మళ్ళీ క్రిష్టమస్సులోనే శిష్టకుండా జరుగుతుం దనీ, అప్పు డింతకంటే మనం యింకో అడుగు ముందుకు వేస్తా మనీ ఆశిస్తున్నాము.

ఆంధ్రమహాసభలు

నైజాం ఆంధ్రుల సమావేశం ఖమ్మంమొట్టులోనూ, బ్రిటిషు ఆంధ్రుల సమావేశం విశాఖపట్నంలోనూ జరిగాయి.

అక్కడా యిక్కడా కూడా యివి రాజకీయాలకోసం జరగలేదు.

అసలు ఆంధ్రమహాసభ కార్యక్రమం సంఘానికి, నారస్వతానికి, కళలకీ, పరిశ్రమలకీ సంబంధించినది కాని రాజకీయాలకు కాదు. నర్సవిధాలా ఆంధ్రజాతికి వికాసమే కలిగించవలసిన యీ సభ యిలాగ వేరువేరుగా జరగడంలో ఔచిత్యం లేదు.

ఆంధ్రజాతి యింకాలో బాగుపడ నసడానికి యిది బలమైన సూచనగా వుంది.

నైజాములో యెనిమిది జిల్లాల ఆంధ్రులున్నారు. మనం రాజకీయంగా విడిపోయి వుండినా జాతిపరంగా ఏకం కావలసిన అగత్యం చాలా హెచ్చుగా వుంది.

వాకటి కావడానికి ప్రయత్నించవలసిన పూచీ పుభ యులమీదా సమంగానే వుండినా బ్రిటిషాంధ్రులకు— అందులోనూ నర్కారులవారికి అధికంగా వుంది. నైజామాంధ్రులకంటేనూ, రాయలసీమవారికంటేనూ అన్నివిషయాలలోనూ నర్కారులవారు ముందడుగు వేళా రన్న మాట వారు ఉభయలూ అంటూ వున్నదే. నిజంగా సౌకర్యాలు కూడా మనకి అధికంగా వున్నాయి.

అన్నిప్రాంతాల ఆంధ్రులనూ ఐక్యం చెయ్యడం పని కంటే ఆంధ్రమహాసభకి మరొక ప్రధానప్రాప్త్యం లేదు. ఈసంగతి మనం యెంత శీఘ్రంగా తెలుసుకుంటే అంత త్వరగా బాగుపడతాం. లేకపోతే ప్రకృతస్థితిలోనుంచి కూడా కిందికి వెళ్లిపోతాం.

మొన్ని జరిగిన సభలకు ఆధిపత్యం వహించినా రిక్తకూ ప్రముఖులే. కాని ఇలాంటి యెందరు ప్రముఖులు పని చేసినా ఒకటేసభ అయినాదాకా ఏమీ చెయ్యలేరు. చెయ్యబూనడంకూడా మంచిది కాదు.

హిందీవల్ల తెనుక్కి జరుగుతూ వున్న అవకారం

డింబున నెలకి నెలా తెనుకునాడు హిందీకలవరింతలతో అస్తవ్యస్త మయిపోయింది.

సరిగా యీ సమయంలోనే వచ్చి కాకాకలేల్కరు గారు హిందీముగ్ధులమీద మరింత మెస్మరిజం ప్రయోగించారు.

వారంతటితో వూరుకుని వుంటే బాగుండిపోయేది; కాని హిందీవల్ల తెనుక్కి నష్టం లేదని కూడా వారు ఉపన్యాసాలు ప్రారంభించారు. ఈసంగతి వారికేం తెలుసు? వచ్చి రావడంతోటే హిందీప్రచారకుల చేతుల్లో పడిపోయి, వారి సూచనలకు శుకానువాదం చేశారు కలేల్కరుగారు. దక్షిణదేశభాష అంటే ఆట వస్తువులుగా భావిస్తున్నట్లుంది వారు.

మావాదాన్ని హేళనచేస్తూవున్న హిందీప్రచారకులూ, కలేల్కరుగారూ యింకో సంగతి తెలుసుకోవలసి

వుంది. అదేమి అంటే? హిందీవల్ల వొక్క తెనుగే కాదు, కన్నడం కూడా చాలా నష్టపడుతోంది. ఈకింద ప్రకటించబడ్డ కర్నాటక సాహిత్యపరిషత్తు ప్రకటన కీయటిప్పణి చూస్తే యీ విషయం చక్కగా బోధపడుతుంది. దీన్నిబట్టి హిందీ, దక్షిణదేశంలో యెక్కడికి వెళ్లినా విలయతాండవమే చేస్తోందనీ, తమిళులూ, మళకులీలూ కూడా కొద్దిరోజుల్లోనే యీవిపత్తు గుర్తించి ప్రవీక్షాలంగా ఆందోళనం సాగిస్తారనీ చెప్పడాని కేమీ సందేహం అక్కరలేదు.

భారతీయులంతా ఎక్కణ్ణుంచో వచ్చిన ఇంగ్లీషు భాషని సామాన్యభాషగా వాడుకోడం సిగ్గుచేటుని చెబుతూ వున్న హిందీప్రచారకులూ, కాంగ్రెసువాడూ, దక్షిణదేశభాషలవారిని “మీ జాతీయభాషలను బురదలో వూరదొక్కుకుని హిందీని జాతీయభాషగా వాడు

కోం" డని పువదేశించడం హాస్యాస్పదం అని గ్రహించ లేకపోవడం వింతగా వుంది.

కానిన్వండి. సామాన్యభాషకీ, జాతీయభాషకీ యెంత వారి వుండో గ్రహించలేదు వారు. కనకనే హిందీకోసం వారితో కాలమూ, డబ్బూ బూడిదలో పోస్తున్నారు.

అయితే. హిందీని ప్రోత్సహిస్తూ పున్నవారిలోనూ, ప్రచారం చేస్తూవున్నవారిలోనూ కొందరిలో ఆశ్చర్యపరీక్ష ప్రారంభం అయింది. ఇక కొద్దిరోజుల్లో యీ హిందీ పొంగు చప్పగా చల్లారకతీరదు.

౧

"భారతి అనే తెలుగుమాసపత్రిక ఆగస్టునెల సంచికలో 'హిందీ-తెలుగు' అనే పేరుతో ఒక సంపాదకీయలేఖ నమూ ప్రకటింపబడింది. దేశభాషావృద్ధి కోసం ఆలేఖనము తెలుగువారి కెంతవరకు అన్వయిస్తుందో కన్నడులకి ను అంతవరకు అన్వయిస్తుంది. భారతసంపాదకుల యీ యభిప్రాయంతో మేము సంపూర్ణంగా అనుమోదిస్తాము వారి లేఖనములోని 'తెలుగు' అనే మాటను తీసివేసి 'కన్నడము' అనే పదమును వేస్తే అది మనకు అత్యంత అన్వయిస్తుంది. వారు స్వాభావికంగా ఆంగ్లేషీకు లకు మర్యాద చూపినారు. కాని యీ విషయంలో వారికంటే మనము ఉత్తములుగా ఉన్నా మని భావించేటందు కేమీ అవకాశం లేదు. ఆంధ్రులు దేశవత్సలులు; దేశభాషాప్రియులు; కార్యదక్షులు. ఇది అందరికీ తెలిసిన విషయం. కన్నడులు వారికంటే ముందున్నారని మేమేమో నమ్మం. సంపాదకులు ఈ హెచ్చరిక చేశారంటే, హిందూదేశానికి ఒక రాష్ట్రభాష యొక్క ఆవశ్యకతను గాని, హిందీ ఆస్థానానికి రాగలుగుటకు గల యధికారమును గాని తెలియక చేసింది గాదు. భరతఖండము ముందుముందు సంయుక్తరాజ్యమైతే, దానిలో ఒక రాష్ట్రభాష యొక్క ఆవశ్యకత అనివార్యంగా వచ్చినట్లయితే, ఇంగ్లీషు సముద్రాలు దాటిపోతే, హిందీయే ఏకమాత్ర మయిన రాష్ట్రభాష యని అందరూ అంగీకరించినట్లయితే, అప్పుడు దానిని నేరుద్దాము. అన్ని విధాలా పరిశీలనమైన ఇంగ్లీషును నేర్వవచ్చునట; అప్పుడే అర్థం మన దయిన హిందీని నేర్చుకొనట కష్ట మయ్యా నా! దానివలన రాజకీయస్థాన, మాన, గౌరవములు,

లాభప్రయోజనములూ కలిగేటట్లయితే అహోరాత్రులు అన్నం నీళ్లు వదలి దేశము దేశమే దానిని నేర్చుకోగలదు. కాని ప్రస్తుతము కొన్ని కారణాలవల్ల కన్నడం మొదలయిన దేశభాషలకు వుష్టి లేదు; పురస్కారము లేదు. కన్నడం ఇప్పుడిప్పుడే ఇంకా పోతనీళ్లవల్ల పెరిగే మొక్కలమాదిరిగా తలయెత్తుతుంది. ఇప్పుడే అనాన శ్యకంగా ఇతరభాషలు దానిని పట్టి ఆక్రమిస్తే గతేమి? కన్నడపుస్తకాలు వ్రాసినవారు, వ్రాయనున్న వారు అచ్చుకర్పు అందదని అవస్థపడుతున్నప్పుడు, పిల్లలకు మరొక గుటక చాలో, ఇంకో బుల్లెడు నెయ్యో వేయడానికి జంకే మన బీరతల్లులు పహిలాపుస్తక దూసరా పుస్తకములకు డబ్బుపెట్టి, ఏడుస్తూండే తమ బిడ్డలను ఎవరిచాలో చేసి హిందీసాకాలకు ఎండలో తిప్పడంచూస్తే ఇదేమో ఒక విపరీతిమైన అవస్థ వచ్చి పడినట్లు తెలుస్తుంది. ఏభాషమూలంగా వచ్చినా విద్య విద్యే. పోనీ, ఏమి హిందీ విద్యాపంతులయినా అవుతారా? 'మీకు శ్రమం, మాకు దుర్భోజనం' మనలో అడవాళ్లు విశేషంగా హిందీని అభ్యసిస్తున్నారు, అభ్యసించినారు. అయితే ఎంతమంది హిందీలో స్వాభావికంగా ఉపన్యాసములను ఇవ్వగలుగుతున్నారు? ప్రాథము లయిన ఉపన్యాసాలను ఎంతమంది అర్థము చేసుకోగలుగుతున్నారు. నేర్చిన హిందీని ఎంతమంది శాశ్వతంగా నిలబెట్టుకుంటున్నారు? నూరార్లు ఖర్చుచేసి, ఏండ్లు దేహశ్రమ, బుద్ధి శ్రమపడి ఏమి నేర్చిన మనస్త్రీలు తర్వాత వానిని తీసి చెయ్యాడించడాని కైనా అవకాశం లేక వానిని అటు కలమీద పడవేసి యుంటున్నారు. మన సామాజికస్థితి, ఆర్థికస్థితి యిలా వుంది. గాంధీమహాత్ముడు హిందీప్రచారాన్ని ఆరంభించి, దానికి వుష్టిని ఇచ్చినందువల్ల దానికి ప్రాశస్త్యం ఈమాత్రం వచ్చింది గాని, దాని నిజమైన మాహాత్మ్యం వల్ల గాని. ఆవశ్యకత వల్లగాని గాదని ఇతర దేశభాషలవారు గ్రహించవలెను. మహాత్ముని పేరుతో హిందీని కన్నడంమీద కూర్చోబెట్టేవారు బహుశా మన ప్రాంతాలలో నెలకొనిపోయి వుండే పరప్రాంతీయులైనా అయివుంటారు, లేదా మనలోని భ్రాంతులయినా అయివుంటారు. ఉత్తరహిందూదేశంలో హిందీకి తదితర

భావలకు పరస్పరబాంధవ్య మున్నట్లు దక్షిణహిందూ దేశంలో లేదని వారు గ్రహింపవలసివుంది. కన్నడు లెవరూ హిందీని నేర్చుకోకూడ దని మేము చెప్పము. కాని కన్నడంయొక్క ఉత్కర్షకు హిందీని నేర్చుకోవలె గాని అవకర్షకు గాదు. కన్నడులు అరవాన్నీ నేర్పవలెను, తెలుగునూ నేర్పవలెను, గ్రీకుల్యాటినులనూ నేర్పవలెను, జర్మను ఫ్రెంచి రష్యను భాషలనూ నేర్పవలెను. జపానుచైనాభాషలనూ నేర్పవలెను. ఈ భాషలన్నిటిని కన్నడులు ఏ వుద్దేశ్యంకో ఏ ప్రయోజనంకోనం, ఎంతమాత్రం నేర్చుకోవలసివుంటుందో హిందీని కూడ అంతమాత్రమే, అనే దృష్టితోనే నేర్చుకోవలెను. మొదట మన యింటి బిడ్డ వ్యక్తికి రానీ, దానితో ఆటపాటలకు కావలినే చుట్టుపక్కల బిడ్డలను చేరదీద్దాము. కాని యింటి బిడ్డని వదిలి చుట్టుపక్కలవాండ్రను దగ్గర తీసే విషయం దానిము మనకు కూడిదు."

కన్నాటకనాహిన్స్ పరిషత్తుశ్రీక (అక్టోబరు ౧౯౩౦)

౨

(ఈక్రిందలేఖ రాసిన శ్రీమతి కృష్ణమూరి రాజమహేంద్రవరం నివాసులు మధురకపి నాథం కృష్ణారావుగారి కూతురు. చీరాల ఉంటు కూరువారి కోడలు. ప్రాథమికశాలలో చిన్నకథలు రాయడం లోనూ, మోడుం. చిగిరించునట్లు వీరి వాయింపడంలోనూ, శ్రోతలు తన్మయులయేటట్లు గంభీరంగా ఉపన్యసింపడంలోనూ చాలా నేర్పు. కయస్సు రమామి పరమాశక్తి; కాని తన నిశ్చలభక్తివల్ల ఆప్యదే రాజమహేంద్రవరమహిళామండలిలో ఆత్మన్మలీనానం సంపాదించుచుంది. ఇప్పుడు ఉదయభాషాప్రవీణ (చివరి) పరీక్షకు చదువుతున్నది. రాజమహేంద్రవరమండలి వైశ్యసేవాసదనము (యువతసంస్కృతిక భాశాల)ను పోషకతనిస్తూవున్న రత్నాంబికాలు యిద్దరు బాలికలలోను ఈమె ఒకరే. ౧౯౩౩ వ సంవత్సరం డిసెంబరు ౨౯ వ తేదీన రాజమహేంద్రవరంలో ఆధునికాంధ్ర కవిపండితులసభలో వ్యాకరణకాంధ్రభాషను సమర్థిస్తూ తెనుగు వ్యాకరణంమీద యీమె చేసిన విమర్శాత్మక మైన ప్రవచనం పండితులకు ఆశ్చర్యమోహాలు కలిగించింది. నాటి సభలో, సభాధ్యక్షులు రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు ఈమెకు "విశిష్ట కుమారి" అని ఆన్వర్ధనామం వుంచారు. కృష్ణమూరి ఆంధ్రయువ తులలో ప్రశంసించిరిగి పరిణామం కలిగిస్తుందని ఆశిస్తున్నాము.

కృష్ణమూరి హిందీని ద్వేషించడం లేదు. ముందుముందు— ఒకప్పుడు భారతదేశంలో హిందీకి భుక్తపక్షగల వాక గొప్పతనాన్ని ఈమె గ్రహించే వుంది. ఇంతేకాక: ఈమె హిందీలో

కొన్ని పరీక్షలు కూడా యిచ్చివుంది. కనకనే హిందీసురాక్రమణం గ్రహించగలిగి యీమె యీలేఖ రాసింది. మనకి మాతృభాష, బాలీయభాష అయిన తెనుగును గురించి యీమె పొందుతూ వున్న ఆవేదన యీలేఖలో ప్రతి ఆక్షరంలోనూ స్ఫుటంగా కనపడుతోంది. ఆంధ్రయువతీమణు లందరూ కృష్ణమూరి హితబోధ గ్రహించి హిందీమీది వ్యామోహంపడిచి మాతృభాషను అదరిస్తారని నమ్ముతున్నాము. కృష్ణమూరికి, ఇంకా యిలాంటి యువతీ మణులకూ ప్రబుద్ధాంధ్ర స్వాగతం యిస్తాంది. సంపాదకుడు)

మానవులకు 'బహుజ్ఞత' అనేది తప్పకుండా ఉండాలి. ఇప్పటినిజాని బట్టి ముందుకు చూస్తే, బహుజ్ఞత లేని వానిని కొంతకాలం పోసే బహిష్కరిస్తూ రేమో నని పిస్తుంది. కాని బహుజ్ఞతకు నిజాని తలవంచకూడదు. అలా పంచితే వ్యక్తిత్వ మనేది సరిగ్గా ఉండదు.

ఆంధ్రుడు — ఒక్క ఆంధ్రు డన్నమాట యేమిటి, అందరూన — శక్తి ఉంటే అన్ని భాషలు నేర్చుకోవాలి. వచ్చి యెవ్వరూ అనరు. అనకూడదు కూడా. కాని నీను నేర్చుకొనే భాష అన్నీ శవకే ఎవరు పెట్టేదిగా మాత్ర ముండకూడదు. "శవకు మాలిని ధర్మం మొదలు చెడినబేరం" అంటే ఎవరు బప్పుకి రారు?

అలానే ఉంది ఇప్పు డాంధ్రులు హిందీ నేర్చుకొనే వేలా వెళ్లిరి. అనగా హిందీ ఎలా బాగా అలుసుకొని పోయిందో చెప్పలేము. కాని— ఇది కాంగ్రెస్ ని దూషించడం కాదు— కాంగ్రెస్ లో పనిచేసి జైలుకు వెళ్లిన వాళ్లు ఇవతలకు వచ్చినప్పటినుండి హిందీ పట్టుపట్టాలు లేకుండా పరుగులెడుతుంది.

వచ్చినవారి డెన్ని వేమాలు వేసినా వెళ్లుతుంది. ఏమీ లేని ఆకే ఎగిరెగిరి పడేది. తెలుగు నేర్చుకున్నవాళ్లూ, లోకజ్ఞానం ఉన్నవాళ్లూ, ఒకవేళ యేదైనా అలవడినా వెంటనే మార్పుకోగల సమర్థత ఉన్నవాళ్లూ, ఎన్ని నేర్చుకొన్నా, 'నేను' అనే స్థితిని మఱచిపోరు. వాళ్లకి మాతృభాషాప్రాసము ఉంటుంది. తెలుగే సరిగ్గా రాని వల్లెటూరివాళ్ల నెందుకు శపి తుందనాలాడించడం? మాధ్యం పల్లెటూరివారి సొమ్ము. అందుకనే 'కాళ్లు పట్టి లాగుతూన్నా చూరు పట్టుకు వేళ్లాడి' స్థల అనలైన బాను తెలుగింకా పల్లెటూళ్లనుండి పోలేక పోలేక మినుకుమినుకు మంటుంది. ఈస్థితిలో నల్లేరు.

మీద బండిలాగ ఈహిందీ బంటికాలిలో పరుగెత్తింది. “మీము తెలుగ్గి- ఏం అపకారం జరపడంలేదు.” అనే హిందీప్రచారకలమాటలు వడ్డేవాళ్లకు కళ్లనీళ్లు తుడవడంలాగుంది. వాళ్లు పట్టణాల్లోకంటే పల్లెటూళ్లలో ప్రచారం సాగించడమే లోలోపల తెలుగుని కూటివేళ్లతో పెల్లగించేస్తున్నా అని తెలుపుతుంది. లేక బోలే పట్టణాలు కాని పాకొల్లు, పాంకువ్వ, భీమవరం, తణుకు, రామచంద్రపురం, విస్సాకోడేరు, కోలమూరు, గనపవరం- తెలుగుబాతీయశి కాయువుపట్టయినవి-ఇల్లాటివాటిల్లో ఎందుకు వీరిదాకి? దీన్నే కాబోలు శిశిగుడ్డలతో గొంతు కొయ్యడం మంటారు!

పైగా “హిందీవల్ల, ఏమీ రాని తెలుగువాళ్లు వ్యాకరణం నేర్చుకొంటున్నారు.” అని వాదం! ఇదెక్కడి అన్యాయం! ఒకమూల వ్యావహారికవాదులు బయల్దేరి ‘వ్యాకరణాశీ వద్దు బాబూ! పట్టకట్టి గంగలోకి పండి’ అని మొట్టపెడుతూంటే, మళ్లీ వ్యాకరణమా? అందులోనూ ఇతిభాషా వ్యాకరణమా? ఆవ్యాకరణం వచ్చి తెలుగుభాష నేం ఉద్ధరించనూ? రాశి ఏం చెరవనూ? ఏదీ లేదు. పైగా ఆహిందీవ్యాకరణ సాంప్రదాయాలు తెలుగులో జొచ్చి తెలుగులో ఉన్నది కాస్తా ఊడ్చిపెట్టడం ఎదురే లేపోని యోధ?

శిర్వాతి “హిందీ నేర్చుకంటే సంస్కృతం కూడా సులభంగా వస్తుంది.” అనడం! రామా! వినలేక చెవులు తడికలు కట్టావున్నవి. అష్టాష్టాలు పడి నేర్చినవాళ్ల కే సంస్కృతం ఒకపట్టున లొంగదు. ఎక్కడో హిందీలో ఒకమాట దొర్లితే సంస్కృతి మంతా వచ్చినట్లు! ఎంత అర్థానం! పోనీ, ఏదీ ఈ హిందీ ప్రచారక పండితులెవరైనా ఒకచిన్ని అష్టాష్టాశ్లోకాని కథం చెప్పి మనండ్లీ చూతాము! ఎలా చెప్పగలము? అది పొర్లిదోషం కాదు. హిందీభాషావృత్తి వేటు; హిందీ కారకం వేటు. సంస్కృతిభాషావృత్తి వేటూ; సంస్కృత కారకం వేటూను. జన్యజనక భావసంబంధ ముందేమో, కాని, హిందీ వచ్చినంత మాత్రాన సంస్కృతం వస్తుందనడం కేవలం వాస్తావ్యదం.

ఇన్నిటిని మించిన అన్యాయం ఏమిటంటే, ఆడువారికి హిందీ మప్పడం. ‘ఇంకా ఆడవాళ్లు తెలుగు

నేర్చుకోవాలి’కే ముందుకు రావడం లేదు. ఇంకా వీరికి మంచివిద్య కావాలి, పునాదిదిట్టం లేక ఆడవాళ్లు ఆకాశతాండవం చేస్తున్నారు? అని గోల పెట్టాంటే, వారివిద్యాసాధనాని కివోక అకిలా! ఉబునుపోని ఆడవాళ్లు హిందీ కువయోగించే కాలం తెలుగ్గి ఉవయోగిస్తే ఎంత అందంగా వుండేదో? ఇప్పుడుదే శతశత తూన్న స్త్రీవిద్య అంశరించకుండా ఉండడాని కై నా, హిందీ ప్రవాహం అరిగిట్టాలి. పల్లెటూళ్లను, ఆడవాళ్లను ఆలంబనంగా చేసుకొన్న హిందీప్రచారకుల నూత్న బుద్ధిని మాత్రం మెచ్చుకోవలసిందే.

ఇంక పత్రికలు ఒక్కతెలుగుపత్రికకూ- భాగతి కై నా- ఆదరించే ప్రభువు ఆంధ్రులలో ఒక్కరు కూడా లేరు. ఇంతకంటే నిజంగా ఆంధ్రజాతికి అతి అవమానకర మైన విషయం ఇంకేమీ లేదు. కేవలం ఆర్థిక దుస్థితే దీనికి కారణం కాదు. ఉన్న సామ్యు కాస్తా మాధురి, ఆనంద్, బాలసఖా ఇలాంటి హిందీపత్రికలకి ఊడ్చిపెట్టి తెలుగుపత్రికలు కొనవచ్చేసరికి భాళీచక్రు శర్మగ్రంథులు చేసి తెల్లబోతున్నారు- ఒకటా! రెండో! తెలుగుదేశంలో ఉన్న హిందీపత్రికలకొన్ని మాధురీ, బాలసఖా- సరస్వతి, విశ్వమిత్ర, వాంద్, బాలమిత్ర, వానర్ విశాలభారత్, ఇన్నిపత్రికలకి ప్రచార మెందుకూ! తెలుగుపత్రికల కీర్తిప్రపథ మెందుకూ! ఆంధ్రుల పేరుతో ఉన్న దైనికపత్రిక ఒక్కటే: దానిలో కూడా వారానికి, వదికోజులకూ, ఒకటి, ఒకటిన్నర కాలం హిందీ వ్యాసాలకి మీదుకట్టడ మెందుకూ?

అనలే ఆర్థికదుస్థితి. అందులో జి. ఎం. శౌరిగు ఉపాధ్యాయులూ జీతాలు కోనేసింది. కాశీకి వెళ్లి నా నలువదిహారాయిల కెక్కవ గావు. అట్టినయంలో హిందీసుహృదిద్యాయాలు పెట్టి, అందులో ప్రధానాచార్యులకి ఒక్కరికే నెలకు గొంతు సారాయిలు జీతం ఇచ్చి తెలుగువాళ్లు శతమచేత్తోనే మట్టకొట్టుకుంటూన్నారంటే, ఏ తెల్లమనిషికి కోత కాదూ?

నిజం చెప్పాస్తే- గౌతమీలైబ్రరీ వంటి గ్రంథాలయం తెలుగుగడ్డలో చూడబోము- అదే అన్నం పెట్టడాత లేక, అప్పులపాలై ఉంది. ఈలాంటిదైన్యంలో

ఉన్న గ్రంథాలయాలన్ని లేవనెత్తే ఉద్దేశం ఏమీ లేదు. పైగా ప్రతిపూర్ణో 'హిందీ ప్రమీమానుషలులు' క్రొత్తగా స్థాపించడం! ఎవరు సైచగలరు?

తెలుగులో 'నేను' అని ధమాయించి ప్రతివిషయం లోనూ జంకూ, కొంకూ లేకుండా మాట్లాడేవాల్లైనా తక్కువ. తెలుగులో వాగ్విర్ధనీసభ లున్నాయో లేవో ఎవరికీ తెలియదు. ఏమైనా పెద్దా మంటే 'తెలుగులో పుట్టినవాళ్ళకి తెలుగుమాటలు నేర్చుకోవడం ఏమిటి! సిగ్గులచేయి' అని తెలుగువాళ్లే అడ్డపుల్ల పెట్టారు. అటు వంటిసమయంలో ఏపూర్ణో చూచినా హిందీవాగ్విర్ధనీ సభలు, హిందీచరాసమాజాలు, హిందీనక్కులు పేర్కొగడం విని పూరుకోవడం ఎల్లాగో తెలియడం లేదు.

నాటకాలు చూస్తే నటులలోపమో, కవిలోపమో, నియంతలోపమో, డబ్బు లోపమో, ఆదరణ లోపమో, అస్పష్టం లోపమో, అన్నీ లోపమో, చెప్పలేము కాని—తెలుగులనాటకరంగం అంటే తెలుగువారే మొగం ముట్టిపోయింది. ఇలా విడిపోతూన్న నాటకకళను లేవనెత్తుకోవాలి. అది లేదు సరికదా! ఇంకా "హిందీకృద్ధి కావలయు ననినవో ప్రతి యూరను హిందీనాటకము లాడవలయును" అని తెలుగువారే శాసిస్తూ ఉన్నానా ఉపన్యాసా లియ్యడంలో కల ఉద్దేశం ఏమిటో అర్థం కాదు. తెలుగు దేశంలో తెలుగునేతరీ హిందీలో తెత్తక్క లాడడానికి వచ్చిన గుత్తెమునక ఏమిటో బోధపడదు.

ఇల్లాగ హిందీలో ఇప్పు డెన్నివిధాల ప్రచారం జరుగుతోందో అన్నివిధాలా మనఆంధ్రులు వెనకబడి ఇప్పుడిప్పుడే తలెత్తుతుంటే, 'అన్నప్రాశసంనాడే ఆవకాయబద్ద' అన్నట్లు, ఇంతలోనే హిందీకి ఇంత వాంగామా ఎందుకు? ఇంకా హిందీలో పుట్టినదెల్లము కేర్పలే దనీ హిందీలో నిత్యవ్యవహారం జరగడం లేదనీ, హిందీ కొన్నితల్లలో పెట్టలే దనీ (బంగరు) హిందీలో నాటకా లాడలే దనీ, హిందీలో ఉపన్యాసా లియ్యడం లేదనీ, హిందీని నెత్తికెక్కించుకో లేదనీ నెప మెన్నడం కూడాను! హింస చూశ ఇంకా హత్య కూడానా?

ఇంతప్రచారం, ఏకభాష కావా లనీ, 'రాష్ట్రభాష' అని కదా! గాంధీజీ పరులను తృప్తిపఱచే న్యభావం

కలవాడు. అందుకే ఆయన మాలవ్యాజీ విడిపోతూన్నా, మహమ్మదీయులని కూడగట్టుకొన్నాడు. ఇప్పుడు తురకలు ఉర్దూ రాష్ట్రీయభాష కావా లనీ, పార్శ్వ లిపి కావా లనీ దెబ్బలాడుతున్నారు. ఆ మెత్తని గాంధీజీ ఏమీ అనలేక దేశహింసాకోసమే—వార్ల కోర్కెలు తీరిస్తే, నునం రాష్ట్రభాష అవుతుం దని ఆశించి నేర్చుకొన్న హిందీని ఏగంగలో కల్పితాము? 'ఉర్దూకి, హిందీకి ఏమీ భేదం లేదు. ఉర్దూ రాష్ట్రభాషైనా ఫర్వా లేదు.' అని యీసుధ్య హిందీప్రచార సప్తాహంలో ఒకప్రచుభుడు అభయహస్త ఇచ్చాడు. మఱి ఆశ్చర్యం! 'తురక కబ్జెరా తురకబుద్ధి' అని హిందీకే కాదు, ఉర్దూకి కూడా మనం తలవొగ్గాలి! ఇంకకంటే దారాభగ్య మున్నదా? అదీ కాశీ మనం నేర్చుకొనేది గ్రాంథికం కాని వ్యావహారికం కాదు. అందుకే ఎంత నేర్చుకొన్నా ఆంధ్రులహిందీ గాణకక్కడం లేదు. ఇక్కడ నాఅనుభవం ఒకటి ఉంటుంది చదం అనవనగం అనుకోను—ఈమధ్య గాంధీజీతో జన్నాలో బజాజుకూతురు కూడా వచ్చింది. అప్పుడు ఒకరు హిందీపండితులు ఆవిడతో వచ్చినంతవఱకూ వ్యాకరణం తప్పకుండా నిర్ణయంగా హిందీ మాట్లాడారు. అప్పు డావిడ "ఏమిటింత మోటుగా మాట్లాడుతున్నాను?" అంది. అయింది! తెలుగుల హిందీ నేర్చు! హిందీనేర్చుకొని పాథిలలే పరమప్రయోజనం ఇప్పుట్లో ఉత్తరాదికి వెళ్లితే ఎల్లాకూ? అని కదా! నిద్రావశ్యమై బజాజుకోమరిశయే 'మోటు' అంటే సామాన్యముగా మనకృత్యహిందీ—బాతీయతా విరహితి మొంది—అర్థం అవుతుందా? అని గా ఆశంక!

ఉర్దూ రాష్ట్రభాషే అయితే నేర్చుకోవడం—అంటే గ్రాంథికంగా ఉర్దూ నేర్చుకోవడానికి పాల్గొన్నాళ్లు ఆంధ్రానికిని భారమోస్తే సరి! ఏమున్నది! 'ఉరిపోసుకోడానికేతా డానే నేను' అన్నట్లు, ఆంధ్రం అడుగంటడానికి హిందీ యైతే నేం, ఉర్దూ ఐతే నేం. భర్చు పెట్టడానికి కాలం ఉంది! నేర్చుకోడానికి తెలుగువార బాలి లేని వ్యాధియూ లున్నాయి!

మంగిపూడి వేంకటశర్మగా రన్నట్లు, క్రొత్తలో వేలాంపెట్టిమూలాన, గ్రామాల్లో తెలుగులయిండ్లు హిందీలోగిల్లే అయిపోతే, ఆంధ్రరాష్ట్రవిభజనకి ప్రయత్నా

లెందుకూ? రోము, ఇటలీ విప్లవం, దేశభాష నాడ రించి స్వరాజ్యం సంపాదించినాయి అన్న పేరు పొందుతే, ఆంధ్రదేశం హిందీ నాడరించి హిందీ దేశ మైపోయింది. అన్న పేరు పొందుతుంది. ఓహో! పొగడబడిన పేరు! ఇటువంటి నిర్వీర్యం చూస్తే ఓధ్రులు తెలుగురాజ్యం అన్యాయంగా తామిం అక్రమించడానికి పూనుకొన్నారు. చివరకు మన అవస్థ బడ్డెనానో? కూడ బడ్డెలేక బడ్డె గిల్లాము. లేకపోతే యేగుండెతో అడగగలరు? ఈ ఉపేత చూస్తే కన్నడిగులు, అసలు, తురుష్కులు ఆంధ్రదేశానికి అంచులు కొరికేస్తున్నారు. మెత్తని వాళ్లని చూస్తే మొత్తం బుద్ధి!— దీనిలో ఏమీ అత్యుక్తి లేదు. ఇప్పుడు కొంత అవకారం జరగకపోయినా 'నికే వచ్చి మేకై బిసిపోతుంద' హిందీ. ఇది నోకంబో జరుగుతూన్న సాజమైన పరిణామం. ఇంగ్లీషిలాగే చేసినది కాదూ? ఏదీ వచ్చినా మంచి బడివట్టే తెలుగు వాళ్లకి మంచి ప్రాయశ్చిత్తం జరుగుతూంది. ఇంగ్లీషు 'బలసంశ్రితావ్యాకాంక్ష' బెత్తూంటే, హిందీ కొరి తెచ్చుకొన్న స్థితి అయింది.

హిందీప్రచారకు లింకోనగతి చెప్పారు. "హిందీలో ద్వితీయప్రలాల్ రాయ్ నాటకాలున్నాయి. ప్రేమచంద్ నవలలున్నాయి మన (మీ) తెలుగులో ఏదీ?" అని ఈమాటలే హిందీప్రచారకులకి తెలు గెంపవటానికి వచ్చి నో తెలియచేస్తూన్నాయి. అయ్యో! తెలుక్కి రసం తము లైన నాటకాలూ, నవలలే తక్కు వయ్యాయి! పరిమైన పరిశీలన లేక చెప్పినంతమాత్రాన ఆంధ్రంలో మనోరంజక మైన సారస్వతం ఒక్కమాటు అత్యుత్తమై పోదు 'పంచాంగము తప్పిన గ్రహసంచారముమానన' నిశ్చయంగా ద్వితీయప్రలాల్ నాటకాలూ ప్రేమచంద్ నవలలూ అతిమనోహరమైనవే. అని ఒప్పుకుందాము. అటువంటి అడర్నిక మైన రచన మృదుమధుర మైన హిందీలో ఉండడం బంగారునకు తావి యిచ్చినట్లే. కాని తెలుగులోనే మనోహరభావాన్ని అర్థం చేసుకో లేని అమాయకమైన తెలుగురాని జనం పరిభాషలో ఆ అందమైన భావాల్ని అర్థంచేసుకోగలదా? అని పిరికి స్ఫురించదు కాబోలు. కొండటికి హిందీలో మాట్లాడడం నానాక! వాళ్లు తెలుగులో మాట్లాడడాని కేదో అనాగరికత అని భావిస్తారో ఏమో మతి! ఇంతవల

కింగ్లీషువ్యామోహం ఇల్లాగే ఉండేది. ఇప్పుడు ఒక బొప్పి కట్టనతర్వాత కొంచెం చూసుకొని నడుస్తున్నారు. ఇప్పుడు వట్టి హిందీతడాకా!

బెంగాలీవారు 'హమారాసానా బెంగాలీ' అంటే మనకు 'మా ముత్యాలతెలుగు' అని మురిసిపోయే ప్రాద్దులు రావాలి. ఇప్పుడు మన మింకోభాషకోసం ప్రబుధ ప్రచారం చెయ్యవచ్చు. హిందీ రాష్ట్రభాషైనా, రమణీయమైనదీ, ఆకర్షణీయమైనదీ (మన తీయని జాను తెలుగు కన్న మధురమైనది.) అంటే నేను ఎంతమాత్రం ఒప్పుకోను! కాబట్టి స్వరాజ్యం వచ్చిన మరునాడు మనం దాన్ని నేర్చుకోవచ్చు. అంతే కాని, ఎప్పుడో స్వరాజ్యం వస్తుందిని 'మిమ్మను నమ్మి చెరువుకట్ట తెగొట్టకొన్నట్లు ఇప్పటినుండి నేలవిడిచిన సముద్రయోధిం యుక్తంకాదు. మన కివాడు బహుశా మితమిది వ్యక్తిత్వం నశించిపోతూంటుంది. అవసరమైనవారు (వర్తీకాలు) ప్రచారం లేకుండానే హిందీ నేర్చుకుంటూనేవున్నారు. ఒక పేరు పెట్టుకొని బ్రహ్మతూ వున్న దేశంలో ఇంకొక భాషకు ప్రచారం చేయవలసివిన గతి యేమి! ప్రచారం వద్దంటే మనం వచ్చే నీతివంతమైన నిశ్చయం చేసుకోవలసింది. మనకాలాన్ని వాడుచుకోవచ్చు. ఈ కాలాన్ని ఓధ్రులు నెహరో, పడంలోనూ, ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణం లోనూ, రాయలసీమగారిని సముదాయించడంలోనూ, పడిపోతున్న తెలుగును చేయూతని నియ్యడంలోనూ వినియోగించేస్తే తెలుగుదేశం ధన్యమాతుంది. తెలుగు వాళ్లు గొడ్డుపోలేదు. అనిపించాలి. అనవసరమైనదానికి కాలాన్ని, డబ్బునూ వెచ్చించి అవసరాన్ని చేమించిపోనీయకండి. రవ్వ భారపోసి గవ్వ కొనవద్దు.

'ఆంధ్రభాష యేమిటీ, హిందీభాష యేమిటీ? అంతా ఒక దేశంలో లేమా? ఇటువంటి సంకుచితాభిప్రాయాలు పెనికిరావు. మాకు మాత్రం తెలుగుమీద అభిమానం లేదా? ఏదే మాత్రం ఏమి? హిందీ తప్పక నేర్చుకోవలెను' అని శాసించే నవతీర్థి ఆంధ్రాభిమానం కల మహానుభావులకు ఒకటే సమస్కారభావం. వారిజోలికి పోవద్దు.

ఎంత కని సైరణ! దేనికైనా వాద్దుపద్దు ఉండవద్దూ! కృష్ణకుమారి

సరస్వతీ చవర్ ప్రెస్ వారి ప్రచురణము, రాజమండ్రి.
మంచి గ్రంథకాగితము! సాగపైన క్యాలిగ్రాఫ్ బైండు!! పుస్తకములో నస్తుగుణప్రకాశికతోడముగల కేజీలు 1000 పైగా నుండును.

ఇది సమస్త ప్రకృతివస్తుగుణములను అనుబంధముగ తెలియజేయు అపూర్వగ్రంథరాజము. ఆంధ్రవైద్యలోకమునకు, వైద్యేతరులకును మిక్కిలి యుపయోగకరముగనున్నట్లుల బ్రహ్మాశ్రీ ఆయుర్వేదభూషణ భిషగ్వర పండిత వీటూరి వాసుదేవశాస్త్రి, ప. యం. ప. సి. గారిచే వ్రాయబడినది. ఇందు సందిగ్ధ ప్రస్థానములన్నియు నిర్ధారణ చేయబడి ప్రచురింపబడినవి. నూతనవరిశోధితప్రకృతివస్తువులను చేర్చబడినవి. వస్తువునందలి రసవీర్యవిపాక ప్రభావములను గుణములను విడదీసి వస్తుప్రకాశాస్యము విరూపింపబడినది.

మూలము

అతిమధురము :—మధుయష్టి—Glycyrrhiza glabra.

దీనినే యష్టిమధురమని గూడ యందురు. ఇది

స్వరూపము రెండు విధములుగా నుండును. వీటిప్రదేశమునం

దొకటియు, మిట్టప్రదేశమునం దొకటియు

బయలుదేరును. ఇది గుల్లజాతిలో చేరును. నిలువెత్తుపరికును పెలుగును.

దీని ఆకు మరువము ఆకును బోలియుండును. గుండ్రముగా నుండును.

దళపరిగా నుండును. దీని కొమ్మలు వేరును కూడ నారగలిగి యుండును.

పువ్వులు తెలుపుగ గుత్తుగుత్తులుగ నుండును.

ఇది యోగసిద్ధిని కలుగజేయును. ఇది చలువ

గుణములు చేయును. ఎక్కువ తీసియు, కొంచెము కారమును

గలిపిన రుచి గలిగి యుండును. వాలికమీద వేసి

కొనిన కొంచెము చిమచిమలాడి నీ రూరును. విపాకమున తీసిరుచియే

గలిగి యుండును. శస్త్రరోగములు కిడి చాల మంచిది. శిలవేండ్లుకలను

పొడవుగా బెంచును. వల్లపరుచును. దప్పి యెక్కినగా నుడినోరార్పు

కొనిపోయిన, దీని వేరుముక్క చప్పరించిన చిమిలిగి దప్పి కట్టును.

విషమును హరించును. పైత్యములను, వాంతిని నివారించును. క్షయము

పోగొట్టును వీర్యము వృద్ధిచేయించును. వ్రణము లో నుండు కుళ్లును

శోధించి మాన్పును. శైగ్రోగములకు గూడ నిది చాల మంచిది.

రసాయనద్రవ్యము.

రసాయనమునకు :—యష్టిమధురము యొక్క

ప్రయోగములు మూర్ఛము పాలలోకలిపి త్రాగిన, మునలితన

మును, రోగములను రాకుండ జేసి చాల

కాలము బ్రతుకునట్లు చేయును.

క్షుతక్షీణమునకు :—క్షుతక్షీణ మనగా గుండెలో నుండు, అవయవ

ములకుగాని, యితర మర్ధావయవములకు దెబ్బ తగిలిన వో నోటి

వెంటడిని రక్తము పడుచు మసిపి ట్టిణించును. దీనినే క్షుతక్షీణ

మందురు. శోంఠియు, యష్టిమధురమును కషాయము పెట్టి పాలు

కలిపి త్రాగినను తేక వీని మూర్ఛము పాలలో కలిపి త్రాగినను

క్షుతక్షీణమును హరించును.

హృద్రోగమునకు :—యష్టిమధురము యొక్కయు, కటుకరోహిణి

యొక్కయు, నూరిన ముద్దను, పంచదారవీర్యతో కలిపి త్రాగిన,

హృదయరోగము లన్నియు నెవర్తించును. (చికిత్స-అ-చరకము)

గర్భణీయొక్క గర్భముగాని, లోని శిశువుగాని శుష్కించిపోయి గర్భము

ఎదుగకపోయిన :—పాలతో పంచదారయు, నేలగుమ్మడి, యష్టిమధుర

మును కలిపి త్రాగిన శుష్కించిన గర్భము వృద్ధిచేయించును. (చరకము)

పాండురోగమునకు :—యష్టిమధురముయొక్క మూర్ఛముగాని, కషా

యముగాని జేనతో గలిపి త్రాగిన పాండురోగము వివర్తించును.

(సుశ్రుతము 44 అ. ఉత్తరస్థానము.)

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులను

బాధలను కుదుర్చునని

తమకు తెలియును

అయిన తెలియవలసిన దేది !

నేడు దేశమంతటను కుక్కగొడుగుల
వలె తలలెత్తిన నకలు మందుల చూచి
మోసపోకుండుటయే !

బజారులలో కొనుటకు పూర్వము
మా ప్రేమ మార్కు గుర్తులన్నిటిని జాగ్రత్త
గా పరిశీలించుడు.

గంధర్వకళ

రక్తపుష్టి, వీర్యవృద్ధి, నరములకు బిగి కలిగించు తియ్యని లేహ్యము

అనేకులకు మఱిల మగతనము కలిగించి మెప్పుపొందినది

గంధర్వకళ—యౌవనము సంఘటించును. శుక్లనష్టము కట్టును. పుస్త్యము పెంపుచేయును. కామోద్రేకము కలిగించును. సంభోగశక్తి హెచ్చుచేయును. మసోల్లానము కూర్చును. ఆనందము కలిగించును. ప్రమేహములను జయించును.

కీళ్ళనొప్పులు, దురదలు, తిమ్మెరలు, పోనాడుటలో గంధర్వకళ ప్రత్యేకశక్తి కలది. నవామేహములమీద ఇది చేయు పని అసాధారణమైనది. దీనిని ఎప్పుడును నేనించుచుండినచో మునలితనము కనబడదు. ఏ వ్యాధులును చేరవు. ఇది బాలెంతరాండ్రకు చాల మేలుచేయును. వారి శరీరములకు పూర్వపుబిగి కలిగించును.

పాను రు కి—0—0

మలయచందనము

సెగరోగమునకు పేరుపొందిన ఔషధము

పోటీలలో నెగ్గినది. నకళ్ళను చూచి మోనపోకుడు !

ఈ క్రూరవ్యాధివలన బాధపడువారికి మా మలయచందనము నాలుగువందల యేండ్లనుండి గురువరంపరగా వాడబడుచున్నది. ఇది సంస్థానములయందును రాజకుటుంబములయందును వాడుటకు కనిపెట్టబడినది. కావుననే పథ్యము లేదు. పిచికారీతో పనిలేదు. సెగరోగము తగిలినట్లు, మందు పుచ్చుకొనుచున్నట్లు యెవరికి తెలియకూడదంటే మా మలయచందన మొక్కటే అందుకు తగినది. నకళ్లు బయలుదేరుచున్నవి. పరిశలించకుండ ఏ యౌషధమును పుచ్చుకొవద్దు. గంధర్వఫార్మసీవారి మలయచందనమే కావలె నని కోరుకు. అనేక వైద్యులు, సాంతమందులను విడిచి దీనిని వాడి విజయము, బహుమతులు పొందుచున్నారు. మూడుపూటలలో గుణమిచ్చును. ఎరువు, తెలుపు, పచ్చసెగలకు ఇది రామబాణము. రస విష గంధకములు చేరని మూలికాయోగము. ఇక్కడకు అక్కడకు పరుగెత్తక నేడే మాకు వ్రాయుడు.

డబ్బీ 2-4-0 దీని కనుపానము చందనతైలము ఔన్ను కి-0-0 రెండును ఖర్చులతో 6-0-0.

నాగరఖండము

అజీర్ణములకు శూలలకు, పరిణామశూలకు చాల మంచిది. ఆకలిలేకపోవుట, కడుపుకెబ్బరము, నొప్పి, నోట నీళ్లుగుట, కడుపులో మంట, పొత్తికడుపులో పోటు, కండ్లనుంట, ఓకిరింక, వాంతులు, పులికేసుపులు, భస్మిక, అరుచి—వీటిని త్వరగా తగ్గించును. విషవనంక ఒక్కపాటు నేనించినచో ఎక్కువగువనార్థమైనను సులభముగా జీర్ణమై, మరల ఆకలి కరకరలాడును. రక్తపుష్టి కలిగించును.

పాను రు కి-0-0.

గంధర్వఫార్మసీ—ఇన్నిన్ పేట, రాజమండ్రి

ఆధునికాంధ్రవాఙ్మయము

మా వద్ద నవీనకవుల గ్రంథాన్ని కొరకును, వాక మానామకం. తక్కువగా పుస్తకాలు సంకేతము. పుస్తకపురుషులు కొనువారే ధరించాలి.

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యకాశ్మీగారివి శ్లో. అ.

- 1 వీరభూజ-చరిత్ర 1 0
- 2 రత్నాంబుధనము-డి. టెక్నిక్రనవల 1 8
- 3 శ్రీకావనాటిక-డి. టెక్నిక్రనవల 0 0
- 4 మిథునానురాగము-చాత్రత్రికన్దవల 1 0
- 5 అనాథబాలిక-పారిపారికనవల 0 10
- 6 వారకొంత-నాటకము 0 12
- 7 విజయనగరరాజులకథలు 0 8
- 8 చిత్తూరురాజులకథలు 0 4
- 9 దిలీచక్రవర్తులకథలు 0 4
- 10 గోల్కొండనవాసులకథలు 0 2
- 11 శృంగభల-విమర్శగ్రంథము 0 12

డా. చిలుకూరి నక్కరాయణరావుగారివి

- 12 జర్మనీదేశపువిద్యావిధానము 1 0
- 13 అంబ-లేక మొండికెఖండి-నాటకము 1 4
- 14 ముప్పైతలలోకములు 1 0
- 15 అశ్వశాస్త్రము-అచ్చి-2 నాటకములు 0 12
- 16 అశ్వశాస్త్రము-ధర్మశాస్త్రములు 2 0
- 17 ఉమార్ ఖయ్యామ్-రుబాయత్ 0 8
- 18 ఉపనిషత్తులు 0 6

చింతా దీక్షితులుగారివి

- 19 శబరి-కొత్తనాటకము 1 0
- 20 పుకాడకి-11 చిన్నకథలు 1 0
- 21 తరికామపాదము-తన్నిదర్శనములు 1 0

గుడిపాటి వేంకటాచలంగారివి

- 22 శ్రీకృష్ణమిత్రాకారిండి 0 12
- 23 విద్యుత్కళ 0 8

నాళం కృష్ణారావుగారివి

- 24 మారు-మదున పద్యాలు 0 8
- 25 పాడిలేడి-ప్రవాదము 0 8
- 26 గోగిరిము-గోళ్ళానుప్రవాదము 0 2

జనమంచి వేంకటరామయ్యగారివి రు. అ.

- 27 నరకుమారాంజలి-శిందకౌశ్యసంపుటి 1 4
- 28 మాలతీమధనము-శిందకౌశ్యము 0 12
- 29 రాజశేఖరునివిద్యసాలభంజక. నాటకము 0 4

శ్రీపాద కామేశ్వరరావుగారివి

- 30 చంద్రగుప్త నాటకము 1 4
- 31 భారతరమణి డిటో 1 0
- 32 రాజాప్రతాపసింహ డిటో 1 4
- 33 శివాజీలీలము డిటో 1 0
- 34 లీలావతీసుఖాననలు డిటో 1 0
- 35 విష్ణుమంగళ డిటో 1 0
- 36 శ్రీమాధవాచార్యవిద్యాగ్రంథము డిటో 1 0
- 37 చిత్రవృత్తి డిటో 1 0
- 38 ఒకపెన్సన్ డిటో 1 0
- 39 ముప్పైతలవాహము డిటో 1 0
- 40 తగ్గినకాసి డిటో 1 0
- 41 సంభాషణరత్నము డిటో 1 0
- 42 కళాపాహాడ డిటో 1 4
- 43 సాహిత్యమితిగ్రంథము-విమర్శగ్రంథము 1 8
- 44 నాటకవిమర్శ డిటో 2 0
- 45 కొత్తలిలుడు ప్రహసనము 0 4
- 46 పిసినిగొట్టు డిటో 0 4
- 47 జగన్నాథమాహాత్మ్యము-ప్రబంధములు 0 12

బరంపురం కళాప్రచారక సమితిగారివి

- 48 రాయకొరము-మొదటిసంపుటము 1 0
- 49 రేపెపట్టు-ఖండికౌశ్యములసంపుటి 0 8

పూలతోటగ్రంథమాలవారివి

- 50 వేయి సంభాషణగూడి కావ్యము 2 0
- 51 మల్లికార్జునరావు. పారిపారికనవల 0 10

మల్లంపల్లి సోమశేఖరకర్మగారివి

- 52 అనురాధాపాదము 0 12 0

వలయువారు. కల్యాణివరస పరిషత్తు. కలబరగి వారి యింటిలో, ఇన్నింటిపై రాజమండ్రి అని రాసికోవాలి.

రాజమండ్రిపేట : శ్రీ అద్వైత శిక్షణాసంస్థానాథులుగారి, సరస్వతి భవన్, శ్రీనివాసం, పూర్వపేట, శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యకాశ్మీగారివి ప్రచురించబడినవి. 1933-34.

